

Európa – válságok és választások

A Magyar Politikatudományi Társaság XXV., jubileumi Vándorgyűlése

2019. június 14-15.

ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Politikatudományi Intézet

Programfüzet

MAGYAR POLITIKATUDOMÁNYI TÁRSASÁG
HUNGARIAN POLITICAL SCIENCE ASSOCIATION

ELTE **ÁJK**
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR

Tartalom

TARTALOM	2
KÖSZÖNTŐ	3
PROGRAM IDŐPONTOK SZERINT	4
PROGRAM SEKCIÓK SZERINT	5
ÁTTEKINTŐ TÁBLÁZAT	7
TEREMLISTA	7
RÉSZLETES PROGRAM	8
ABSZTRAKTOK	24

Köszöntő

Kedves Kollégák!

Az Európai Unió napjainkban több válságterülettel küzd – kötetek, tanulmányok és egyetemi kurzusok sora tárgyalja a pénzügyi válságot, a migrációs/menekültügyi problémákat, az Európai Unió intézményi és vezetési válságát, a Brexitet és még sorolhatnánk. Az EU válsága azonban nem önmagában álló probléma: kapcsolódik a politika más kontinenseken, más politikai rendszerekben és a tagállamokban is tapasztalható új jelenségeihez (a populizmus és a nacionalizmus előretörése, a pártrendszerek átalakulása, változó politikai kultúra, a nemzeti szuverenitás felértékelődése stb.).

A Magyar Politikatudományi Társaság 25., jubileumi Vándorgyűlése ezeket az európai és a kapcsolódó tagállami, valamint hazai politikai jelenségeket vizsgálja. 12, magyar és angol nyelvű szekcióban, összesen 26 panel és közel 100 előadás keretében tárgyaljuk a konferencia fő témájához kötődő kérdések mellett a politikai gondolkodás és a politikaelmélet, a választói viselkedés és a politikai szocializáció, a társadalmi mozgalmak és a civil társadalom, a kormányzás és a politikai vezetés, a közpolitika, a politikai kommunikáció általánosabb európai és hazai vonatkozásait, teret adva politika és jog határterületének, a tudományos módszertan kérdéseinek és a politikatudomány szakmai önreflexiójának is.

A szűkebben vett szakmai programot az elmúlt év legjobb hazai politikatudományi publikációjáért járó Kolnai-díj átadása és Ulrich Sedelmeier, a London School of Economics professzorának előadása egészíti ki, illetve esti fogadás és a méltán népszerű D'Hondt You Dare politológus zenekar koncertje színesíti.

A szervezők ezúton szeretnék megköszönni az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának a házigazdai teendők elvállalását, és a konferencia megszervezésében nyújtott segítséget.

Minden résztvevőnek sikeres tanácskozást és kellemes időtöltést kíván a 25., jubileumi Vándorgyűlés szervezőbizottsága!

Budapest, 2019. június 4.

Antal Attila
Arató Krisztina
Mándi Tibor (szakmai igazgató)
Pesti Sándor
Szabó Andrea

Program időpontok szerint

2019. június 14. PÉNTEK

10.30–11.20 Megnyitó és köszöntők. A 2018. évi Kolnai-díj átadása, a díjazott előadása – *Nagy Levente*

(Debreceni Egyetem): *A többség (ki)választása* (Aula Magna)

11.30–13.00 **Szekcióülések 1.**

13.00–13.30 Szendvicsebéd (Aula Magna előtt az I. emeleten)

13.30–15.00 **Szekcióülések 2.**

15.00–15.15 Kávészünet (Aula Magna előtt az I. emeleten)

15.15–16.45 **Szekcióülések 3.**

16.45–17.00 Kávészünet (Aula Magna előtt az I. emeleten)

17.00–18.30 **Szekcióülések 4.**

18.45–19.45 Keynote speech – *Ulrich Sedelmeier* (London School of Economics and Political Science):

Democratic backsliding in Europe: a crisis of EU conditionality policy? (I. tanterem)

20.00 Fogadás, vacsora – meglepetéskoncert: D'Hondt You Dare (Aula Magna)

2019. június 15. SZOMBAT

09:30-11:00 **Szekcióülések 5.**

11:00-11:15 Kávészünet (Aula Magna előtt az I. emeleten)

11:15-12:45 **Szekcióülések 6.**

Program szekciók szerint

1. Politikai gondolkodás és politikaelmélet. Szekcióvezető: Balázs Zoltán

1.1. *Eszmék és metaforák* [P 11:30-13:00, III. tanterem]

1.2. *A politikaelmélet és elmélettörténet módszerei.* Panelvezető: Gyulai Attila [P 13:30-15:00, III. tanterem]

1.3. *Etika, erkölcsi érzelmek és politikai filozófia* [Sz 9:30-11:00, III. tanterem]

2. Az Európai Parlament-i képviselők választása 2019: közvélemény, eredmények, hatások. Szekcióvezető: Szabó Andrea

2.1. *EP-választások I.* [P 11:30-13:00, IV. tanterem]

2.2. *EP-választások II.* [P 13:30-15:00, IV. tanterem]

2.3. *Politikai szocializáció, politikai kultúra* [Sz 09:30-11:00, IV. tanterem]

3. 1968–69 és utóélete: mozgalmak, tüntetések, civil társadalom. Szekcióvezető: Szabó Máté

3.1. *1968 hagyományai és utóélete ma* [P 15:15-16:45, IV. tanterem]

3.2. *Civil társadalom – poszt-kommunista problémák* [P 17:00-18:30, IV. tanterem]

3.3. *Mozgalmi pártok, pártosodó mozgalmak* [Sz 11:15-12:45, IV. tanterem]

4. Politikai vezetés és kormányzás – analitikus és normatív perspektívák. Szekcióvezető: Illés Gábor

4.1. *panel* [P 15:15-16:45, III. tanterem]

4.2. *panel* [P 17:00-18:30, III. tanterem]

4.3. *panel* [Sz 11:15-12:45, III. tanterem]

5. Közpolitika az Európai Unióban és Magyarországon. Szekcióvezető: Pesti Sándor

5.1. *panel* [P 17:00-18:30, V. tanterem]

5.2. *panel* [Sz 09:30-11:00, II. tanterem]

6. Politikai kommunikáció. Szekcióvezető: Kiss Balázs

6.1. *Stratégiai politikai kommunikáció* [P 11:30-13:00, V. tanterem]

6.2. *Normasértések* [P 13:30-15:00, V. tanterem]

6.3. *Modalitások és kutatási irányok* [Sz 11:15-12:45, II. tanterem]

7. Merre tovább Unió? – Válság, integráció, fragmentáció. Szekcióvezető: Koller Boglárka

7.1. Válság és lehetséges jövőképek változó politikai erőterben [P 11:30-13:00, II. tanterem]

7.2. Az európai projekt csökkenő attraktivitása és a külső kihívások [P 13:30-15:00, II. tanterem]

8. Európai és nemzeti identitás; Közép-Európa és a V4-ek. Szekcióvezető: Antal Attila

8.1. Jogállamiság, emberi jogok és külpolitika [P 15:15-16:45, II. tanterem]

8.2. Valahol Európában. Kerekasztal-beszélgetés Magyarország és a tágabb régió helyzetéről az EP-választások után. Vezeti: Benedek István [P 17:00-18:30, II. tanterem]

9. Az EU jogi kihívásai. A lojális együttműködéstől az alkotmányos önazonosság védelméig. Szekcióvezető: Király Miklós

9.1. panel [P 13:30-15:00, I. tanterem]

10. Válság és politikatudomány. Szekcióvezető: Tóth Csaba

10.1. Magyar politikai enciklopédia. Könyvbemutató kerekasztal-beszélgetés. Vezeti: Tóth Csaba [P 15:15-16:45, I. tanterem]

10.2. panel [Sz 09:30-11:00, I. tanterem]

11. Módszertani kérdések a kortárs politikatudományban. Szekcióvezető: Patkós Veronika

11.1. panel [Sz 11:15-12:45, I. tanterem]

12. Populism, Illiberalism and Democracy. Section Chair: András Bozóki

12.1. Panel [Fri 11:30-13:00, Lecture Room I]

Áttekintő táblázat

	I. tanterem	II. tanterem	III. tanterem	IV. tanterem	V. tanterem
P 11:30-13:00	<i>12.1. panel</i> (Bozóki A.)	<i>7.1. panel</i> (Koller B.)	<i>1.1. panel</i> (Balázs Z.)	<i>2.1. panel</i> (Szabó A.)	<i>6.1. panel</i> (Kiss B.)
P 13:30-15:00	<i>9.1. panel</i> (Király M.)	<i>7.2. panel</i> (Koller B.)	<i>1.2. panel</i> (Balázs Z.)	<i>2.2. panel</i> (Szabó A.)	<i>6.2. panel</i> (Kiss B.)
P 15:15-16:45	<i>10.1. panel:</i> kerekasztal (Tóth Cs.)	<i>8.1. panel</i> (Antal A.)	<i>4.1. panel</i> (Illés G.)	<i>3.1. panel</i> (Szabó M.)	-
P 17:00-18:30	-	<i>8.2. panel:</i> kerekasztal (Antal A.)	<i>4.2. panel</i> (Illés G.)	<i>3.2. panel</i> (Szabó M.)	<i>5.1. panel</i> (Pesti S.)
Sz 09:30-11:00	<i>10.2. panel</i> (Tóth Cs.)	<i>5.2. panel</i> (Pesti S.)	<i>1.3. panel</i> (Balázs Z.)	<i>2.3. panel</i> (Szabó A.)	-
Sz 11:15-12:45	<i>11.1. panel</i> (Patkós V.)	<i>6.3. panel</i> (Kiss B.)	<i>4.3. panel</i> (Illés G.)	<i>3.3. panel</i> (Szabó M.)	-

Teremlista

A termek az ELTE ÁJK „A” épületében találhatóak (1053 Budapest, Egyetem tér 1-3.)

I. tanterem, SOMLÓ AUDITÓRIUM, I. emelet 106.

II. tanterem, DÓSA AUDITÓRIUM, I. emelet 109.

III. tanterem, RÉCSI AUDITÓRIUM, I. emelet 111.

IV. tanterem, I. emelet 114.

V. tanterem, II. emelet 221.

Aula Magna, I. emelet

Részletes program

1. Politikai gondolkodás és politikaelmélet

Szekcióvezető: Balázs Zoltán

(BCE TNKK Politikatudományi Intézet, MTA TK Politikatudományi Intézet)

zoltan.balazs@uni-corvinus.hu

1.1. Eszmék és metaforák

[P 11:30-13:00, III. tanterem]

1. Szűcs Anita (BCE TNKK Nemzetközi Tanulmányok Intézet, anita@diplomacia.hu): A megváltozott francia politikai erőter és Emmanuel Macron elnöksége

2. Kiss Viktor (BCE, PTI Társadalomelméleti Műhely, kissviktor.hu@gmail.com): Legyen-e populista a baloldal? – a kortárs radikális-forradalmi irányzatok leghevesebb vitájáról

3. Gáspár Kristóf (ELTE ÁJK Politikatudomány MA, gasjankri@gmail.com): Kreativitás és innováció a politikában. A Momentum Mozgalom sikere és kudarca

4. Illés Gábor (ELTE ÁJK, MTA TK PTI, illes.gabor@tk.mta.hu): Realisták mint „rókák”. A valóságérzék berlini fogalma és a politikai realizmus

1.2. A politikaelmélet és elméletörténet módszerei

panelvezető: Gyulai Attila (MTA TK PTI, NKE EJK PÁK, gyulai.attila@tk.mta.hu)

[P 13:30-15:00, III. tanterem]

1. Horváth Szilvia (NKE Eötvös József Kutatóközpont Molnár Tamás Kutatóintézet, horvath.szilvia@uni-nke.hu): Történeti alapú kortárs politikaelméletírás: Egy elméleti-módszertani jellegű reflexió

2. Hörcher Ferenc – Tóth Kálmán (NKE Eötvös József Kutatóközpont Politika- és Államelméleti Kutatóintézet, toth.kalman@uni-nke.hu, horcher.ferenc@uni-nke.hu): Hogyan beszélhető el angol nyelven a 19. századi magyar politikai gondolkodás története?

3. Nyirkos Tamás (PPKE, NKE Eötvös József Kutatóközpont, Politika- és Államelméleti Kutatóintézet, nyirkos.tamas@btk.ppke.hu): A politikai teológia módszertani problémái

4. Tóth Miklós Bálint (BCE Politikatudományi Doktori Iskola, tothmiklosbalint@gmail.com): Rend, lázadás és anarchia Canudos tükrében

1.3. Etika, erkölcsi érzelmek és politikai filozófia

[Sz 9:30-11:00, III. tanterem]

1. Szűcs Zoltán Gábor (MTA TK PTI, szucs.zoltan.gabor@tk.mta.hu): Mennyit számítanak a metaetikai megfontolások a politikaelmélet számára? Az internalizmus/externalizmus vita

2. Balázs Zoltán (BCE TNKK, MTA TK PTI, zoltan.balazs@uni-corvinus.hu): Az undor és a politikai fenomenológia

3. Kovács Beáta (ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskola, kovacsbeata1991@gmail.com): Félek, tehát vagyok. Félelem mint politikai identitás?

2. Az Európai Parlament-i képviselők választása 2019: közvélemény, eredmények, hatások

Szekcióvezető: Szabó Andrea

(MTA TK Politikatudományi Intézet, ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet)

szabo.andrea@tk.mta.hu

2.1. EP-választások I.

[P 11:30-13:00, IV. tanterem]

1. Bíró-Nagy András (MTA TK PTI, biro-nagy.andras@tk.mta.hu): Közép-európai EP-képviselők karrierútjai: Politikai tapasztalat és karrierambíciók az Európai Parlamentben

2. Wiener György (gywiener@gmail.com): A 2019-es európai parlamenti választás eredményeinek értékelése

3. Farkas Eszter (CEU Doctoral School of Political Science, farkas_eszter@phd.ceu.edu):
Miért szavaznak a Fideszre az EP választáson?

4. Nagy Tamás Norbert (ELTE ÁJK Politikatudomány MA, ntamas1994@gmail.com):
Románia pártrendszere és az EP-választások: egy új korszak kezdete?

2.2. EP-választások II.

[P 13:30-15:00, IV. tanterem]

1. Szegedi Péter (PTE BTK Interdiszciplináris Doktori Iskola, szptaab@gmail.com):
Viccpartok menni Európa? A Die Partei és az MKKP 2019-es európai parlamenti választási eredményei

2. Böcskei Balázs (MTA TK PTI, bocskei.balazs@tk.mta.hu): Magyar Kétfarkú Kutya Párt:
anti-establishment és/vagy antiorbánizmus pártja?

3. Tóth László (ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskola, tothhlaszlo@gmail.com): A
2019. évi spanyolországi előrehozott választás a kormányzati stabilitás szemszögéből

2.3. Politikai szocializáció, politikai kultúra

[Sz 09:30-11:00, IV. tanterem]

1. Róna Dániel (MTA Prémium posztdoktori ösztöndíjas, ronadaniel84@gmail.com):
Múló dicsőség? A Jobbik támogatottsága az egyetemisták körében

2. Papházi Viktor (ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskola,
paphaziviktor@gmail.com): Velük élő szocializmus? A magyar nappali tagozatos
hallgatók Kádár-korszakhoz való viszonya

3. Susánszky Pál (MTA TK PTI, susanszky.pal@tk.mta.hu): A hallgatók mobilizációs potenciálja Magyarországon

4. Szabó Andrea (MTA TK PTI, ELTE ÁJK, szabo.andrea@tk.mta.hu): Politikai szocializációs életutak a hallgatók körében

3. 1968–69 és utóélete: mozgalmak, tüntetések, civil társadalom

Szekcióvezető: Szabó Máté

(ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet)

szabo.mate@ajk.elte.hu

3.1. 1968 hagyományai és utóélete ma

[P 15:15-16:45, IV. tanterem]

1. Szénási Éva (SZTE JGYPK, szenasi@philo.u-szeged.hu): 1968: a francia radikális baloldal születése

2. Lakatos Júlia (Múltanyosság Politikaelemző központ, ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskola, lakatosjulia@gmail.com): A 68-as hagyomány újragondolása az amerikai konzervatív elméletekben

3. Kováts Eszter (ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskola, eszter.kovats@fesbp.hu): 1968 öröksége és a „genderideológia” rémképe elleni küzdelem Európában

4. Mikecz Dániel – Oross Dániel (MTA TK PTI, daniel.mikecz@gmail.com, oross.daniel@tk.mta.hu): Kik tüntetnek '68 után? Politikai részvétel új tendenciái Magyarországon

3.2. Civil társadalom – poszt-kommunista problémák

[P 17:00-18:30, IV. tanterem]

1. Kákai László (PTE BTK Társadalmi Kapcsolatok Intézete, Politikatudományi és Nemzetközi Tanulmányok Tanszék, kakai.laszlo@pte.hu): Változatok a civil társadalomra a rendszerváltás utáni posztszovjet államokban
2. Sebestyén István (Civitalis Egyesület, sebiisti@gmail.com): Civil társadalom átalakuló funkciói a monokráciában
3. Nagy Ádám (Kodolányi János Egyetem, Selye János Egyetem, adam@nagydr.hu) – Oross Dániel (MTA TK PTI, oross.daniel@tk.mta.hu) – Szalóki Viktor (ELTE ÁJK Politikatudomány BA, stkviktor@gmail.com): A Nemzeti Ifjúsági Tanács közpolitikai elemzése

3.3. Mozgalmi pártok, pártosodó mozgalmak

[Sz 11:15-12:45, IV. tanterem]

1. Mikola Bálint (CEU, Doctoral School of Political Science, mikola_balint@phd.ceu.edu): A mozgalmi pártok belső feszültségei és a modell alkalmazhatóságának kérdése Magyarországon
2. Gerő Márton (ELTE TáTK, marton.gero@tat.k.elte.hu): A mozgósítás Közép-európai modellje? Zárt gondolkodás és politikai részvétel
3. Molnár Csaba (MTA TK PTI, molnarcsaba0903@gmail.com): A Jobbik radikalizmusának mérséklődése a magyar pártverseny kontextusában
4. Czene-Joó Máté (ELTE ÁJK Politikatudomány MA, czenejoomate@gmail.com): A Tea Party tíz éve az USA-ban: a mozgalom és párt között

4. Politikai vezetés és kormányzás – analitikus és normatív perspektívák

Szekcióvezető: Illés Gábor

(ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet, MTA TK Politikatudományi Intézet)

illes.gabor@tk.mta.hu

4.1. panel

[P 15:15-16:45, III. tanterem]

1. Metz Rudolf (MTA TK PTI, metz.rudolf@tk.mta.hu): Politikai vezetés a követők szemében: a populista vezetés egy követő-centrikus értelmezése
2. Hajdú András (BCE Politikatudományi Doktori Iskola, bando1989@gmail.com): A prófétaimázskonstrukció lehetőségei és korlátai a kortárs politikai versenyben – Geert Wilders és egyszemélyes „pártjának” sikerei és korlátai
3. Árpási Botond (ELTE ÁJK Politikatudomány MA, nivelco@hotmail.com): A politikai helyzet narratív konstrukciója, avagy a cselekvőképesség megteremtése – Bevezetés egy konstruktivista elméleti keretbe
4. Molnár Ivett (ELTE ÁJK Politikatudomány MA, ivett0426@gmail.com): Narratív ellenségképés – Az ellenségkép diszkurzív konstrukciója Orbán Viktor beszédeiben

4.2. panel

[P 17:00-18:30, III. tanterem]

1. Ványi Éva (BCE, eva.vanyi@uni-corvinus.hu): Politikai kormányzás? Közigazgatási és szakmai vezetők a központi közigazgatásban 2010 után
2. Kaiser Tamás (NKE ÁKK Államelméleti és Kormányzástani Intézet, kaiser.tamas@uni-nke.hu): Okos város, okos kormányzás: új menedzsment struktúrák felé?

3. Révész Béla (SZTE ÁJTK, reves@polit.u-szeged.hu): Az MSZMP utolsó kísérlete állami irányító szerepének megőrzésére: a Nemzetközi, Jogi és Közigazgatáspolitikai Bizottság – 1989

4. Galambos László (Simmelweis Egyetem, Egészségügyi Menedzserképző Központ; BCE, Politikatudományi Doktori Iskola, galambos@emk.sote.hu): Elnöki önkény vagy kivételes állapot? Technokrata kormányok és államfői szerepek

4.3. panel

[Sz 11:15-12:45, III. tanterem]

1. Csizmadia Ervin (MTA TK PTI, csizmadia.ervin@tk.mta.hu): A politikai vezetés országokon belüli és országok feletti dimenzióiról

2. Bartha Attila (MTA TK PTI, BCE, bartha.attila@tk.mta.hu) – Kopasz Marianna (MTA TK PTI, kopasz.marianna@tk.mta.hu): Legitimációs mechanizmusok hibrid rezsimekben – Szingapúr mint legitimációs puzzle

3. Szántó András (MTA TK PTI, BCE Politikatudományi Doktori Iskola, andras.szanto14@gmail.com): Erkölcsi kockázat az igazság utáni politika korában

4. Benedek István (ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskola, MTA TK PTI, benedek.istvan@tk.mta.hu): Üdvözlét a győzőnek? A populizmus térhódítása Európában: szükséges fordulat, múltó korszellem, vagy autoriter veszélyforrás?

5. Közpolitika az Európai Unióban és Magyarországon

Szekcióvezető: Pesti Sándor

(ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet)

pestisandor@ajk.elte.hu

5.1. panel

[P 17:00-18:30, V. tanterem]

1. Palócz Éva (Kopint-Tárki Konjunktúrakutató Intézet Zrt., eva.palocz@kopint-tarki.hu): Fiskális politikai kérdések az EU-ban és Magyarországon
2. Raskó György (ELTE ÁJK, mb. előadó, raskogeorge@upcmail.hu): Falurehabilitáció, avagy a helyi gazdasági élet újjáélesztése ígérhet csak jövőt elnéptelenedő falvainknak
3. Sinkó Eszter (Egészségügyi Menedzserképző Központ, sinko@emk.sote.hu): A magyar egészségpolitikai döntéshozatal sajátosságai
4. Czibere Károly (KGRE Egyház és Társadalom Kutatóintézet, kczibere@gmail.com): Családpolitika és felzárkózáspolitikai viszonya Magyarországon

5.2. panel

[Sz 09:30-11:00, II. tanterem]

1. Bíró-Nagy András (MTA TK PTI, biro-nagy.andras@tk.mta.hu): Az uniós tagság hatása a magyar közpolitika-alkotásra, 2004-2018
2. Dobos Gábor (MTA TK PTI, NKE PÁK, dobos.gabor@tk.mta.hu;) – Gyulai Attila (MTA TK PTI, NKE PÁK, gyulai.attila@tk.mta.hu) – Pócza Kálmán (MTA TK PTI, NKE PÁK, PPKE, pocza.kalman@tk.mta.hu): Szelektív korlátozás? Az Alkotmánybíróság közpolitikai területek szerinti aktivitása, 1990-2018

3. Hajnal György (BCE, MTA TK PTI, hajnal.gyorgy@tk.mta.hu) – Boda Zsolt (MTA TK PTI, ELTE ÁJK, boda.zsolt@tk.mta.hu): A központi kormányzati adminisztráció illiberális politikai változások idején

4. Pokornyi Zsanett (ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskola, pokornyi.zsanett@gmail.com): A miniszterelnöki beszédek és a magyar törvényhozás kapcsolatáról: egy összehasonlító elemzés

6. Politikai kommunikáció

Szekcióvezető: Kiss Balázs

(MTA TK Politikatudományi Intézet, ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet)

kiss.balazs@tk.mta.hu

6.1. Stratégiai politikai kommunikáció

[P 11:30-13:00, V. tanterem]

1. Bata Attila (ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskola, attila.bata@yahoo.com): A Jobbik 2014-es kampánya a politikai branding perspektívában

2. Hajzer Gergő (SZTE ÁJTK Politológiai Tanszék, hajzerg@polit.u-szeged.hu): Az „új generációs” pártok és a populizmus

3. Bene Márton (MTA TK PTI, BCE, bene.marton@tk.mta.hu): Felhasználói reaktivitás a politikusok Facebook-oldalain. Egy szövegbányászat-alapú big data megközelítés lehetőségei

6.2. Normasértések

[P 13:30-15:00, V. tanterem]

1. Nagy Sándor (Debreceni Egyetem, nagysanyi76@gmail.com): Politikai kommunikáció az álhírek felhasználásával

2. Szabó Gabriella (MTA TK PTI, szabo.gabriella@tk.mta.hu): O1G, V1G és a többiek, avagy trágárság a magyar politikában

3. Löffler Tibor (SZTE ÁJTK Politológiai Tanszék, loffler@polit.u-szeged.hu): Trágárság és obszcenitás. A politikai és közbeszéd elbunkósodása Magyarországon

6.3. Modalitások és kutatási irányok

[Sz 11:15-12:45, II. tanterem]

1. Jakusné Harnos Éva (NKE NETK, jakus-ne.harnos.eva@uni-nke.hu): Hol van Európa? Európa-fogalmak és cselekvési tervek

2. Pál Gábor (NKE ÁKK, ELTE ÁJK, gabbler@gmail.com): Hogyan kommunikál a politikai erőszak? A 2011-es norvégiai mézszárlás margójára

3. Farkas Xénia (BCE Politikatudományi Doktori Iskola, MTA TK PTI, xeni.farkas@gmail.com): Képben vannak. Vizuális politikai kommunikáció az Instagramon és a Facebookon a 2018-as magyar választási kampányban

4. Kiss Balázs (MTA TK PTI, kiss.balazs@tk.mta.hu): Intézményes individualizáció. Politika az intézményeken túl – 2

7. Merre tovább Unió? – Válság, integráció, fragmentáció

Szekcióvezető: Koller Boglárka

(NKE Nemzetközi és Európai Tanulmányok Kar Európa-tanulmányok Tanszék)

koller.boglarka@uni-nke.hu

7.1. Válság és lehetséges jövőképek változó politikai erőterben

[P 11:30-13:00, II. tanterem]

1. Fóris György (Bruxinfo, ELTE ÁJK mb. előadó, gyorgy.foris@gmail.com): Válságoktól megújulásig: miért nem magától értetődő és mi lehet a kiút?

2. Soós Eszter Petronella (Milton Friedman Egyetem, sooeszter@sooeszter.com):
Emmanuel Macron Európa-politikájának társadalmi és pártpolitikai háttere

3. Szijártó Norbert (MTA KRTK Világgazdasági Intézet, NKE NETK Közgazdaságtani és Nemzetközi Gazdaságtani Intézet, norbertszijarto@gmail.com): Az európai gazdasági kormányzás múltja, jelene és jövője. Folytonosság és változás

4. Szenes Zoltán (NKE NETK, szenes.zoltan@uni-nke.hu): Európai Védelmi Unió – A hatalmi érdekérvényesítés kérdőjelei

7.2. Az európai projekt csökkenő attraktivitása és a külső kihívások

[P 13:30-15:00, II. tanterem]

1. Harangozó Dániel (Külügyi és Külgazdasági Intézet, daniel.harangozo@outlook.com):
Elveszett illúziók? A nyugat-balkáni EU-bővítés jövője

2. Ördögh Tibor (NKE NETK Európa-tanulmányok Tanszék, ordogh.tibor@uni-nke.hu):
Közel s mégis oly távol – Szerbia európai integrációs kihívásai

3. Molnár Anna (NKE NETK Nemzetközi Biztonsági Tanulmányok Tanszék, molnar.anna.e@gmail.com): EUNAVFOR MED Sophia művelet – a normatív és európaizált megközelítéstől a szuverenista és realista megközelítésig

4. Kaszap Márton (NKE NETK Európa-tanulmányok Tanszék, kaszap.marton@uni-nke.hu): A brit kilépés időpontjának elhalasztása. Okok és következmények

8. Európai és nemzeti identitás; Közép-Európa és a V4-ek

Szekcióvezető: Antal Attila

(ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet)

antal.attila@ajk.elte.hu

8.1. Jogállamiság, emberi jogok és külpolitika

[P 15:15-16:45, II. tanterem]

1. Hettyey András (NKE, hettyey.andras@uni-nke.hu): A láthatóvá vált identitás: a magyar külpolitika szerepkoncepciói 2010-2018 között
2. Molnár Attila (Universitát Wien, attila.pal.molnar@gmail.com): Közép-Európa és a nemzetközi emberi jogok: a V4-ek csoportkohéziója az ENSZ Közgyűlés emberi jogi témájú vitáiban
3. Nagy Attila (ELTE ÁJK Politikatudomány MA, nagy.attila1209@gmail.com): Visegrádi Négyek: Fragmentált „egység a sokféleségben”

8.2. Valahol Európában. Kerekasztal-beszélgetés Magyarország és a tágabb régió helyzetéről az EP-választások után

vezeti: Benedek István, PhD-hallgató, tud. segédmunkatárs (ELTE ÁJK, MTA TK PTI)

[P 17:00-18:30, II. tanterem]

Vitaindítót tart: Ágh Attila, professor emeritus (BCE)

A beszélgetés résztvevői:

Antal Attila, adjunktus (ELTE ÁJK)

Fleck Zoltán, egyetemi tanár (ELTE ÁJK)

Szűcs Zoltán Gábor, tudományos munkatárs (MTA TK PTI)

Unger Anna, adjunktus (ELTE TáTK)

9. Az EU jogi kihívásai. A lojális együttműködéstől az alkotmányos önazonosság védelméig

Szekcióvezető: Király Miklós

(ELTE ÁJK Nemzetközi Magánjogi és Európai Gazdasági Jogi Tanszék)

kiraly.miklos@ajk.elte.hu

9.1. panel

[P 13:30-15:00, I. tanterem]

1. Smuk Péter (SZE ÁJK Alkotmányjogi és Politikatudományi Tanszék, smuk.peter@sze.hu): Ki határozza meg az alkotmányos identitás tartalmát? Az Alaptörvény hetedik módosításának értelméről
2. Kende Tamás (ELTE ÁJK, tkende@kmbk.hu): A Magyarországot érintő közvetlen eljárások az Európai Unió Bírósága előtt folyamatban lévő ügyek között
3. M. Balázs Ágnes (NKE ÁKK Alkotmányjogi Intézet, balazsagnes@windowlive.com): A politikai közösség határai

10. Válság és politikatudomány

Szekcióvezető: Tóth Csaba

(ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet)

toth.csaba79@gmail.com

10.1. Kerekasztal-beszélgetés a *Magyar politikai enciklopédiáról*

vezeti: Tóth Csaba, adjunktus (ELTE ÁJK)

[P 15:15-16:45, I. tanterem]

A könyvet ismerteti: Körösenyi András, egyetemi tanár, tud. tanácsadó (BCE, MTA TK PTI)

A beszélgetés résztvevői:

Balázs Zoltán szerző, egyetemi tanár (BCE)

Havasi Benigna PhD-hallgató (ELTE ÁJK)

Király Miklós szerkesztő, egyetemi tanár (ELTE ÁJK)

Pásztor Péter főszerkesztő

Pesti Sándor szerkesztő, egyetemi docens (ELTE ÁJK)

10.2. panel

[Sz 09:30-11:00, I. tanterem]

1. Csizmadia Ervin (MTA TK PTI, csizmadia.ervin@tk.mta.hu): A magyar politikatudomány történeti érdeklődése

2. Löffler Tibor (SZTE ÁJTK, loffler@polit.u-szeged.hu): A magyar politikai rendszer hibridizációja? Kihívások az oktatás során

3. Pál Gábor (NKE ÁKK, ELTE ÁJK, pal.gabor@uni-nke.hu): Az erőszak mint politikai válsághelyzet és a politikatudomány beszédes némasága a témában

4. Szabó Palócz Orsolya (SZTE ÁJTK, szabo.palocz.orsolya@gmail.com): Ellenségképek és félelemdiskurzusok – Miként kezelhető a politikatudomány eszközeivel a versengő valóságkonceptiók által uralt politika?

5. Szűcs Anita (BCE TNKK, anita@diplomacia.hu): A nemzetközi politikaelmélet oktatása a bolognai rendszerben

11. Módszertani kérdések a kortárs politikatudományban

Szekcióvezető: Patkós Veronika

(MTA TK Politikatudományi Intézet, ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet)

patkos.veronika@tk.mta.hu

11.1. panel

[Sz 11:15-12:45, I. tanterem]

1. Nábelek Fruzsina (BCE Politikatudományi Doktori Iskola, fruzsina.nabelek@gmail.com): A kampánystratégia hálózat-szemléletű megközelítése

2. Piotr Kocyba (TU Chemnitz Institut für Europäische Studien und Geschichtswissenschaften) – Mikecz Dániel (MTA TK PTI, mikecz.daniel@tk.mta.hu): A tüntetések kérdőíves kutatásának módszertani kihívásai

3. Tóka Gábor (CEU Department of Political Science, tokag@ceu.edu): A magyar választókerületi határok pártos elfogultságának vizsgálata egy sztochasztikus becslést végző, geo-koordinátákat felhasználó gépi tanulós eljárással

4. Patkós Veronika (MTA TK PTI, ELTE ÁJK, patkos.veronika@tk.mta.hu) – Stump Árpád (ELTE TáTK, Közgazdasági elemző MA, stumparpad@gmail.com): Kinek kedveznek a választási reformok? A választási reformok pártos torzításának kvantitatív vizsgálata

12. Populism, Illiberalism and Democracy

Section Chair: András Bozóki

(CEU Department of Political Science)

bozokia@ceu.edu

12.1. panel

[Fri 11:30-13:00, Lecture Room I]

1. Zoltán Ádám (Corvinus University of Budapest, zoltan.adam@uni-corvinus.hu):
Democratic regression and economic growth: Can it work? The Hungarian case in
comparative perspective

2. Zsolt Enyedi – Stephen Whitefield (CEU Department of Political Science,
enyedizs@ceu.edu): Populists in Power: Populism and Representation in Illiberal
Democracies

3. Dániel Kovarek (CEU Department of Political Science, kovarek_daniel@phd.ceu.edu):
Bavarian Betrayal: Revival of the Western betrayal discourse in relation to Germany's
role in enabling democratic backsliding in Hungary

4. Levente Littvay – Bruno Castanho Silva – Guillem Rico Camps (CEU Department of
Political Science, littvayl@ceu.edu): The Thermostatic Model of Populist Attitudes

Absztraktok

1. Politikai gondolkodás és politikaelmélet

Szekcióvezető: Balázs Zoltán

(BCE TNKK Politikatudományi Intézet, MTA TK Politikatudományi Intézet)

zoltan.balazs@uni-corvinus.hu

1.1. Eszmék és metaforák

[P 11:30-13:00, III. tanterem]

1. Szűcs Anita (BCE TNKK Nemzetközi Tanulmányok Intézet, anita@diplomacia.hu): A megváltozott francia politikai erőter és Emmanuel Macron elnöksége

Emmanuel Macron 2017-es megválasztása és az elnökké választása óta eltelt idő nyilvánvalóvá tette, hogy a francia politikában az utóbbi időszakban jelentős változások zajlottak le. A politikai erőter a nyugat-európai tendenciákkal összhangban történő átrendeződése Franciaországban is megmutatkozik. Az előadás azokat a dinamikákat mutatja be, amely az 1960-as évek óta tartó politikai nagyciklus végét mozgatják. Mindemellett Macron erőfeszítéseit, hogy az átalakulásért felelős tendenciákat az intézményi szerkezeten belül tartsa, miközben elnöki programja maga is a mélyreható társadalmi, politikai és gazdasági változások levezénylésére épült.

A 2017-es elnökválasztáson a hagyományos bal és jobboldali párt kampány alatti összeomlásának „történelmi szerencséje” lehetővé tette, hogy az elnök személye az V. köztársaság pártrendszeréből adódó racionalitással szembe fordulva – egy fiatal, frissen párttá alakult mozgalomból kerüljön ki. A kampány eseményei mellett a hagyományos válogatás logikáját elutasító, megváltozott választói magatartás, a társadalmi normarendszer fokozatos átalakulása a politikai hatalom klasszikus gyakorlásának legitimitását kérdőjelezték meg.

Az intézményi szerkezet esetleges átalakítása nem felel a francia állampolgárok az állam feladataival szemben támasztott várakozásaira. A várakozások mélyén a politikai hatalomgyakorlás legitimitásával kapcsolatos társadalmi normarendszer lassú és mélyreható változása áll. A Macron elnökség olyan komplex társadalmi problémával néz szembe, amely magyarázza az 1968 óta nem tapasztalt intenzitású társadalmi megmozdulást. Az elnöki hatalom erősen személyes jellege, a közvetlen demokrácia iránti szélesebb igény, a legitimitás erősítésére a hatalomgyakorlás egyes területeinek különböző mértékű „biztonságiasítása” (környezetvédelem, társadalmi integráció, bevándorlás, az Európa-politika, munkaerőpiac átszervezése) együttesen rajzolja ki a változás dinamikáját.

2. Kiss Viktor (BCE, PTI Társadalomelméleti Műhely, kissviktor.hu@gmail.com): Legyen-e populista a baloldal? – a kortárs radikális-forradalmi irányzatok leghevesebb vitájáról

A politikai közbeszédet követők az elmúlt időszakban azt tapasztalhatták, hogy az úgynevezett jobboldali populizmusok megjelenésére a centrubaloldali és liberális nyilvánosság szereplői merev és dühödt elutasítással reagáltak. A populizmust a szélsőjobboldali politika legújabb formájaként azonosították be és egyfajta reakció, irracionális és manipulatív válaszként értelmezték napjaink globális gazdasági és társadalmi kihívásaira. Az utóbbi időben azonban mintha a fejlett országok demokratikus közvéleményének liberális baloldala kezdene egyre elnézőbbé válni a populista eszközök használatával szemben és a siker érdekében, a „kizárólag jó ügyek és nemes eszmék” nevében használható „szükséges rosszként” tekintenek rájuk. Kevesebb szó esik arról, hogy miközben a mainstream közvéleményben csak az elmúlt néhány évben zajlik vita a populizmus és a baloldal viszonyáról – a radikális-forradalmi baloldal térfelén és a kritikai társadalomelmélet berkein belül ez a kérdés már két évtizede napirenden van és heves összeütközésekhez vezet. Az előadás során amellek érvelek, hogy napjainkra a baloldali populizmushoz való viszony vált a radikális-forradalmi baloldalon belül az elsődleges törésvonallá. Céлом, hogy – elsősorban Chantal Mouffe 2018-as *For a Left Populism* című könyvéhez kapcsolódva – bemutassam, hogy tulajdonképpen mi is az a

baloldali populizmus, illetve, hogy mi különbözteti meg fő ellenlábasaik mozgalmi és teoretikus csoportjától, akiket – Mouffe megkülönböztetését átvéve – „a forradalmi politizálás híveinek” nevezek majd. Az előadás során szó lesz a vita legfontosabb állomásairól, értelmezési kereteiről, illetve a baloldali populizmus megvalósulásának eddigi tapasztalatairól is. Ezeknek a vitáknak a tapasztalata nem csak hasznos a politikatudomány számára megkerülhetetlen, de azt láthatjuk, hogy – különösen Bernie Sanders megjelenése óta – egyre nyilvánvalóbban hat a nagypolitika és a közvélemény diskurzusaira is.

3. Gáspár Kristóf (ELTE ÁJK Politikatudomány MA, gasjankri@gmail.com): Kreativitás és innováció a politikában. A Momentum Mozgalom sikere és kudarca

Előadásom során a politika dinamikus változását vizsgálom, amikor politikai szereplők valamilyen újtó vagy újszerű – legalábbis az adott kontextusban annak ható – gondolat segítségével megváltoztatják a fennálló helyzetet. Ez a változás végeredményét tekintve takarhatja például az erőviszonyok megváltozását, de valamilyen új eszme, intézmény vagy eljárás mód meghonosítását, korábbiak átértelmezését is. Ezt a – kétségtelenül – komplex folyamatot két fogalom, a kreativitás és az innováció segítségével írom le. Ehhez többek között Tilo Schabert és Joseph Schumpeter műveinek felhasználásával bemutatom, hogy mit gondol a politikatudomány a politikai kreativitásról és a politikai innovációról, valamint kísérletet teszek arra, hogy feltárjam a két fogalom között fennálló viszonyrendszert.

Előadásom gyakorlati, esettanulmányi részében az ún. *grounded theory method*-ot kísérlem meg alkalmazni, aminek fő ismérve, hogy megfordítja a „bevett” kutatómódszertan logikai sorrendjét: az elméletet csak a meglévő adatok ismeretében, azok feldolgozását követően alkothatja meg a szerző. Az elméletalkotáshoz szükséges adatokat egy kvalitatív interjúkon alapuló esettanulmány szolgáltatja. A politikai innováció mibenlétét a Magyarországon 2017-ben indult Nolimbia-kampány és a Momentum Mozgalom példáján keresztül vizsgálom. A kutatás legfőbb célkitűzése, hogy kísérletet tegyek megérteni: miért sikertelen innovációs szempontból, és miért van válságban a 2010 utáni magyar ellenzék?

4. Illés Gábor (ELTE ÁJK, MTA TK PTL, illes.gabor@tk.mta.hu): Realisták mint „rókák”. A valóságérzék berlini fogalma és a politikai realizmus

A sok kis dolgot tudó rókák és az egy nagy dolgot tudó sünök szembeállítását Isaiah Berlin munkásságának egyik legismertebb eleme. Bár leggyakrabban értékpluralizmus és értékmonizmus szembeállításaként értelmezik, a berlini elképzelés gazdagabb ennél, és egész sor, egymással elektív affinitásban álló gondolkodási sajátosságot rendel az állatmetaforákhoz. A „rókákat” szerinte jellemző „valóságérzék” (*sense of reality*) például a végső értékek egymásra való redukálhatatlanságán túl magában foglalja a félelmet „az emberi élet komplex szövetének leegyszerűsítésétől”, elutasítja a racionalizmus bizonyosságkereső formáját és a rendszeralkotást, továbbá az elméleti-tudományos tudással szemben nagyra tartja a praktikus ismeretet.

Az előadás állítása, hogy Berlin szembeállításának és a valóságérzék általa használt fogalmának elemzése hasznos adalékokkal szolgálhat a politikai realizmus mint intellektuális jelenség megértésében. Egyrészt azért, hogy segít feltárni a realizmus viszonyát az értékpluralizmushoz, azonosítva azt a sajátos érzékenységet, amely összekapcsolja egyes realisták (mindenekelőtt Bernard Williams) etikai és politikaelméleti programját. Williams az *In the Beginning was the Deed* kötetben expliciten is hivatkozik arra, hogy az őt Berlinnel összekötő legfontosabb gondolkodási sajátosság kettejük „róka-természete”, azaz a rendszeralkotással szembeni bizalmatlanságuk és az értékpluralizmus melletti elkötelezettségük volt. Másrészt, a róka-metafora és a valóságérzék fogalma további adalékokat szolgáltat a realisták és általuk „moralistának” nevezett ellenfeleik elhatárolásában. Sokatmondó, hogy Ronald Dworkin, a realisták visszatérő célpontja, egyik művének címében is szerepelteti a berlini sünt (*Justice for Hedgehogs*). Harmadrészt, a valóságérzék berlini fogalma megfelelően értelmezve talán alkalmas lehet arra is, hogy a kortárs realista diskurzusra nagy hatást gyakorló „alapító atyák”, Bernard Williams és Raymond Geuss elképzeléseinek közös alapját azonosítsuk. Az előadás célja a fenti szempontok mentén kibontani, hogy mit profitálhat a kortárs realizmus a Berlin gondolataival való párbeszédből.

1.2. A politikaelmélet és elmélettörténet módszerei

panelvezető: Gyulai Attila (MTA TK PTI, NKE EJK PÁK, gyulai.attila@tk.mta.hu)
[P 13:30-15:00, III. tanterem]]

Az elmúlt évek nemzetközi publikációit, különösen néhány rangos kézikönyvet tekintve láthatóan növekszik az érdeklődés a politikaelmélet módszertani megalapozottsága iránt. Bár a tágan értelmezett politikaelméletben – a politikai filozófiától az eszmetörténetig – mindig is jelen volt a különböző megközelítések közötti vita, az elmúlt időszakban nagyobb szerepet kapott az egymástól jól elkülöníthető módszertani irányzatok értelmezése. Miközben ez a fejlemény kétségtelenül hozzájárul a politikaelmélet „szigorúbb tudománnyá” válásához, számos olyan kérdés is megnyílt, amely eddig a háttérben maradt. Ezek közé tartozik a megközelítések – pl. analitikus politikai filozófiai eljárások, kontraktualizmus, realizmus, kontextualizmus – értelmezése egyrészt mint módszer, másrészt mint szubsztantív elméleti álláspont. A szekcióba olyan előadásokat várunk, amelyek egy-egy politikaelméleti megközelítést, módszertant elemeznek akár önmagában, akár összehasonlító megközelítésben, vagy az alkalmazáson, egy konkrét politikaelméleti problémán keresztül bemutatva.

1. Horváth Szilvia (NKE Eötvös József Kutatóközpont Molnár Tamás Kutatóintézet, horvath.szilvia@uni-nke.hu): Történeti alapú kortárs politikaelméletírás: Egy elméleti-módszertani jellegű reflexió

A történeti alapú politikaelmélet-írásnak kétségkívül megvan az a sajátossága és egyben nehézsége is, hogy, egyszerűen szólva, a jelen és a múlt között komplex viszonyrendszert hoz létre, amelynek a komplexitása nem számolható fel. Feltételezhető az is, hogy a módszertani jellegű kérdések mindig specifikusak lesznek arra a korra nézve, amely az elméletalkotás számára kiindulópontként szolgál. Az elemzésem tárgyát képező klasszikus politikai gondolkodás is sajátos jellemvonásokkal rendelkezik, például azért, mert az athéni demokráciának nem volt a szó hagyományos értelmében vett – apologetikus – politikaelmélete. Ez a hiány önmagában képes lehet életre hívni egy olyan politikaelmélet-alkotási praxist, ami kreatívan mozog a történeti mezőben, úgy érteve, hogy jórészt kortárs politikaelméleti-filozófiai kérdéseket tesz fel. Bár egy hagyományos, főleg pozitivistá történetírás számára ez nem elfogadható, de a politikaelméletírás felől az, viszont ebben az esetben szükséges lehet diszciplináris elhatárolásokat tenni, és ez egyben módszertani reflexió iránti igényt is jelent. Mindazonáltal ez csak az érme egyik oldala, amely a múlt/történelem felől közelít a tárgyhöz, miközben konstruálhatunk egy olyan elméletalkotási teret is, amely a kortárs politikaelméleti mezőből tesz fel kérdéseket, illetve annak releváns fogalmait, szempontjait és eredményeit figyelembe véve konstruálja meg az elméletalkotás problémáit. Vélhetően itt viszont már a konstrukció része a klasszikus politikatapasztalat értelmezése, mint például a 'közösség' vagy a 'humanizmus' fogalmak kapcsán. Vagyis ez egy „nem-tiszta” álláspont, ahogyan az sem az, amikor azt látjuk, hogy egy ókortörténész az athéni demokrácia eszmetörténetét, modernitásbeli utóéletét elemzi azzal a céllal, hogy a kortárs politikaértés alaprétegeiben megtalálja a klasszikus demokrácia valamilyen értelmezési mintázatát. Egy olyan nézőpontból, amelynek a célja egy klasszikus alapú kortárs politikaelmélet-írás terének az elgondolása vagy biztosítása, az érdekes az, hogy megtörténik-e a múlt-jelen találkozása és hogyan, valamint mi annak a hozadéka. Bár az előadás nem vállalkozik e problémák teljes bemutatására, ahogyan megválaszolására sem, de vázol egy lehetséges kiindulópontot egy elméleti-módszertani jellegű reflexió számára.

2. Hörcher Ferenc – Tóth Kálmán (NKE Eötvös József Kutatóközpont Politika- és Államelméleti Kutatóintézet, toth.kalman@uni-nke.hu, horcher.ferenc@uni-nke.hu):
Hogyan beszélhető el angol nyelven a 19. századi magyar politikai gondolkodás története?

Az előadás első felében a 19. századi magyar politikai eszmetörténetírás két referenciapontját, Takáts József és Schlett István vonatkozó munkáját fogjuk rekonstruálni, a módszertan tekintetében. Takács József, *Modern magyar politikai eszmetörténet* című kézikönyvének bevezető fejezetében megfogalmazott álláspontja szerint „azt szokták mondani, hogy a modern politikai gondolkodástörténet alapvetően három nagy eszmecsalád, a liberalizmus, a konzervativizmus és a szocializmus történeti alakváltozataival, versengő belső tradícióikkal, nyelvezeteikkel és érvekészletükkel, alapvető szerzőikkel és műveikkel, vitáikkal és különböző vegyületeikkel foglalkozik”. (8.) Ezen ideológiák előtörténetének megértéséhez ő a cambridge-i eszmetörténeti iskola által körvonalazott politikai nyelveket (republikánizmus, ősi alkotmányra való hivatkozás, felvilágosult kormányzás és csinosodás politikai nyelvei) vonja be vizsgálataiba, melyet nála a bármely nagy eszmecsaláddal összekapcsolhatónak tartott nacionalizmus jelensége egészít még ki. Schlett István nagyszabású művében (*A politikai gondolkodás története Magyarországon*) a 19. és a 20. századot a versengő paradigmák koraként írja le, megkísérelve magyarázattal szolgálni arra az általa egyáltalán nem magától értetődőnek tartott jelenségre, hogy az ideológiák versengése végig kísérhette ezt a két évszázadot. (Appendix, 86.) E két jeles kutató nyomán előadásunk első felében arra a kérdésre keressük a választ, hogy készülő angol nyelvű több szerzős politikai eszmetörténeti összefoglalónk, az *A History of Classical Hungarian Political Thought, 1790-1920* című munka megírható-e ezen versengő paradigmák mentén. További módszertani kérdésünk a feldolgozásra kínáló anyag kiválasztása. Ugyancsak Takáts veti fel, hogy a magyar politikai eszmetörténetnek nincsen a nyugatihoz hasonló kánona. Persze, nehezen megkerülhető viszonyítási pontok, életművek azért adódnak. (Kazinczy, Kölcsey, Széchenyi, Kossuth, Eötvös, Deák, Kemény Zsigmond stb.) Szintén lényeges feladat a historiográfiai alappal való szembenézés is, tehát a korszak politikai gondolkodását feldolgozó történeti narratívák kritikai számbavétele. Az előadás második részében bemutatjuk azt a tervezett módszertant, amellyel, a fentieket is figyelembe véve, élénk. Módszerünknek két szintje lesz: egyrészt az adott korszak politikailag legnagyobb hatású szövegei politikai jelentésmezejének rekonstruálására vállalkoznánk, európai szövegkörnyezetben, alakulástörténetüket is rekonstruálva. Másrészt mai politikaértésünk felől, egyfajta metanyelvet használva fogjuk értékelni az adott szövegeket és a beszédaktusként nekik tulajdonítható jelentéseket. Az előadás második része e két, egymásra épülő szint bemutatására törekszik majd, egy-egy konkrét példával érzékeltetve az értelmezés rétegeit.

3. Nyirkos Tamás (PPKE, NKE Eötvös József Kutatóközpont, Politika- és Államelméleti

Kutatóintézet, nyirkos.tamas@btk.ppke.hu): A politikai teológia módszertani problémái

A politikai teológia fogalmát Carl Schmitt 1922-es, azonos című műve honosította meg a modern politikai gondolkodásban. Mivel kiinduló tézise értelmében „a modern államelmélet minden jellemző fogalma szekularizált teológiai fogalom”, a politikai teológia módszere nem lehet más, mint egyes államelméletek és teológiai felfogások fogalmi struktúrájának elemzése, illetve a közöttük fennálló analógiák kimutatása. Az ilyen értelemben vett politikai teológia a későbbiekben – Schmitt eredeti példáin túllépve, de az eredeti módszerhez alapvetően hűséges módon – nem csupán az államelméleti fogalmak egyre szélesebb körében mutatott ki analógiákat, hanem a legkülönbözőbb politikai, társadalmi és gazdasági elméletek fogalomhasználatában is. Habár kétséges, hogy ez utóbbiak esetében jogos-e még a „politikai” jelző használata, maga a módszer továbbra is megegyezik Schmittével abban, hogy mindig „szekularizált” teológiákat feltételez, vagyis világosan elkülöníti a szó szoros értelmében „vallási” és az azokhoz csupán fogalmi szerkezetükben hasonló „világi” teológiákat. Ezzel ellentétes, és a politikai teológia fogalmát jelentősen összezavaró fejlemény azonban, hogy időközben megjelent egy olyan szóhasználat, amely politikai teológiának nevez minden olyan elméletet is, amely explicit teológiai elvekből von le politikai következtetéseket, tehát semmilyen értelemben nem „szekularizált”. Ennek eredményeként a politikai teológiai kézikönyvek és enciklopédiák jelentős részében zavaros módon keverednek a világvallások politikai tanításainak ismertetései a világi politikaelméletek schmitti értelemben vett fogalmi elemzéseivel, anélkül, hogy világossá válna a kétféle módszer alapvető különbsége és ellentétes kiindulópontja. Habár történetek próbálkozások arra, hogy ezt a különbséget a „teológiai politika” és a „politikai teológia” fogalmának elkülönítésével tegyék világossá, az előbbi továbbra sem nyert polgárjogot. A jelen helyzetben az egyetlen lehetséges megoldás – és egyben alapvető módszertani követelmény – tehát az, hogy a politikai teológia művelője legalább annyit tegyen világossá, hogy saját megközelítése a kettő közül melyik kategóriába tartozik.

4. Tóth Miklós Bálint (BCE Politikatudományi Doktori Iskola,

tothmiklosbalint@gmail.com): Rend, lázadás és anarchia Canudos tükrében

Előadásomban Márai Sándor egy kevésbé ismert művét, az *Ítélet Canudosban* című kisregényét vizsgálom politikaelméleti szempontból. Noha elsősorban szépirodalmi alkotásról van szó, az író rendkívül összetett és cizellált értelmezését nyújtja a lázadás, a rend és az anarchia közti bonyolult összefüggéseknek. Habár Márait a '68-as diáklázadások ihlették, az általa felvetett dilemmák a politika világának klasszikus problémáit érintik.

Az író a brazil történelem meghatározó eseménye, a canudosi háború kontextusába helyezi cselekményét. Egy vallási szekta és az állami hadsereg közt dúló véres összecsapás kapcsán a következő kérdés kerül középpontba: mi lehet az oka annak, hogy még a jólét, a békés politikai viszonyok és a szellemi pezsgés jellemezte korokban is időről időre felüti fejét a tömegek közt az elégedetlenség? Az indokolatlannak tűnő lázadás és a korábban oly' stabilnak és kiszámíthatónak tűnő politikai rend bomlása egy olyan világ ígéretét hordozza magában, amelyben a szabályok és elvárások megszűnésével teljesen új perspektívák nyílnak meg egyéni és közösségi szinten egyaránt. Azonban az eufóriával párhuzamosan hamarosan megmutatkoznak a rendszer nélküli rendszer árnyoldalai is.

Az *Ítélet Canudosban* című művében Márai alapos és értő módon interpretálja a politikai folyamatok sajátos dinamikáját. Rámutat arra, hogy világunkat egyszerre formálja a rendezettség és a spontaneitás iránti igény, és amellet érvel, hogy tévednek azok, akik azt hiszik, hogy bármelyiket végérvényesen ki lehet iktatni közösségi életünkéből.

1.3. Etika, erkölcsi érzelmek és politikai filozófia

[Sz 9:30-11:00, III. tanterem]

1. Szűcs Zoltán Gábor (MTA TK PTI, szucs.zoltan.gabor@tk.mta.hu): Mennyit számítanak a metaetikai megfontolások a politikaelmélet számára? Az internalizmus/externalizmus vita

Az előadás kiindulópontja az a meglepően kevés figyelmet kapott tény, hogy a kortárs politikai realista politikaelmélet egyik forrása végső soron Bernard Williamsnek a cselekvési indokokkal kapcsolatos internalista álláspontja és az externalista álláspont általa nyújtott kritikája. Az előadás három problémát igyekszik körüljárni: egyrészt, hogy miről is szól az internalizmus és externalizmus vitája Williams értelmezésében, másodsor, hogy milyen szerepet tölt be az internalizmus Williamsnek az úgynevezett moralitás elleni morálfilozófiai kritikájában; harmadszor, hogy miként fejleszti tovább ezt a kritikát az általa alkalmazott moralitásként felfogott mainstream politikaelmélet kritikájában. Az előadás annak megmutatásával zárul, hogy szemben a realizmussal szembeni bevett, annak metaetikai elkötelezettségeire irányuló kritikájával, a kortárs realista álláspont nem csak egy önálló, a morálistól elválasztott politikai normativitás megalapozásán keresztül vezethető le, hanem egy másik metaetikai vitakérdésben elfoglalt pozíció alapján is. Mindez azt a kérdést is felveti, hogy mennyire lényegi eleme az internalizmus a kortárs realista politikaelméletnek és mennyire érzékeny az internalizmus gyengeségeire.

2. Balázs Zoltán (BCE TNKK, MTA TK PTI, zoltan.balazs@uni-corvinus.hu): Az undor és a politikai fenomenológia

Az undor iránt újabban megnövekedett a tudományos és filozófiai érdeklődés is. Kísérleti kutatások sorát végezték el, természetesen más érzelmi-érzéki reakciók vizsgálatával együtt. Az undort általában elemi emberi reakciónak tekintik, jóllehet a nevelés során nagyon jól formálható, az élet első hónapjaitól fogva. Igen sokféle dolog undoríthat minket, s ezek nagy része kulturáfüggő, s persze igen jelentő személyek közötti eltérések is vannak. Az undor, ha lehet így mondani, az emberi élet egészét átfogja a legalapvetőbb természeti dolgoktól a civilizáció csúcspontjaiig, például a művészetekig. Ezért a filozófiai is joggal érdeklődik iránta. Egyes empirikus kutatók az erkölcsi-politikai undort az evolúcióval magyarázzák (a beszennyezettségtől való félelem); a pszichológia a tisztaság bonyolultabb viszonyaira hivatkozik; a strukturalista szociológia a közösségi mintákra, normákra utal. A filozófiát elsősorban az undor érzetének erkölcsi és politikai következményei érdeklik. Előadásomban először ezt a filozófiai vitát mutatom be. Amellett érvelek, hogy a filozófiai magyarázatok többsége fogyatékos marad, mindenekelőtt azért, mert nem veszi figyelembe, hogy az undor nem mindig, s nem kizárólag negatív érzés. Ellenkezőleg: gyakran kísért, vonz, megragad az, ami undorító. Ezért erkölcsi implikációi is bonyolultabbak, mint amit az undorra vonatkozó újabb erkölcs- és politikai filozófiai irodalom sugall. Másodszor, s ezeket a hiányosságokat orvoslandó, igyekszem megmutatni, hogy Kolnai Aurél klasszikus fenomenológiai elemzését az undorról érdemes nagyobb figyelemmel olvasni, mivel módszertanilag jobb megközelítést adja az undornak mint erkölcsi és politikai szempontból releváns érzésnek. Végül ezt azzal igyekszem igazolni, hogy Kolnai egy másik, ma újra relevánssá váló művét, a *The War Against the West* című könyvét is éppen így érdemes újra olvasni: ebben ugyanis Kolnai sikerrel mutatja meg, hogy az undor (ebben az esetben a nemzetiszocialista eszmékkel kapcsolatban) hogyan és miért jobb reakció, mint akár a gyűlölet, akár a félelem.

3. Kovács Beáta (ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskola, kovacs1991@gmail.com):

Félek, tehát vagyok. Félelem mint politikai identitás?

David Altheide *Creating Fear* című művében azt állítja, hogy manapság a félelem az egyik leginkább meghatározó tényező a közvélemény alakulása szempontjából. A szerző nem csak a bűncselekményekkel szembeni fenyegetettségre gondol, amikor azt hangoztatja, hogy a félelem diskurzusa az, ami uralkodóvá vált, hanem sokkal inkább arra, hogy ez az az elem, amely omnipotens, amikor az identitások kijelöléséről vagy a társadalmi életben való részvételről van szó. És valóban: „a félelem korát éljük”, „a politikusok állandóan a félelmeinkkel manipulálnak”, „a félelem tartja össze társadalmunkat” – visszhangozza a sajtó, (vélemény)cikkek tömkelege jelenik meg a félelem társadalom-és politikaformáló erejéről. Előadásom célja a fentiekre is reagálva éppen az, hogy politikatudományi szempontból járja körül a félelem jelenségét, elsősorban identitásformáló erőként vizsgálva azt. A korábbi kutatások a félelmet egyéni érzelmeként kezelték, amelynek kiváltására valamilyen fizikai fenyegetés alkalmas. A félelem azonban nemcsak az egyén szintjén jelenhet meg, hanem identitásformáló elemként csoportokat tarthat össze, és különböző típusú cselekvésekre motiválhat. Az általam bemutatott kutatás a félelmet mint politikailag releváns érzelmet elemzi. Az elméleti tanulmány egyrészt a félelem érzésének általános politika-és társadalomelméleti bemutatására vállalkozik, másrészt pedig kísérletet tesz a félelem és a politika kapcsolatának mélyebb megértésére is. Az előadás kiindulópontja az, hogy bár a félelem mindenki számára ismert, univerzális tapasztalat, amennyiben az politikailag releváns érzelmmé válik, annak társadalmilag és kulturálisan meghatározott, ún. konstruált természete jut inkább elsődleges szerephez. A kutatás tehát alapvetően azt a kérdést feszegeti, hogyan lesznek egyéni félelmekből politikailag releváns érzelmek, illetve milyen módon válik a félelem identitásunk részévé.

2. Az Európai Parlament-i képviselők választása 2019:

közvélemény, eredmények, hatások

Szekcióvezető: Szabó Andrea

(MTA TK Politikatudományi Intézet, ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet)

szabo.andrea@tk.mta.hu

2.1. EP-választások I.

[P 11:30-13:00, IV. tanterem]

1. Bíró-Nagy András (MTA TK PTI, biro-nagy.andras@tk.mta.hu): Közép-európai EP-képviselők karrierútjai: Politikai tapasztalat és karrierambíciók az Európai Parlamentben

E kutatás azt a két kérdést vizsgálja, hogy egy politikus számára milyen előélet után vezethet az út az Európai Parlamentbe, és milyen perspektívák állnak az EP-képviselő előtt a karrier további részére. A közép-európai EP-képviselők karrierútjait vizsgálva bemutatom, hogy ezen országok uniós csatlakozása után olyan képviselőkkel bővült az Európai Parlament, akik jobban kötődnek a nemzeti politikához, mint a régi tagállamok EP-képviselői. Jelentős nemzeti politikai tapasztalatuk miatt a cseh, lengyel, magyar, szlovák és szlovén képviselők még leginkább az 1979-es Európai Parlament képviselőire hasonlítanak, de még náluk is beágyazottabbnak számítanak hazájuk politikai életébe. A helyi politika ugyanakkor sokkal ritkább rekrutációs bázisnak számít Közép-Európában, mint a régi tagállamokban. A közép-európai képviselők eddigi karrierútjai és jövőbeli karriertervei cáfolják azt a mítoszt, miszerint az Európai Parlament politikai elfekvőként funkcionál. A szupranacionális elit kialakulásának folyamata a vizsgált országok mindegyikében megkezdődött. A képviselők többsége további európai vagy nemzeti politikai karriert tervez, a visszavonulás előtti nyugodt békeévekben gondolkodók jelentős kisebbségben vannak az Európai Parlamentben: nagyjából harmaduk tekinthető „európai nyugdíjasnak”.

2. Wiener György (gywiener@gmail.com): A 2019-es európai parlamenti választás eredményeinek értékelése

A 2019. május 23-26-i európai parlamenti választás sorsdöntő jelentőségű esemény az Európai Unió történetében. Ennek alapvető oka az, hogy megkezdődött a hagyományos európai pártrendszer átalakulása, ami egyfelől a mérsékelt, mainstream pártcsaládok meggyengülésében, másrészt új politikai formációk létrejöttében és megerősödésében fejeződik ki. Míg korábban az alapvető politikai küzdelem a jobbközép Európai Néppárt és a balközép Európai Szocialista Párt között zajlott, napjainkban az uniós politikai színteret mindinkább a szuverenisták és a föderalisták egyre éleződő szembenállása jellemzi. Az előbbiek ez év április 8-án létrehozták az Európai Népek és Nemzetek Szövetségét, egy új szélsőjobbaldali és euroszeptikus formációt, melyhez eddig (április 16-ig) kilenc párt csatlakozott, az utóbbiak pedig Európai Reneszánsz elnevezéssel alakíthatnak meg egy európeér, centrista irányultságú alakzatot, mely esetleg az ALDE-vel, az európai liberálisokkal alkothat pártszövetséget.

Az előrejelzések szerint ugyan ismét az Európai Néppárt végezhet az első helyen, 180-185 mandátummal, míg a második helyet az Európai Szocialista Párt foglalhatja el, ám mindkét politikai formáció várhatóan jelentős számú mandátumot veszíthet, s együttesen csak a liberálisok támogatásával szerezhet többséget. Bonyolítja a helyzetet a Néppárton belüli küzdelem, mely az új szélsőjobbaldali formáció felé közeledők és a konzervatív liberálisok között zajlik, megkérdőjelezve a legnagyobb európai politikai erő belső egységét. Átalakulás kezdődhet a mérsékelt baloldalon is, mivel az európai szocialisták egyes tagpártjai az új centrista formáció irányába tájékozódhatnak. A nemrég létrejött szélsőjobb pártcsalád jelenleg a negyedik, esetleg a harmadik helyre tűnik esélyesnek, ám a néppárti jobbszárnyal együtt meghatározó jelentőségű parlamenti tényezővé válhatnak. Ugyanakkor a konzervatív liberális néppártiak, a liberálisok, a szocialisták és a zöldek is együttesen olyan mandátumaránnyal rendelkezhetnek, mely

lehetővé teheti számukra az uniós kulcspozíciók megszerzését. Az éles politikai konfliktus háttérében egyébként a globalizálódó nagytőke, a multi- és transznacionális vállalatok, illetőleg a nemzeti tőkésosztályok ellentéte húzódik meg, mely jelenleg háttérbe szoríthatja a tradicionális jobbközép és balközép pártokra épülő politikai tagoltságot.

3. Farkas Eszter (CEU Doctoral School of Political Science, farkas.eszter@phd.ceu.edu):

Miért szavaznak a Fideszre az EP választáson?

A 2019-es Európai Parlamenti választás egy szempontból biztosan fordulópontot jelent: a magyar kormánypart nem belpolitikai, hanem európai témákkal igyekszik mobilizálni szavazóit mind a plakátjaikon, mind a közösségi média oldalakon. Eközben Orbán Viktor miniszterelnök nyilatkozataiban élesen bírálja az Európai Néppárt politikusait, és egyre erősebb diplomáciai kapcsolatot épít Matteo Salvini olasz miniszterelnökkel, aki egy új, jobboldali populistá pártszövetség létrehozását tervezi az Európai Parlamentben. Számos korábbi kutatás arra mutatott rá, hogy a magyar választók jelentős százaléka 2004 óta a magyar belpolitikai szempontokat mérlegelve választ magának pártot az Európai Parlamenti választáson is. Idén azonban közvélemény-kutatások alapján úgy tűnik, európai szintű kérdések is foglalkoztatják a szavazókat. Előadásom során azt a témát mutatom be, milyen hatása lehet a Fidesz Néppártból való felfüggesztésének, illetve a várható európai politikai átalakulásoknak a Fidesz szavazók pártpreferenciájára a 2019-es EP választás során. Empirikus kutatásomhoz a nyilvánosan hozzáférhető közvélemény-kutatási eredményeket, illetve a Fidesz Facebook kampányának adatait használok fel.

4. Nagy Tamás Norbert (ELTE ÁJK Politikatudomány MA, ntamas1994@gmail.com):

Románia pártrendszere és az EP-választások: egy új korszak kezdete?

Románia pártrendszere sokat alakult a rendszerváltás óta, egy dolog azonban változatlan maradt: a baloldal és annak fő ereje a Szociáldemokrata Párt (PSD), ma is meghatározó tényező, jelenleg a fő kormányerő. Népszerűsége azonban sokat esett, több szakadár alakulat (Pro Románia, PSRO) is létrejött, valamint belső, hatalmi harcok is vannak. A jobboldal töredezett és megosztott, a két nagy jobboldali párt egyesült (PNL+PDL), de új szereplők is megjelentek (USR, PLUS). Egy kis része (ALDE) a PSD szövetségese, de nagyobb része (PNL, PMP, USR, RMDSZ) ellenzékben van. A pártok folyamatosan átalakulnak, akár ideológiai oldalt is cserélnek, a képviselők jönnek-mennek, egyik a pártból a másikba. Az európai parlamenti választások eredményei, ha nem is tekinthetők ilyen szempontból teljesen hitelesnek, de jól illusztrálhatják az adott országban történt politikai átalakulásokat (pl. Magyarország – 2009).

Főbb kérdéseim, amire előadásomban választ akarok adni:

1. Az elmúlt években létrejött új pártok mire jelentenek/jelentettek veszélyt?
2. Veszélyben van (volt) –e az RMDSZ parlamenti és EP-jelenléte, a magyar koalíció elmaradása miatt? / Miért esett ki az RMDSZ az EP-ből?
3. Hogyan hat/hatott ki a PSD szereplésére az anyapárttal elhidegült viszony, és a szakadár alakulatok eredménye?
4. Mire lehet következtetni az EP-választás eredményeiből és részvételi adataiból az év végi elnökválasztásra vonatkozóan?

2.2. EP-választások II.

[P 13:30-15:00, IV. tanterem]

1. Szegedi Péter (PTE BTK Interdiszciplináris Doktori Iskola, szptaab@gmail.com):

Viccpártok menni Európa? A Die Partei és az MKKP 2019-es európai parlamenti választási eredményei

Az előadás célja bemutatni és értelmezni a viccpártok (Die Partei, Magyar Kétfarkú Kutya Párt) elért eredményeit a 2019-es európai parlamenti választásokon. Az eredmények mellett kitérünk a két párt kampányára, megvizsgáljuk mely témák kerültek előtérbe és határozták meg a pártok kampányát, illetve, hogy az üzeneteket milyen formában próbálták eljuttatni a választóikhoz, képesek voltak-e a hagyományos pártokhoz hasonló kampányt folytatni vagy továbbra is a közösségi média volt a fő reklámfelületük. Mindezekon kívül az előadás kitér a kampányok közti hasonlóságokra és különbségekre, illetve, hogy ezek alapján beszélhetünk-e egy pártcsaládról. Igyekszünk olyan kérdésekre választ találni, mint hogy mennyire jelennek meg anti-establishment és protest jelszavak a kampányban; milyen következtetéseket vonhatunk le a választáson elért eredményekből és a választók földrajzi elhelyezkedéséből; mely régiókban szerepelnek erősebben és melyekben gyengébben; az eredmények miképpen tükrözik vissza a közvélemény kutatások előrejelzéseit; a Die Partei esetében az előző európai parlamenti választásokon elért eredményhez képest javulás vagy romlás figyelhető-e meg.

2. Böcskei Balázs (MTA TK PTI, bocskei.balazs@tk.mta.hu): Magyar Kétfarkú Kutya Párt: anti-establishment és/vagy anti-orbánizmus pártja?

Az utóbbi években a Magyar Kétfarkú Kutya Párt aktivitásával a politikai rendszer ismert deficitjeinek, a politikai establishment elismerés hiányának, illetve a politizálás újragondolásának pártja és „médiума” lett. Ez eddig a magyarországi közvélemény leginkább a kétfarkúak politizálásának performatív jellegére fókuszált, és a párt szavazóiról és azok hátteréről kevesebb ismerettel bírnak. Jelen előadás a párt választóira fókuszál, és a 2018. évi országgyűlési-, illetve a 2019. EP-választási kampány idején, különböző módszerekkel készített közvélemény-kutatások adatai, illetve egy 2018. tavaszán végzett tüntetéstudatás eredményei tükrében a következő kérdésre ad választ: támogatóinak szociokulturális tényezőit, a párt társadalmi beágyazottságát-, illetve ideológiai és szemléleti orientációjukat tekintve egy, a további szavazótáboroktól teljesen elkülönülő vagy leginkább csak a kormánypárt támogatóitól különböző szavazói körrel beszélünk a retorikájában egyébként az ismert pártok mindegyikét „gúnyoló” párt szimpatizánsainak esetében?

3. Tóth László (ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskola, tothhlaszlo@gmail.com): A 2019. évi spanyolországi előrehozott választás a kormányzati stabilitás szemszögéből

2019 áprilisában immáron harmadik egymást követő alkalommal tartanak idő előtt kiírt választásokat Spanyolországban, Nyugat-Európa egyik legnagyobb népességű demokráciájában. Az előrehozott választások nem tekinthetők alapvetően kivételes eseménynek (a történelem alapján) a spanyol demokráciában, azonban ez, a 2019. évben tartandó esemény az elmúlt évtizedekben tapasztalt viszonyok szabályszerűségétől, a megszokott mintázatoktól is eltérő képet mutat. Ez az esemény rámutat mind a spanyol politikai rendszer (főként a 2010-es évektől egyre inkább tapasztalható) változásainak jellegzetességeire, mind pedig a kormányzati stabilitást befolyásoló tényezők hatásaira egy „bevett” demokráciában.

Az előadás arra vállalkozik, hogy górcső alá vegye esettanulmány jelleggel ezt a választást, kifejezetten a kormányzati stabilitás szempontjából. A kormányzati stabilitás irodalmában általánosan taglalt különféle változók felsorolását követően a változók egyes hatásai és ezek kölcsönhatása kerül bemutatásra, a 2019. évi választások esetén keresztül. Ide tartoznak a meghatározó spanyolországi intézményes körülmények, ezek hatásai a korábbi viszonylagosan stabil rendszerre, a választási rendszer, mely arányos rendszerként

is elősegítette a kétpárti rendszer kialakulását és működését a korábbi évtizedekben, valamint a nyolcvanas évek második fele óta stabilizálódó pártrendszer. A fentebb felsorolt intézményes változók – főként a pártszerkezetben bekövetkező változások hatására – egészen más eredményt hoztak a 2010-es évek választásai során, majd a helyzet instabilitása egyenesen vezetett a 2019-re előrehozott választáshoz.

Az előadás során kiemelt szerepet kap a konstruktív bizalmatlansági indítvány intézménye, melyet az NSZK után Spanyolországban vettek át elsőként, mielőtt az elterjedt volna – főként – az újonnan demokratizálódó államokban. Ezen intézmény szándékolt szerepe elsősorban nem a kormánybuktatás, hanem annak megakadályozása volt alapvetően az elmúlt hetven évben. Spanyolországban mégis a bizalmatlansági indítványok eredeti szerepét alkalmazandó módon történt meg első „használat”, melynek következtében egyébként egy, az előzően megbuktatotthoz képest is instabilabb – majd egy éven belül megbukó – kormány megalakulásához vezetett. Az áprilisi választás eredménye meghatározó lehet az Európai Unió belüli erőviszonyokra is, mintegy előrevetítve a két legnagyobb pártcsalád (és a kisebb „trónkövetelő”) küzdelmét, valamint az európai választóknak legfontosabb témákat, szempontokat.

2.3. Politikai szocializáció, politikai kultúra

[Sz 09:30-11:00, IV. tanterem]

1. Róna Dániel (MTA Prémium posztdoktori ösztöndíjas, ronadaniel84@gmail.com):

Múló dicsőség? A Jobbik támogatottsága az egyetemisták körében

A Jobbik Magyarorszáért Mozgalom 2011-ben, 2013-ban és 2015-ben is a legnépszerűbb pártnak bizonyult az egyetemisták körében, és jól dokumentált a párt magas támogatottsága az összes fiatal körében is. Milyen eredményeket ért el a párt 2019-ben az egyetemisták között? Mennyiben változott támogatói összetétele a diákokat reprezentáló mintában és a teljes népességben? A Jobbikra szavazásnak melyek voltak a fő motivációi? Miben különbözik a 2019-es jobbikos diákság a korábbi évektől, és a 2019-es teljes népességben található jobbikosoktól? A kutatás elsődleges empirikus bázisa az Aktív Fiatalok egyetemistákra reprezentatív adatbázisa. Ezt fogom összevetni a Medián több hónapnyi összevont omnibusz-adataival, illetve az Aktív Fiatalok korábbi adatbázisaival. A kvantitatív adatokat két fókuszcsoporttal is kiegészítem, melyet az MTA rendelt meg a posztdoktori pályázatomban a Mediántól. A kutatás prezentációjának végén megkísérlek elemzői magyarázatot adni a Jobbik viszonylagos sikerére/kudarcára.

2. Papházi Viktor (ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskola,

paphaziviktor@gmail.com): Velük élő szocializmus? A magyar nappali tagozatos

hallgatók Kádár-korszakhoz való viszonya

A Kádár-korszak politikai kulturális örökségének magyar társadalomra gyakorolt tartós hatásai, valamint az 1989-ben bekövetkezett rendszerváltást követő, Kádár-korba való visszavágódás, a „kádári nosztalgia” jelensége egyaránt ismert és gyakran hivatkozott jellemzői a magyarországi politikai kultúrának. A Kádár-korszak fennállása idején szocializálódott korosztályok esetében e továbbléő örökség jelenléte vitathatatlan mind a politikai magatartásminták, mind pedig a politikai attitűdök szintjén. Felvethető ugyanakkor, hogy a magyarországi politikai szocializáció mechanizmusai képesek lehettek-e e politikai kulturális örökség áthagyományozására olyan korosztályok számára is, melyek már a rendszerváltást követő időszakban szocializálódtak. Napjaink fiataljainak milyen lehet a Kádár-korhoz fűződő viszonya?

Az előadás célja, hogy e kérdésre a jelen témában (is) végzett legfrissebb ifjúságkutatás, az Aktív Fiatalok Magyarországon 2019 adatai segítségével igyekezzen választ adni. Ugyan e kutatás magyar nappali tagozatos főiskolai hallgatók és egyetemisták körében készült, így vizsgálati mintája a teljes magyar ifjúságot nem reprezentálja, az adatok friss mivolta és a vizsgált csoport fiatalok rétegén belül betöltött jelentős szerepe következtében segít a probléma feltérképezésében. Az eredmények egyértelműen mutatják, hogy a mai magyar nappali tagozatos hallgatóktól a Kádár-korszak már alapvetően túl távol esik időben ahhoz, hogy egyértelmű, határozott véleményük lehessen ezen időszakról, ugyanakkor egyes gazdasági aspektusokban a hallgatók a Kádár-korszakot preferálják a rendszerváltástól 2010-ig tartó,

valamint a 2010-et követő korszakkal szemben, mely a korábban e témában végzett hasonló ifjúságkutatások (pl. az Aktív Fiatalok Magyarországon 2013) eredményeivel mutat hasonlóságot.

3. Susánszky Pál (MTA TK PTI, susanszky.pal@tk.mta.hu): A hallgatók mobilizációs potenciálja Magyarországon

A fiatalok és különösen az egyetemisták sok esetben központi szerepet játszanak a társadalmi mozgalmak szervezésében (lásd pl.: feketejogi mozgalmak Amerikában, környezetvédő mozgalmak Németországban). Fontos tehát megértenünk, az egyetemista fiatalok milyen attitűdökkel rendelkeznek a tüntetésekkel kapcsolatban. Az Aktív Fiatalok kutatásban külön kérdésblokkot szántunk ennek a témának a felmérésére. Bert Klandermans (1997, 2015) a politikai tiltakozásban való részvételt úgy írja le, mint egy több lépcsőből álló mobilizációs folyamat lehetséges kimenetét. Az elméleti keret egyik kulcsfogalma a mobilizációs potenciál, vagyis az emberek azon csoportja, akik szívesen tüntetnének. A mobilizációs potenciálhoz tartozók közül egyesek valóban részt vesznek, de egy részük esetén végül a részvétel elmarad.

Előadásomban az egyetemista hallgatók részvételi hajlandóságát vizsgálom. Bemutatom a mobilizációs potenciálnak tekinthető csoport társadalmi jellemzőit és politikai attitűdjeit. Arra vagyok kíváncsi vajon a társadalmi háttér (lakóhely, nem, szülők iskolai végzettsége stb.), az egyetemi képzés (szak, képzés szintje) és a politikai attitűdök (pl.: demokráciához való viszony, állampolgári kötelességek) tekintetében milyen különbségek találhatók a potenciális résztvevők és nem résztvevők között. Azért, hogy az eredményeket jobban kontextusba tudjam helyezni, végül a hallgatók részvételi hajlandóságát összevetem, a Peripato Kutatócsoport korábbi országos, a teljes népességre reprezentatív felmérésének eredményeivel.

4. Szabó Andrea (MTA TK PTI, ELTE ÁJK, szabo.andrea@tk.mta.hu): Politikai szocializációs életutak a hallgatók körében

30 év telt el a rendszerváltoztatás óta. Ez az idő a szakirodalom szerint már elegendő ahhoz, hogy kikristályosodjanak az ún. politikai szocializációs életutak, vagyis azok a tipikus eljárási módok, amelyek révén a fiatalok beilleszkednek a társadalomba. Bognár Adrienn és Szabó Andrea (2017) tanulmányukban írják le először a plurális- zárt és a monolit-zárt szocializációs életutat. A plurális-zárt szocializációs lényege, hogy egymástól függetlenül felnőhetnek úgy fiatalok, hogy születésüktől fogva egyetlen ideológia (legyen az bal vagy jobboldali, liberális vagy konzervatív) mentén szocializálódnak a családban, a közoktatásban, a felsőoktatásban, egyféle médiából tájékozódnak, vagyis más kommunikációs készletet tanulnak meg, más nyelvet kezdenek el beszélni. Az Aktív Fiatalok kutatásban külön kérdésblokkot szántunk ennek a témának.

Előadásomban az egyetemista hallgatók szocializációs útjait kívánom bemutatni. Külön is érdekel, hogy miként lesz valakiből kormánypárti szavazó, Momentumos, illetve Jobbik támogató. Mennyiben járul ehhez hozzá a családi szocializáció, az iskolai életút (iskola jellege, iskolai beszélgetések), a vallásosság, ezzel szoros összefüggésben milyen szimbólumok, tárgyak között él, és a különböző társadalmi, politikai szituációk hogyan befolyásolják gondolkodását. Az előadáson olyan többváltozós modelleket mutatok be, amelyek ezeket a tipikus utakat demonstrálják.

3. 1968–69 és utóélete: mozgalmak, tüntetések, civil társadalom

Szekcióvezető: Szabó Máté
(ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet)
szabo.mate@ajk.elte.hu

3.1. 1968 hagyományai és utóélete ma

[P 15:15-16:45, IV. tanterem]

1. Szénási Éva (SZTE JGYPK, szenasi@philo.u-szeged.hu): 1968: a francia radikális baloldal születése

Még ha szellemi gyökerei korábbi időszakra is nyúlnak vissza, a francia baloldali radikalizmus (gauchisme) keletkezéstörténete szorosan összefonódik a diákmozgalmakkal és az azt követő munkásmegmozdulásokkal. A rövid életű csoportosulások mellett ekkor jön létre a működési elveiben és ideológiájában eltérő két jelentősebb trockista tömörülés, a munkásbázisú Lutte ouvrière (LO) és az értelmiség körében népszerű Ligue communiste (LC) (1974-től Ligue communiste révolutionnaire, LCR), amelyek az 1970-es évektől befolyásoló tényezői a francia politikai-szellemi életnek. Az előadás a trockizmusnak mint sajátosan francia jelenségnek e különböző formákban történő továbbélését követi végig.

2. Lakatos Júlia (Múltanyosság Politikaelemző központ, ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskola, lakatosjulia@gmail.com): A 68-as hagyomány újragondolása az amerikai konzervatív elméletekben

Az előadás témája a liberális demokrácia és a 68-as hagyomány viszonyának újragondolása az 50. évforduló fényében. Ennek kapcsán összevetem a 68-as kulturális forradalmat és napjaink konzervatív ellenforradalmát az Egyesült Államokban, külön kitérve arra miként változott a 68-as hagyomány értékelése idővel. Az amerikai konzervatív oldal hosszú ideje úgy érzi, hogy az 1960-as éveket követően a liberális oldal nyerte meg a kulturális dominanciáért vívott harcot, s egyben a fogalmak jelentéstartalmának meghatározási jogáért folytatott küzdelmet. Ennek következtében a konzervatív gondolkodók úgy vélik, hogy az amerikai konzervatív ideológia beszorult abba a szerepbe, amely szerint az Egyesült Államok minden korábbi bűnéért ők felelnek. A kortárs konzervativizmus ez ellen a kulturális stigmatizáció ellen küzd. Ez az értelmezési keret, amely a konzervatív politikát a kultúraformálás jogáért folytatott harcra értelmezi, az európai jobboldali vezetőknek az 1968-as hagyomány ellen irányuló megnyilvánulásait is magyarázza. Az 50. évforduló kiélezi ezt az amúgy is régóta létező konfliktust.

3. Kováts Eszter (ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskola, eszter.kovats@fesbp.hu): 1968 öröksége és a „genderideológia” rémképe elleni küzdelem Európában

Ivan Krastev egyik előadásában az elmúlt ötven év változásait értékelve azt állítja, hogy azok a dolgok, amelyek pozitív változásokat hoztak 1968-ban, például eladdig elnyomott társadalmi csoportok (nők, melegek/leszbikusok, feketék) számára, azok termeltek ki rossz folyamatokat is. Ezek az emberi jogi mozgalmak, sőt kulturális és társadalmi forradalmak az egyént tették a politika központjába, ezzel valamennyire azonban le is rombolták a közös cél gondolatát. Egy közelmúltban megjelent írásomban a jelenlegi feminista, melegjogi és antirasszista mozgalmak megközelítését helyezem el ebben a keretben: hogy a mai identitáspolitikai küzdelmek elveszítették a strukturális kérdésekkel szembeni kritikájukat és közösségi orientációjukat, és az egyéni attitűdváltozásokra helyezték a fókuszukat. Többen meggyőzően amellet érvelnek, hogy az 1968-as követelések ilyenén átalakulása összefüggött a gazdasági folyamatokkal.

A 2010-es években a legtöbb európai uniós országban új társadalmi mozgalmak jelentek meg, melyek célpontjába különféle, látszólag eltérő jelenségek kerültek. Az alulról szerveződő és/vagy egyházi háttérű és/vagy politikai pártokhoz kötődő mozgalmak kontextustól függően a nők reprodukciós jogai, LMBTQ-ügyek, szexuális nevelés tananyagok, új reprodukciós technikák, nemi alapú erőszak megelőzése és felszámolása, társadalmi nemek tudománya tanszékek közfinanszírozása és a nemek egyenlőségét a szakpolitikák fókuszába helyező *gender mainstreaming* megközelítése ellen szerveződnek. Ezeket a mozgósításokat a „genderideológia”, „genderelmélet” vagy „genderizmus” fenyegető ellenségképe köti össze. A szakirodalomban az egyik legelterjedtebb értelmezés ezt a jelenséget antifeminista és homofób visszacsapásnak, 1968 konzervatív ellenmozgalmainak aposztrofálja, melyek a „túl messzire ment modernitást” fordítanak vissza új köntösben, melyben a „genderideológiázás” csak egy új nyelvezet egy régi, elnyomó nézetre. Előadásomban ezt a két ágat igyekszem összekapcsolni: az emancipációs, 1968-hoz kötődő mozgalmak követeléseit (individualizmus akkor és ma) és a jobboldali „genderideológia” elleni küzdelmet. Azt vizsgálom, hogy mennyiben lehet és mennyiben nem a jobboldali mozgósításokat 1968 „ellenmozgalmainak” tekinteni, és azt is, hogy mindezen mit módosít az emancipációs ügyek összekapcsolódása a centrum-periféria egyenlőtlen viszonyaival.

4. Mikecz Dániel – Oross Dániel (MTA TK PTI, daniel.mikecz@gmail.com,
oross.daniel@tk.mta.hu): Kik tüntetnek '68 után? Politikai részvétel új tendenciái

Magyarországon

A '68-as mozgalmak jelezték azt a változást a politikai részvétel terén, amely részben a már korábban megjelenő fekete polgárjogi mozgalommal indult meg és a '70-'80-as új társadalmi mozgalmával bontakozott ki. A mozgalmi társadalmakban a növekvő nacionalizmus, a posztmaterális követelések erősödése és nemi egyenlőség kérdése miatt állandósulnak a strukturális feszültségek. A kollektív elégedetlenségnek a forrásai mozgalmi formát vesznek fel, amennyiben rendelkezésre állnak a mozgósítást lehetővé tevő struktúrák. Ezt azok a szolidaritási hálózatok adják, amelyek a hagyományos családi kötelékek felbomlásával szilárdulnak meg, azaz azok a milliók, amelyekben a korábbi alternatív mozgalmak is megjelentek. A mozgalmotársadalom megjelenésével csökkent a hagyományos politikai intézmények szerepe. Részben a '68-as és az új társadalmi mozgalmak tematikáját, cselekvési formáit vitte tovább a kelet-európai rendszerváltások nyomán új lendületet nyerő civil társadalom koncepciót globális szintre emelő globalizációkritikus mozgalom. A politikai részvétel struktúraváltását a 2000-es évektől kezdve a web2.0, majd a 2010-es években a közösségi média idézte elő, erodálta még inkább a hagyományos intézmények szerepét.

Előadásunkban a politikai részvétel fent vázolt struktúraváltásai felől kívánjuk értelmezni a hazai politikai részvétel jellegzetességeit, mintázatait. A szociológiai leíró kutatások helyett politikatudományi szempontból vizsgáljuk meg a kérdést. Elsősorban arra vagyunk kíváncsiak, hogy a politikai részvétel jellemzői hogyan hatnak a mozgósítás lehetőségeire, a politikai lehetőségstruktúrára. Hogyan értelmezhetőek a politikai részvétel mintái a magyar politikai általánosabb tendenciáinak tükrében? Valóban alacsony a részvétel Magyarországon? A társadalmi részvétel, közösségi felelősségvállalás milyen dimenziói értelmezhetőek politikaként, amikor egyre fontosabb az intézményes politika alatti dimenzió (szubpolitika)? További célunk, hogy az azonosított tendenciák tükrében módszertani ajánlásokat fogalmazzunk meg a politikai részvétel kutatására vonatkozóan. Előadásunkban az MTA TK Politikatudományi Intézetének 2018-as választáskutatási adatait kívánjuk használni.

3.2. Civil társadalom – poszt-kommunista problémák

[P 17:00-18:30, IV. tanterem]

1. Kákai László (PTE BTK Társadalmi Kapcsolatok Intézete, Politikatudományi és Nemzetközi Tanulmányok Tanszék, kakai.laszlo@pte.hu): Változatok a civil társadalomra a rendszerváltás utáni posztszovjet államokban

Közép- és Kelet-Európában a nonprofit szektor fejlődése lényegében összekapcsolódik az 1989-es forradalmakkal. A kommunista időszakban rövid periódustól eltekintve a civil társadalmat lényegében szétzúzták. A civil társadalom újbóli színre lépését Lengyelországban a Szolidaritás mozgalom, Magyarországon a különféle kisméretű klubok és társaságok, Csehszlovákiában pedig a béke- és zöldmozgalmi csoportok készítették elő. Az azóta eltelt időszakban a politikai hatalom lényegében balközép és jobbközép pártok között váltakozott. A folyamatos „ingamozgásnak” köszönhetően a kormányzat a civil társadalommal kapcsolatos magatartása is folyamatosan változott. Egyes kormányok az állam szerepét kívánták erősíteni és bizalmatlanok voltak a civil szervezetekkel szemben, mások viszont nyitni próbáltak feléjük és politikájuk alakításában a részvételi mechanizmusok kiépítésére törekedtek. A gazdasági válság nyomán azonban új helyzet következett be. Közép- és Kelet-Európai országokban jobboldali kormányok kerültek hatalomra (Magyarországon 2010-ben, Lengyelországban 2015-ben, Szlovákiában 2016-ban) ami a korábbi kormányzati magatartásban éles váltást eredményezett. A politikai hatalom folyamatos erőfeszítéseket tesz a civil szervezetek totális ellenőrzés alá vonása érdekében. Előadásomban azzal foglalkozom, hogy a volt posztszovjet államokban a civil társadalom a rendszerváltás óta eltelt időszakban milyen utat járt be, honnan indult és hova jutott?

2. Sebestyén István (Civitalis Egyesület, sebiisti@gmail.com): Civil társadalom átalakuló funkciói a monokráciában

2010-es „második rendszerváltás” után folyamatosan kialakuló orbáni államberendezkedést az utóbbi időben számos elemző, politológus próbálta leírni, és a legkülönbözőbb elnevezésekkel illetni. A szerzők szakirodalomban és publicisztikákban az alábbi kifejezésekkel találkozhattunk: illiberális, irányított, (fél)demokrácia, kívülről korlátozott hibrid rendszer, versengő (kompetitív) autoriter rezsim, félféudális uradalom, posztkommunista maffiaállam, plebisciter vezérdemokrácia, sőt diktatúráról, nyíltan antiszemita és fasiszta rezsimről is olvashatunk. Az elemzések áttekintése alapján megállapíthatjuk, hogy a szerzők abban nagyjából egyetértenek, hogy az új típusú autoriter rendszereket – nem csupán a magyar változatát – nem lehet a XX. századi „klasszikus” diktatúrákkal azonosítani. Annak ellenére sem, hogy lényegi elemeik – úgymint: egy szűk csoport totális egyeduralma, akaratának és a közjavak feletti rendelkezésének korlátlan érvényesülése, a hatalom, a hatalmi ágak centralizálása, minden eltérő gondolat, vélemény elhallgattatása, a rendszer minden kritikusanak, ellenfelének megregulázása – megegyeznek. A legfontosabb jellemzőjük, hogy valamennyien többé-kevésbé, de működő demokráciákból nőttek ki, a kormányzó erők választások útján szereztek meg a hatalmat, ha nem is a társadalom abszolút többségének támogatottsága mellett, hanem inkább a legnagyobb kisebbségként. Ezt a rendszert én leginkább monokráciának nevezném, mint a demokrácia egy torzult, a pluralizmust elvető, a hatalmi ágakat de facto összeolvasztó, vezérelvű monolitikus államszervezetre épülő mutációját. A hatalom az élet minden területére rá akar telepedni, így a privát szféra mélyebb rétegeibe is be akar hatolni, és mindenütt meghatározni, mit és meddig lehet tenni. Számára a veszélyt éppen azok a személyek, körök, csoportok, szervezetek jelentik, melyekre nincs befolyással, melyek működési kereteit, határait nem tudja megszabni. Nem véletlenül a legfőbb ellenség a civil – mint a többi folyamatosan kontrollálni hivatott ötödik hatalmi ág –, mely nem tud, és nem is akar beilleszkedni a hatalmi piramisba, az ő lételeme az a függetlenség, mely a monokráciák antitézise. Vajon a tudathasadásos és teljesen hatástalan ellenzéki pártpolitizálást miként tudja kiváltani, helyettesíteni a civil társadalom?

3. Nagy Ádám (Kodolányi János Egyetem, Selye János Egyetem, adam@nagydr.hu) –
Oross Dániel (MTA TK PTI, oross.daniel@tk.mta.hu) – Szalóki Viktor (ELTE ÁJK
Politikatudomány BA, stkviktor@gmail.com): A Nemzeti Ifjúsági Tanács közpolitikai
elemzése

Nemzeti Ifjúsági Tanács (NIT) az ifjúsági szervezetek számára létrejött fórum, amely a hazai civil-kormányzati ifjúsági párbeszéd (újra)megteremtését tűzte ki célul. Egyik legfontosabb feladata a fiatalok és az ifjúsági szervezetek érdekképviselésének országos és nemzetközi szintű ellátása, az ifjúságpolitika formálása. Gyökerei az „egységes ifjúsági és gyermekszervezet” rendszerváltozáskori megszűnésének időszakához vezethetők vissza. Így az ifjúsági és ifjúsággal foglalkozó szervezetek diskurzusában 1990 óta jelen van a NIT létrehozása. A rendszerváltás után a civil szférára jellemző hálózatosodásnak köszönhetően különböző, a fenti feladatot jobban vagy kevésbé ellátni képes formái meg is jelentek, azonban csak 2012 óta jött létre négyéves távlatnál hosszabb távon is működő ifjúsági érdekképviselő. A rendszerváltás óta eltelt időszakban az ifjúsági érdekképviselő megszűnt a folytonosság hiányát, ezért a NIT megalakulása mind az ifjúsági, mind az ifjúsággal való civil szervezetek számára meghatározó pont volt.

Tanulmányunkban alapvetően arra a kérdésre keressük a választ, hogy a NIT mint ifjúsági érdekképviselő életében, tevékenysége során mennyire kap szerepet a szervezeti dimenzió túl a társadalmi cselekvés, az érdekképviselői funkció. Ez pedig lehetőséget nyújt arra, hogy bemutassa egyrészt a Nemzeti Ifjúsági Tanács működési modelljét, rávilágítson a szervezet érdekképviselői működés módjára és annak hiányosságaira. Emellett az elemzés összevethetővé teszi a szervezet működését az Európai Unióban működő nemzeti ifjúsági ernyőszervezetek gyakorlatával, illetve történeti kontextusba helyezése megmutatja a folytonossági hiányok problémáját. Módszertanában a dokumentum-elemzéseken túlmenően a szervezet valamennyi elnökével készített interjúk egészítik ki a tanulmányt. Megítélésünk szerint a kutatás nem csak azért hiánypótló, mert a Nemzeti Ifjúsági Tanácsról, mint országos civil szervezetről tudományos igényű elemzés nem született, hanem azért is, mert az adatokhoz való hozzáférés esetleges, a nyilvántartások avulása és az archívumok megszűnése miatt egyes időszakok nem is rekonstruálhatóak a maguk teljességében.

3.3. Mozgalmi pártok, pártosodó mozgalmak

[Sz 11:15-12:45, IV. tanterem]

1. Mikola Bálint (CEU, Doctoral School of Political Science, mikola_balint@phd.ceu.edu):

A mozgalmi pártok belső feszültségei és a modell alkalmazhatóságának kérdése

Magyarországon

A politikai pártok mozgalmi alapon való szerveződése már a 70-es években megfigyelhető mintázat volt Európában, az ebben a korszakban alapított elsősorban zöld/ökologista gyökerű pártok azonban hamar az intézményesülés útjára léptek, ezáltal elveszítve mozgalmi jellegüket. A 2008-as globális pénzügyi válság óta eltelt bő évtizedben azonban a mozgalmi párt reneszánszát éli. Számos európai országban alakultak és erősödtek meg olyan politikai formációk, melyek saját magukat a mozgalmiság fogalmi- és eszközrendszerében értelmezik, mind a populista bal-, mind a szuverenista jobboldalon, s ezek gyors sikere nemegyszer korábban stabilnak tekintett pártrendszerek radikális átrendeződéséhez vezetett. Az előadás során a mozgalmi párt fogalmi ellentmondásainak tisztázása után néhány sikeresnek mondható dél-európai példát mutatnék be, elsősorban a doktori disszertációmban is tárgyalt spanyol Podemos, valamint az olasz Őt Csillag Mozgalom esetére fókuszálva. Ezen esetek tárgyalása során arra koncentrálnék, hogy milyen társadalmi kontextus tette lehetővé az említett pártok rendkívül gyors, üstökös-szerű felemelkedését. A sikeres példák bemutatása után arra keresném a választ, hogy a Magyarországon az utóbbi évtizedben szintén megjelent, önmagukat mozgalmiként értelmező pártok (elsősorban a Jobbik és a Momentum) mennyiben felelnek meg a mozgalmi párt definíciójának, illetve hogy milyen mértékben valósulnak meg Magyarországon azok a társadalmi feltételek, amelyek az ilyen formációk sikerét lehetővé teszik. Végül annak meghatározására is kísérletet tennék, hogy az ismert külföldi példák, illetve a magyar választói

attitűdök ismeretében az ideológiai skála mely szegmenseiben lehet sikeres a mozgalmi típusú mobilizáció Magyarországon, illetve, hogy ez milyen potenciális veszélyeket hordozhat a politikai polarizáció és a pártrendszer stabilitása vonatkozásában.

2. Gerő Márton (ELTE TáTK, marton.gero@tatk.elte.hu): A mozgósítás Közép-európai modellje? Zárt gondolkodás és politikai részvétel

Előadásomban azt vizsgálom meg, vajon milyen értékben állhat a mozgósítás sikere mögött a zárt gondolkodási sémákra építő keretezési stratégiák alkalmazása Magyarországon. A kérdés a mozgalmakutatás szempontjából azért fontos, mert az annak az 1968-as mozgalmakat követően megújuló irányzatai, főként Inglehart nyomán, azt hangsúlyozzák, hogy a társadalmi mozgalmakban való részvétel valamilyen módon a nyitott gondolkodási sémákkal és a posztmateriális értékrenddel függ össze. Tehát azok, akik ilyen értékrenddel bírnak, nagyobb eséllyel köteleződnek el a választási részvételen túlmutató, társadalmi mozgalmakhoz kötődő részvételi formák mellett. Ez a tézis általában a Nyugat Európai országokban megerősítést nyert egészen a 2000-es évekig, azonban a Közép Európára vonatkozó szórványos vizsgálatok ezt a tényezőt kevésbé vizsgálják. Ráadásul az utóbbi időben a populizmus és a szélsőjobb sikerei Nyugat-Európában is megkérdőjelezi a tézis érvényességét. Közép-Európában nem csupán a szélsőjobb oldali mozgalmak és pártok sikeressége, hanem - legalábbis Magyarországon és Lengyelországban - mainstream politikai szereplők vagy akár kormányzó pártok által szervezett mozgalmak megerősödése is megkérdőjelezi az ingleharti tézist. Különösen a magyar vonatkozású kutatási eredmények jelzik azt, hogy a tüntetéseken, demonstrációkon való részvétel bizonyos esetekben nem a fokozott politikai érdeklődés, univerzális értékrend vagy szolidaritás, hanem a hatalom iránti lojalitás terméke, ami leginkább a közösségre leselkedő veszélyek és az azokat előidéző ellenségek felmutatásával alakítható a kollektív cselekvés alapjává. Az előadásban így azt vizsgálom meg, két, az MTA társadalomtudományi Kutatóközpontja által 2017-ben és 2018-ban felvett, reprezentatív kérdőíves felmérés adatai alapján, hogy mennyiben járul hozzá a különböző, a közéleti diskurzusban előforduló veszélyek és ellenség-képek iránti fogékonyság a tüntetéseken, demonstrációkon és más, mozgalmakhoz kötődő részvételi formák iránti elköteleződéshez.

3. Molnár Csaba (MTA TK PTI, molnarcsaba0903@gmail.com): A Jobbik radikalizmusának mérséklődése a magyar pártverseny kontextusában

A Jobbik mérséklődése, „néppártosodása” 2013 óta a magyar közbeszéd egyik meghatározó kérdése, ami nem meglepő: a radikális jobboldali párt középre (egyres megszólalók szerint balra) mozdulása alapjaiban változtathatja meg a pártverseny szerkezetét. Előadásomban a magyar radikális jobboldal átalakulását a Jobbik programjainak elemzésével kívánom bemutatni. A mérséklődés folyamatát a 2010-es, 2014-es és 2018-as országgyűlési választásokra készített programjainak tartalomelemzésével tárom fel. A „fősodorbelisedés” (mainstreaming) vizsgálatára Akkerman és szerzőtársai három eljárást alkalmaznak: a közpolitikai napirend, a retorika és a közpolitikai kezdeményezések elemzését. Ennek keretében először megvizsgálom, hogy a társadalmi-gazdasági kérdések és a társadalmi-kulturális területek megjelenéseinek aránya hogy alakul a párt elemzett választási programjaiban. Másodsor egy szótáralapú szövegbányászati eljárás keretében elemzem a vizsgált programok retorikáját, annak populista jellegét. Harmadrészt a 2010-2018 közötti időszak legfontosabb vitatott közpolitikai területeinek tükrében vizsgálom meg a párt programjának változását. Mivel a mérséklődést igazán más szereplők kontextusában lehet elemezni, ugyanezen vizsgálatokat kiterjesztem a magyar politikai közeg más pártjaira is, a Jobbikra vonatkozó eredményeimet azokkal összehasonlítva értelmezem.

4. Czene-Joó Máté (ELTE ÁJK Politikatudomány MA, czenejoomate@gmail.com): A Tea Party tíz éve az USA-ban: a mozgalom és párt között

Előadásomban az elmúlt évtizedben az Egyesült Államok politikai életét egyik leginkább felkavaró társadalmi mozgalmat, a Tea Party-t mutatom be. Elemzési keretként a mozgalmakutatás alapvető szempontjait alkalmazom, megvizsgálom a Tea Party keletkezését kiváltó okokat, a közvetlen és közvetett

előzményeket, a mozgalom dinamikáját, céljait, szervezetét és jellemző akcióformáját, továbbá a politikai rendszer reakcióit és a Tea Party arra gyakorolt hatásait és eredményeit. A mozgalom bemutatása során kitérek a legfontosabb fogalmi kérdésekre és dilemmákra, mint például maga a meghatározás kérdése, azaz konzervatív, libertáriánus vagy populista mozgalomként jellemezhetjük leginkább a Tea Party-t. A szervezetét illetően bemutatom az egyik legfőbb dilemmát, azaz valóban „grassroots” mozgalomként határozhatjuk-e meg a Tea Party-t, vagy – a rosszhiszeműbb értelmezés szerint – inkább az „astroturf” kifejezés írja-e le megfelelően a mozgalmat. A mozgalom lehetőségeinek vizsgálatához a mozgalomkutatás klasszikus elméleteit hívom segítségül, a forrásmobilizációs és politikai folyamat elméleteket, illusztrációként pedig a politikai lehetőségstruktúrát vázolom fel. A téma relevanciáját nem csupán a kerek, tízéves évforduló adja, hanem a Republikánus Pártra gyakorolt hatás, a politikai napirend időszakos dominálása, továbbá a mozgalom egyes követeléseinek mainstreammé válása. Kitekintési lehetőségként érdemes megemlíteni a mozgalmi szubkultúra lehetséges vizsgálatát, ami tudományosan releváns tapasztalatokkal szolgálhat.

4. Politikai vezetés és kormányzás – analitikus és normatív perspektívák

Szekcióvezető: Illés Gábor

(ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet, MTA TK Politikatudományi Intézet)

illes.gabor@tk.mta.hu

4.1. panel

[P 15:15-16:45, III. tanterem]

1. Metz Rudolf (MTA TK PTI, metz.rudolf@tk.mta.hu): Politikai vezetés a követők szemében: a populista vezetés egy követő-centrikus értelmezése

Donald Trump elnökké választása, a Brexit népszavazás és a migrációs válság újra előtérbe helyezte a populista vezetőket és a vezetés „sötét oldalát” (Helms, 2014; Tourish, 2013). A tudományos és közéleti viták szinte kivétel nélkül a „rossz” (etikátlan/nem hatékony) vezetőkre fókuszálnak, míg kevés figyelmet szentelnek a követők viselkedésének és vezetőkhöz fűződő viszonyuk megértésére. A gyanú azonban erős azt illetően, hogy a populista vezetők előretörése jelentős változást eredményezett a követés mintázataiban. A personalizációnak köszönhetően a modern demokráciákban a választók nézetei és ítéletei a vezetők személyét illetően kritikussá váltak még akkor is, ha nincs effektív eszközük a vezetők kiválasztására és a politikai folyamatok befolyásolására (Green, 2010). Mindazonáltal, vezetőkről alkotott percepcióik gyakorta ellentmondóak (Medvic, 2013) és sok esetben elvárásaik is realitásoktól elrugaszkodottak (Flinders, 2012), amelyet a populista vezetők csak tovább erősítenek (Galston, 2014). A kérdés tehát adott: *Milyen szerepük van a követőknek a populista vezetésben? Hogyan konstruálják meg a vezetők karizmáját? Miképpen kreálnak morális pánikot/eufóriát a karizmatikus/populista vezetők? Miért látják a követők az egyes vezetőket „népi hősként”, amíg másokat „népi ördögként” írnak le?*

Az előadás egy követő-centrikus magyarázatot kíván kínálni napjaink populista trendjére a politikai vezetés három eltérő perspektívát összekapcsolva:

- a karizma társadalmi konstrukcióját (Joosse, 2014; Meindl, 1995);
- a morális pánik/eufória és a népi hősök/ördögök elméletét (Flinders and Wood, 2015; Joosse, 2018b);
- a politikai vezetés társadalmi identitás modelljét (Haslam et al., 2011).

A politikai vezetés kutatás igen kevés teret ad a követők elemzésére (Hartley, 2018), bár a generikus vezetés szakirodalmában egyre erősödő trend mutatkozik meg ezt illetően (Uhl-Bien et al., 2014). A kialakítandó elméleti keret ezt az űrt is mérsékelni kívánja további követő-centrikus empirikus elemzéseknek megágyazva.

2. Hajdú András (BCE Politikatudományi Doktori Iskola, bando1989@gmail.com): A prófétaí imázskonstrukció lehetőségei és korlátai a kortárs politikai versenyben – Geert Wilders és egyszemélyes „pártjának” sikerei és korlátai

A modern politikai rendszerekben rendszeresen megjelentek olyan pártok, amelyeket egy-egy személy dominanciája jellemzett. Az utóbbi két évtizedben a politikatudomány részéről újra kiemelt figyelmet kaptak olyan politikusok, akik sok esetben nem csupán pártjuk kommunikációját és programját, hanem pártrendszerüket és tágabb értelemben vett politikai közösségüket, országuk politikai életét is megváltoztatták. Silvio Berlusconi, Orbán Viktor, vagy Andrej Babis azért is kerülhetett hatalomra és alakíthatta át nemzeti politikai rendszerét, mert komoly, szervezett hátországra támaszkodhatott (pl. politikai mozgalom és párt, támogató média stb.). A korábbi évtizedeket meghatározó választói kötődések feloldódása (volatilitás növekedése), a hagyományos nagy politikai szereplők (pl. szakszervezetek, egyházak, kamarák) befolyásának jelentős csökkenése, továbbá a verseny logikájának és körülményeinek átalakulása (mediatizáció, perszonalizáció) azonban nem csupán új szereplőknek teremtett lehetőséget, hanem a választási siker elérésének feltételeit is átalakította. Így arra is találhatunk példát, hogy egy politikus komoly szervezeti háttér nélkül arat választási sikereket. Geert Wilders holland politikus a többi holland párttal ellentétben nem tagok és szatelliteszervezetek hálózatára építette fel 2006-ban alakított pártját, hanem saját személyes ismertségére és imázsára, valamint a médiában történő folyamatos jelenlétére. Az előadás Wilders egyszemélyes „pártját” mutatja be, arra a kérdésre keresve a választ, hogy az „iszlámellenes próféta” imázskonstrukciója miért bizonyult sikeresnek egy időszakban és milyen kihívásokba, korlátokba ütközött az utóbbi évek során.

3. Árpási Botond (ELTE ÁJK Politikatudomány MA, nivelco@hotmail.com): A politikai helyzet narratív konstrukciója, avagy a cselekvőképesség megteremtése – Bevezetés egy konstruktivista elméleti keretbe

A politikai vezetők cselekvésükről, vezetésükről történetet alkotnak: a vezető által megalkotott narratíva átfogó keretként szolgál nem pusztán egy-egy szakpolitikai intézkedés megvalósítása szükségességének és mikéntjének bemutatására, de némely narratíva révén a vezető politikai vezetésének, tevékenységének egészét kívánja ismertetni, logikai láncolatba fűzni, s a választókat meggyőzni politikájának helyességéről. A narratívaalkotásnak így legalább három fontos funkciója van: egyrészt, a történetek vizsgálatából megismerhetővé válik a vezető helyzetről, vízióról, politikai közösségről alkotott interpretációja; másrészt, legitimitációs funkcióval bír, amennyiben a vezető célja története révén meggyőzni a választókat saját értelmezésének helyességéről, egy adott döntés szükségességéről és érvényességéről; harmadrészt, ily módon kívánja kialakítani a „követni készség” képességét, amely a követők mobilizálásában és támogatásuk megszerzésében manifesztálódik.

Az előadás a politikai vezetés és narratívaalkotás komplex problémájának vonatkozásában vizsgálja a politikai helyzet nyelv és jelentésadási folyamatok általi megkonstruálását. Másként fogalmazva, a prezentáció egy bevezető kíván lenni egy olyan, konstruktivista előfeltevéseken nyugvó és diszkurzív politikatudományi módszertani megközelítést alkalmazó elméleti és értelmezési keretbe, amely – a kutatói remények szerint – relevanciával bírhat a politikai vezetéselméletek vonatkozásában egyfelől, s az e témakörhöz kapcsolódó empirikus kutatások tekintetében másfelől.

4. Molnár Ivett (ELTE ÁJK Politikatudomány MA, ivett0426@gmail.com): Narratív ellenségképzés – Az ellenségkép diszkurzív konstrukciója Orbán Viktor beszédeiben

Az ellenségképzés egy olyan ősi toposz, amely minden társadalmi berendezkedésben jelen volt, a politikának szerves részét képezte. A különböző viszonyokat az ellentétek alakították harcok, csaták, háborúk által. Ugyanakkor a modern politikának az ellenség legyőzése nem feltétlenül célja, sokkal inkább annak fenntartása jelent számára előnyt. Míg az ellenség maga lehet valóban objektíve veszélyes tényező, addig az ellenségkép egy kreált, szubjektív szerep, melynek létrehozása azt a célt szolgálja, hogy megrendüljön általa a nép biztonságérzete az adott csoport ártalmas mivoltával szemben, és amely

biztonságot csak a hatalom hordozója – rendszerint az ellenségkép kreálója – tudja visszaadni. Így az ellenségképzés mint politikai eszköz jelenik meg a társadalmi támogatottság növelése és fenntartása céljából.

Magyarországon 2010 óta a kiéleződő politikai viszonyok során az ellenségképzés a gyakorlatban is megjelent, erősebb attribútumokkal, mint korábban. Kutatásom során Orbán Viktor nyilvánosságnak szánt megszólalásaiból válogatva elemzem az ellenségképzés retorikai megjelenését, nyelvi fordulatait, illetve azt, hogyan definiálódnak a szövegekben a barát és az ellenség, azaz a „mi” és az „ők” fogalmi. Kutatásom célja, hogy feltárja ezen diszkurzív szerepeknek a változásait 2010 és 2019 között az Orbán-beszédekben, fejlődési ciklusait az ellenségkép „tökéletes” megkonstruálásának irányába. Miként jelöli ki a saját táborával ellentétes oldalt, kiket rendel hozzá, milyen jellemvonásokat tulajdonít nekik, valamint hogyan definiálja hozzájuk képest magát és a vele szimpatizálókat. Tehát kutatásom a politika diszkurzív szerepeit vizsgálja az Orbán-beszédekben tapasztalt ellenségkép-konstruálás szempontjából.

4.2. panel

[P 17:00-18:30, III. tanterem]

1. Ványi Éva (BCE, eva.vanyi@uni-corvinus.hu): Politikai kormányzás? Közigazgatási és szakmai vezetők a központi közigazgatásban 2010 után

A 2010-ben hivatalba lépő Orbán-kormány egyik hívószava a politikai kormányzás volt. A jelzős szerkezet előre jelezte és egyben jól is illusztrálta a kormányzati munka jellegének megváltozását a II. Orbán-kormány hivatalba lépésével. A politikai kormányzás szlogent azóta is értelmezi a politikatudomány, az előadás célja is ez: a fogalom és kormányzati munkastílus egy sajátos aspektusát kívánja körbejárni a minisztériumok szakmai vezetői összetételének vizsgálatával.

Közismert tény, hogy a mindenkor magyar minisztériumi szakmai apparátus összetétele a rendszerváltás óta átpolitizált, a kormányváltások során a törvények alapján ugyan a folytonosságot biztosító közigazgatási vezetői kar nagy része éppen úgy lecserelődött, mint a választott politikai vezetők. A 2010-es kormányváltás ennyiben nem hozott újat a korábbi időszakokhoz képest, abban azonban igen, hogy minden korábbinál nagyobb számban jelentek meg a szakmai államtitkári pozíciókban 'outsiderek', olyan szakemberek, akik jellemzően nem egy közigazgatási karrierút állomásaként kerültek közigazgatási és/vagy helyettes államtitkári pozícióba, hanem a közszolgáltatón kívüli szférákból, a gazdasági, tudományos életből.

Az előadás ennek a folyamatnak a feltárására és értelmezésére vállalkozik a II és III. Orbán-kormányt vizsgálva: adatokkal illusztrálja a kívülről érkező közigazgatási vezetők arányát, valamint magyarázatot keres a megjelenésükre és jelentőségükre a kormányzati munkában. Mi áll a jelenség hátterében: a politikai kormányzás, a hatékony(abb) kormányzati munka, a patronázs, vagy a szakpolitikai célokhoz megvalósításához szükséges speciális szaktudás beemelésének igénye a központi közigazgatásba?

2. Kaiser Tamás (NKE ÁKK Államelméleti és Kormányzástani Intézet, kaiser.tamas@uni-nke.hu): Okos város, okos kormányzás: új menedzsment struktúrák felé?

A világ népességének mintegy 55%-a, több mint 3,5 milliárd ember városokban él (United Nations 2016). Ez a szám várhatóan 2030-ra 60%-ra emelkedik. A városi térségek komplex társadalmi ökoszisztémává válását az is mutatja, hogy a városi épített környezet a világ összesített földfelszínének mindössze 3%-át foglalja el, ugyanakkor itt koncentrálódik a világ energiafogyasztásának 60-80%-a, és a szén-dioxid kibocsátás 75%-a. Ebből fakadóan komoly kihívást jelent a már létező és még előre nem látható városi problémák hatékony és egyszerűen fenntartható kezelése. Az info-kommunikációs technológiák (IKT) és a mind inkább elérhetővé és felhasználhatóvá váló adattömeg (big data) megoldásként kínálkoznak a városok gazdasági, társadalmi és környezeti problémáira. Más részről viszont maguk a városok egyszerre kezdeményezői és célcsoportjai a napjainkban zajló innovációs folyamatnak. Ebben a sokrétű folyamatban egyidejűleg töltik be a tudás és az új megoldások előállításának „kerékagy” és az alkalmazáshoz szükséges „tesztpálya” szerepkörét, innen terjednek el a fejlesztések, digitális technológiák. *Mindezek alapján nem túlzás azt állítani, hogy a városi térségek menedzselése lett a 21. század egyik legfontosabb fejlesztési kihívása.*

Az „okos város” koncepció éppen ezért kiemelt figyelmet kapott az utóbbi időben, és a kibontakozó gazdag irodalom egyre növekvő része foglalkozik a kormányzás és az irányítás különböző aspektusaival. *Viszonylag kisebb figyelem hárult azonban a támogató környezet struktúráinak kiépítésére, az okos város menedzseléséhez szükséges intézményi tervezés és kapacitás-építés folyamatára, a konkrét esetek, jó gyakorlatok feltérképezésére.* Az előadás arra vállalkozik, hogy konkrét nemzetközi és hazai példákon keresztül, az okos város kormányzásának (smart city governance) átfogó keretében vizsgálja a támogató- és menedzment struktúrák kialakításának feltételeit. *Kiindulópontunk szerint az okos város kormányzása olyan többszintű irányítási rendszert alkot, amelyben egymásra rétegeződik a tradicionális intézményi struktúra, az okos megoldások érintettjeit tömörítő koordinációs platformok, valamint az operatív működést biztosító menedzment.* Ez azonban hosszabb tanulási és tudásmegosztási folyamat eredményeként valósul meg, amelynek során meghatározó szerepe van a területi fejlettségi különbségeknek, kulturális tényezőknek, valamint a „digitális szakadék” mértékének.

3. Révész Béla (SZTE ÁJTK, reves@polit.u-szeged.hu): Az MSZMP utolsó kísérlete állami irányító szerepének megőrzésére: a Nemzetközi, Jogi és Közigazgatáspolitikai Bizottság – 1989

Nem sokaknak tűnt fel az MSZMP Központi Bizottsága 1988. november 22-i ülésének második napirendi pontja, hiszen ez a kommunista pártok történetéből jól ismert sokadik szervezeti és munkamódszerbeli reformokat ígérte. Pedig a KB határozata elég pontosan fogalmazott: „A Központi Bizottság tiszteletben tartja az Országgyűlés kizárólagos törvényalkotói szerepét, a Minisztertanács önállóságát és felelősségét a kormányzati munkában. Támogatja a kormány tevékenységét. Megszünteti a kormányzati tevékenységi körök - közöttük a kül-, és belügyek, a honvédelem - közvetlen irányítását, a párt és az állami testületek működésének párhuzamosságait.” A kormány és a minisztériumok fölötti közvetlen pártirányítás megszüntetése - még ha a „közvetett” irányítás lehetőségét nyitva hagyta is a határozat - mindenképpen fordulatot jelentett az állam pártirányításának négy évtizedes történetében. Az történt, amire kevesen számítottak: a párt „kivonult” az államból.

Arra, hogy az állam „közvetett” irányításának szándéka mégis fennmaradt, a Központi Bizottság 1988. december 15-ei határozata utalt. Ez ugyanis létrehozta a Nemzetközi, Jogi és Közigazgatáspolitikai Bizottságot. A grémium vegyes összetételében alig ismerhető fel egyes nyugdíjas ex-vezetők bevonásának a logikája.

Elnöke: Grósz Károly (az MSZMP főtitkára),
Titkára: Horn Gyula (KB-tag, külügyminisztériumi államtitkár),
Tagok: Borbély Sándor (KB-tag, a Munkásórség országos parancsnoka),
Fejti György (a KB titkára),
Fock Jenő (KB-tag, a Minisztertanács nyugalmazott elnöke, a MTESZ elnöke),
Horváth István (KB-tag, belügyminiszter),
Kárpáti Ferenc (KB-tag, honvédelmi miniszter),
Korom Mihály (KB-tag, nyugalmazott KB-titkár, az Alkotmányjogi Tanács elnöke),
Kótai Géza (KB-tag a KB Külügyi Osztályának vezetője),
Szűrös Mátyás (a KB titkára),
Várkonyi Péter (KB-tag, külügyminiszter).

Az viszont mindenképpen látható, hogy rendkívüli politikai erőkoncentrációt képviselnek az aktív részvevők egyenként és testületileg még inkább. A sajátos intézmény működése, döntéseik jellege, tartalma, ezeknek az állami, politikai és a jogalkotói döntésekre gyakorolt hatása feltáratlan, feldolgozatlan. Ráadásul a titokzatos Bizottság éppen abban az időszakban funkcionált, amikor megalakul az Ellenzéki Kerekasztal, majd hosszas egyezkedés nyomán létrejön a „rendszer váltás törvényhozásának második háza” (Majtényi László), a Nemzeti Kerekasztal. Az előadás a rendszer váltás folyamatának egészében, illetve a megígért „állami autonómia” valóságának keretei között igyekszik értelmezni a Bizottság tevékenységét.

4. Galambos László (Simmelweis Egyetem, Egészségügyi Menedzserképző Központ; BCE, Politikatudományi Doktori Iskola, galambos@emk.sote.hu): Elnöki önkény vagy kivételes állapot? Technokrata kormányok és államfői szerepek

Előadásomban az államfők szerepéről kívánok értekezni a technokrata kormányok megalakítása kapcsán. Ilyen típusú kabinet létrejöttkor kulcsfontosságú lehet a köztársasági elnök magatartása, amikor válság idején konszenzus kialakítására van szükség a parlamenti pártok között, hogy nem pártalapon szerveződött kormány jöhessen létre. Hangsúlyozni kell azonban, hogy az államfő akkor avatkozik be a pártpolitikai folyamatokba legitim módon, ha a pártok alkalmatlansága vagy a felelősség áthárítása a kormányzást illetően egyértelművé válik, és a pártcsődöt elfogadva lép fel aktív szereplőként, gyakorolva kinevezési jogát. Tehát nem pártalapon vagy önkényesen cselekszik, szerepvállalása a válsághelyzet eredménye. A szakirodalom mégis gyakran használja az elnöki kormány megnevezést egyes technokrata kabinetekre az aktív államfői közreműködés okán. Miről beszélhetünk tehát? Az államfői jogkör önkényes kiszélesítéséről, vagy csupán a körülmények szülte kivételes állapotról? Megállja-e a helyét a technokrata kabinetek esetében az elnöki kormány megnevezés? Tervezett előadásomban az említett kérdésekre keresem a választ, és komparatív keretben elemzem a problémát Csehország, Románia és Olaszország technokrata kormányai kapcsán.

4.3. panel

[Sz 11:15-12:45, III. tanterem]

1. Csizmadia Ervin (MTA TK PTI, csizmadia.ervin@tk.mta.hu): A politikai vezetés országokon belüli és országok feletti dimenzióiról

A politikai vezetésről szóló szakirodalom az elmúlt időszakban reneszánszát éli, ugyanakkor feltűnő – és némileg meglepő –, hogy a vezetéssel foglalkozó szerzők a témát döntően nemzetállami keretek között, országokon belül vizsgálják. A különböző szerzők a vezetői képességeket a szerint mérik, egy adott politikai vezető egy-egy belső problémára hogyan reagál, hogyan old meg koalíciós konfliktusokat, hogyan kezeli a gazdasági vagy társadalmi konfliktushelyzeteket, miképpen tudja dinamizálni a politikai versenyt, milyen a retorikai képessége – és más hasonlók. Meglehetősen ritkán kerül azonban elemzések tárgyává, hogy mit jelent a politikai vezetés, ha nem egy országon belül, hanem nemzetek fölött, európai dimenzióban vizsgálódunk. Ennek a dimenzióknak a szemügyre vétele már csak azért is elengedhetetlen, mert a ma is létező, igen nehéz időket átélő liberális világrend a második világháborút követően nyomban elkezdte építeni a mára kiteljesedő nemzetekfeletti struktúráit, mindenekelőtt az Európai Közösséget, majd az Európai Uniót. Manapság számos könyv és tanulmány beszél az Európai Unióról, mint globális politikai aktorról. Ha tehát maga az EU globális aktor, akkor vajon az EU vezető politikusai vajon miképpen értékelhetők, mint a közösséget mozgató aktorok, pontosabban vezetők? Ha létezik egy „második”, az egyes országok fölötti struktúra, ez jelenti-e azt, hogy egy „második típusú”, a nemzetitől eltérő karakterjegyekkel bíró politikai vezetés is létezik? Miben különbözik a nemzeti szintű és a nemzetekfölötti vezetés? Egyáltalán: beszélhetünk politika vezetéséről az EU szintjén, vagy itt valamilyen másik fogalommal kell operálnunk? S vajon hogyan alakul nemzeti és nemzetekfeletti szinten a vezetés formális és az informális szintje? Ezeket a kérdéseket az előadás egyelőre csak felveti, a megválaszolásuk távlatos kutatás feladata.

2. Bartha Attila (MTA TK PTI, BCE, bartha.attila@tk.mta.hu) – Kopasz Marianna (MTA TK PTI, kopasz.marianna@tk.mta.hu): Legitimációs mechanizmusok hibrid rezsimekben – Szingapúr mint legitimációs puzzle

A demokrácia és a gazdasági fejlődés kutatói rámutattak, hogy a gazdasági-jóléti teljesítmény szempontjából a fejlettség nem minden szintjén triviális a demokrácia primátusa a nem-demokratikus rezsimekkel szemben. Ez a bizonytalanság különösen közepes fejlettségű országoknál áll fenn, amelyek

tipikusan hibrid rezsimek, azaz erősen hiányos demokráciák vagy kompetitív autoriter rezsimek. A tranzitológusok nyomán a politikatudomány sokáig átmenetinek tekintette a hibrid rezsimeket, azt feltételezve, hogy azok politikai intézményei instabilak és hosszabb távon elmozdulnak az érett demokráciák felé, esetleg a klasszikus, represszív autoriter berendezkedés irányába. A kétezres évek elejétől viszont a szakirodalom főárama azt regisztrálta, hogy a hibrid rezsimek hosszú távon is stabilak maradhatnak, és képesek ismétlődő válságok túlélésére. Arról azonban, hogy milyen legitimációs mechanizmusok biztosítják a hibrid rezsimek stabilitását, csak szórványos elméleti tudásunk van. Tanulmányunkban a hibrid rezsimek elméletileg releváns legitimációs mechanizmusait egy kvalitatív esettanulmány kontextusában, a gyakorló politikusok által is gyakran hivatkozott Szingapúr prima facie deviáns, valójában befolyásos esetén keresztül tárgyaljuk. Rámutatunk, hogy a szingapúri kormányzat az alacsony intenzitású represszió és a kooptálás mellett a legitimációs stratégiák széles tárházát alkalmazta az elmúlt 60 év folyamán. Elemzésünk szerint a gazdasági-jóléti teljesítményen túl a legitimációs mechanizmusok között fontosnak bizonyult az állampolgári részvétel erősítésének percepciója a közpolitikai folyamatban, a meritokrácia ideológiája és diskurzusa, de a választások időzítésének stratégiája, valamint a szavazás és a szavazatszámolás korrektsége is – miközben a szingapúri ellenzéki pártok működését unfair szabályok korlátozzák.

3. Szántó András (MTA TK PTI, BCE Politikatudományi Doktori Iskola,

andras.szanto14@gmail.com): Erkölcsi kockázat az igazság utáni politika korában

Az előadás azt a kérdést vizsgálja, hogyan változtatja meg a „post-truth” (igazság utáni) politika kora a politikai vezetők és állampolgárok klasszikus viszonyát. Az előadás a közgazdaságtanból ismert megbízó-ügynök modellt alkalmazza, hogy feltárja a politikai vezetők és állampolgárok közötti viszonyrendszerben inherens módon jelenlévő erkölcsi kockázat módosulását (kiszámíthatatlanabbá válását). A jelenség háttérében meghúzódó mechanizmus a politikai vezetés fennhatóságának „túlterjeszkedése” (amelynek következménye a demokratikus garanciák leépülése), amelyben fontos szerepet játszik a bizonyítékokon alapuló tudás, valamint a megbízható evidencián alapuló tudomány leértékelése. „Az igazság utáni politika” esszenciális tudományos kérdése a politikatudománynak, és jelentésének megértése, jellemzése (és a súlyos demokratikus zavarok „megjavítására” irányuló igény felmerülése) különös figyelmet kap a politikatudományban Donald Trump elnökké választása, illetve a Brexit óta. Utóbbi empirikus eset ékes bizonyítéka annak, hogy a dezinformációval jellemezhető kampány az elhúzódó tárgyalások, illetve a belpolitikában potenciálisan felmerülő ügyek gyors elhalása miatt hogyan járul hozzá a demokratikus működésmódok rendszerszintű zavarához. Saját definícióm szerint az „igazság utáni politika” a bizonyítékokon alapuló standardok leértékelését jelenti, amely a politikai vezetők – az állampolgárok megbízható információszerzésének kárára jelentkező – járadékvadászataival, valamint ez ebből adódó demokratikus ártalmakkal jellemezhető. Az analitikus szempontból rigorózus elemzés szeretne rávilágítani azokra a hézagokra, amelyek tovább súlyosbítják a vezetők és állampolgárok közötti kapcsolatban rejlő erkölcsi kockázat jelentőségét és kiterjedését.

4. Benedek István (ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskola, MTA TK PTI,

benedek.istvan@tk.mta.hu): Üdvözlét a győzőnek? A populizmus térhódítása

Európában: szükséges fordulat, múltó korszellem, vagy autoriter veszélyforrás?

A populizmussal kapcsolatos elméleti kutatásomban elsősorban arra kerestem a választ, hogy vajon mit mondhatunk jelenleg a populizmus és a képviselői demokrácia kapcsolatáról? Mivel a szakirodalom rendkívüli mértékben szétartó mind a fogalmakat, mind a kapcsolódó értelmezéseket illetően, nem néhány szerzőt és azok elméleteit szeretném részletesebben bemutatni, hanem olyan, kifejezetten elméleti „értelmezés-csokrokat” (narratívákat) és megközelítéseket, amelyek bár korántsem hermetikusan zártak egymástól és egyes kérdésekben még csoporton belül is több szólam figyelhető meg, mégis olyan markánsnak érzékelt kutatói pozíciókat takarnak, amelyek segíthetik a populizmus összetett jelenségét elemezni. A kutatás eredményeképpen három fő narratívát különítettem el, amelyek röviden a következőképp foglalhatóak össze:

1) a demokrácia és a politika szükségszerű és kívánatos populista (politikai) fordulatát hirdető, abban mindenekelőtt egy emancipatorikus és radikális, a konfliktusokat se nem totalizáló, se nem kiiktatni akaró demokrácia lehetőségét meglátó értelmezés;

2) a demokráciát egyfelől szűkebben (thin) definiáló, másfelől azt jellemzően egy demokratikus (populista) és egy liberális-alkotmányos pillér „paradox feszültségében” interpretáló pozíció, amely szerint az utóbbi elem túlsúlya nyomán a populizmus a modern demokratikus képviselői politika egyre súlyosabb működésbeli zavarainak önmagában el nem ítéhető jelzése;

3) a demokráciát egyfelől tágabban (thick) definiáló, másfelől a populizmust, mint jellemzően patológiát tárgyaló álláspont, amely számára a populizmus egy, a demokratikus működészavarok nyomán felfutó „rossz társadalmi közérzetet” manipulatív módon kihasználó autoriter veszélyforrás.

Reményeim szerint ezzel a szakirodalmi áttekintéssel és csoportosítással nem csupán a politikatudomány vonatkozó releváns álláspontjainak bemutatásához járulhatok hozzá, hanem a populista politikai vezetés és kormányzás jelenségének komplexebb értelmezéséhez is, amelyre a tavaszi EP választások után várhatóan még nagyobb igény fog mutatkozni.

5. Közpolitika az Európai Unióban és Magyarországon

Szekcióvezető: Pesti Sándor

(ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet)

pestisandor@ajk.elte.hu

5.1. panel

[P 17:00-18:30, V. tanterem]

1. Palócz Éva (Kopint-Tárki Konjunktúrakutató Intézet Zrt., eva.palocz@kopint-tarki.hu): Fiskális politikai kérdések az EU-ban és Magyarországon

A közös költségvetési szabályok az Európai Unióban az euró bevezetésével kapcsolatban kerültek az előtérbe, de a válság után még nagyobb hangsúlyt kaptak. A válság ugyanis világossá tette, hogy a korábbi, ún. maastrichti kritériumok nem voltak elégségesek ahhoz, hogy a tagországok költségvetéseit kellőképpen ellenállóvá tegyék a válság hatásaival szemben. Ezért az elmúlt években újabb szabály-csomagok kerültek kidolgozásra, amelyek közül a legfontosabb az ún. „hatos csomag” (Six package), amely a prevencióra, az ellenőrzésre és a folyamatos konzultációra helyezi a hangsúlyt (európai szemeszter). Emellett a szabályrendszer része lett az (elemzésekben már korábban is használt) ún. strukturális hiány mutatója, amely eltekint az egyszeri és egyedi bevétel-kiesésekből és kiadás-növekedésekből fakadó költségvetési hatásoktól, és kifejezetten a kormányzati bevételek és kiadások között fennálló tartós, alapvető és rendszerszintű egyensúlytalanságokat veszi figyelembe. A magyar költségvetés az elmúlt években mindig ügyelt a 3%-os hiányplafon betartására (így tudott kikerülni a Túlzott Deficit Eljárás [EDP] alól), a strukturális hiány megítélésében azonban az elmúlt időszakban vitában áll az EU Bizottsággal. Más EU-országok is problémásnak ítélték (pl. az olasz vita), és a görög költségvetési válság sem tekinthető megoldottnak (a görög államadósság a görög gazdaság minden erőfeszítése és áldozata ellenére is tovább nő, 2018 végén elérte a GDP 180%-át). Az előadás az EU-költségvetési szabályozásának új elemeit mutatja be, valamint az EU-tagországok aktuális fiskális helyzetét elemzi (egyenlegek, államadósság), különös tekintettel a magyar fiskális helyzetre. Emellett kitér az EU ma még nehezen körvonalazható egységesített adópolitikai elképzeléseire, bemutatva a jelenlegi különbségeket az egyes tagországok adórendszerében.

2. Raskó György (ELTE ÁJK, mb. előadó, raskogeorge@upcmail.hu): Falurehabilitáció, avagy a helyi gazdasági élet újjáélesztése ígérhet csak jövőt elnéptelenedő falvainknak

A rendszerváltozás óta eltelt negyedszázadban 800 ezer mezőgazdasági munkahely szűnt meg a magyar falvakban, amelynek következtében sok százezer család kényszerült lakóhelye elhagyására.

Magyarországon az üresen álló falusi porták száma jelenleg 280 ezer körül van, ebből 150 ezer olyan kistelepüléseken, melyeket a teljes elnéptelenedés veszélye fenyeget. Ma már mintegy 600 kistelepülésen nincs iskola, posta, élelmiszerbolt, nincs kőműves, ács, villanyszerelő, azaz a gazdasági élet is gyakorlatilag megszűnt. Sorvad a mezőgazdasági tevékenység is, a nem művelt kiskertek és zártkertek összes területe meghaladja a 70 ezer hektárt. Falvaink pusztulásának megállítására számos országos program készült, legutóbb a falusi CSOK, de eddig egyik sem hozott kézzelfogható eredményt. Valódi megoldást csak a teljes falurehabilitáció hozhat, mely a helyi gazdasági élet újjáélesztésére, vállalkozások létesítésére koncentrál. Ehhez első lépés a faluszerkezet átalakítása, vállalkozások létesítéséhez szükséges "gazdasági terek" létrehozása céljából. A program megvalósításához több évtizedre, és mindenekelőtt ezermilliárd forintos nagyságrendű nemzeti- és uniós forrás elkülönítése és célzott felhasználása szükséges.

3. Sinkó Eszter (Egészségügyi Menedzserképző Központ, sinko@emk.sote.hu): A magyar egészségpolitikai döntéshozatal sajátosságai

A 2010 utáni magyar egészségpolitikai döntéshozatal vélhetően jelentősen eltér az uniós gyakorlattól: számos olyan döntés született, amely nem az illetékes tárca vezetőitől származott, hanem a kormányzat meghatározó vezetőitől. Álláspontom szerint a döntéshozatal logikájának változása jelentősen hozzájárul ahhoz, hogy az egészségügyben permanens válság van jelen, állandósuló kórházi adóssággal, félrekezelt betegekkel, túlkoros orvosokkal, súlyos nővérhiánnyal.

4. Czibere Károly (KGRE Egyház és Társadalom Kutatóintézet, kczibere@gmail.com):

Családpolitika és felzárkózáspolitikai viszonya Magyarországon

2010 után az Orbán-kormányok társadalmpolitikájának alapeleme lett a gyermekvállalás és a családok támogatása, a családtámogatási rendszer folyamatos fejlesztése. A kormányzat ugyanakkor a hátrányos helyzetű gyermekek esélyeinek növelésére 2011-től önálló stratégiát alkotott, ezzel kialakítva az ún. felzárkózáspolitikai kereteit. A felzárkózáspolitikai természetesen nem korlátozódik a gyermekkori hátrányok leküzdésére, másik fókuszja a foglalkoztatási esélyek növelése úgy, hogy közben végig speciális figyelemmel van a romák felülreprezentáltságára a gyermekszegénységben és a munkanélküliségben. Az előadásban azt vizsgálom meg, hogy vannak-e érintkezési pontok a családpolitika és a felzárkózáspolitikai cél- és eszközrendszerében. Mivel mindkét szakpolitikában alapvető elem a családok támogatása, ezért adódik a kérdés, hogy mennyire vannak ezek részpolitikái, intézkedései összehangolva. Különösen érdemes ezt a kérdést vizsgálni a pénzügyi ellátások, a természetbeni ellátások és a közszolgáltatások vonatkozásában. Milyen módon és milyen szélesen vannak meghúzva az egyes támogatások jogszabályi határai? Mennyire célzottak ezek az ellátások? Mennyire érvényesül az univerzalitás elve és a státuszkonerválás elve? Milyen esetekben köti feltételhez a jogalkotó a juttatást (conditional transfers)? Milyen esetekben alkalmaz pozitív és milyen esetekben negatív ösztönzést (pl. családi pótlék iskolalátogatáshoz kötése)? Ezeknek a kérdéseknek a megválaszolásával végső soron arra keressük a választ, hogy a két közpolitika teljesen két különböző társadalmi csoportra céloz-e (alacsony jövedelmű családok ill. magasabb jövedelmű családok) és eszközrendszere ennek megfelelően teljesen elkülönül-e, vagy épp ellenkezőleg: vannak olyan területek, ahol illeszkednek egymáshoz, kiegészítik egymást, egymásra épülnek?

5.2. panel

[Sz 09:30-11:00, II. tanterem]

1. Bíró-Nagy András (MTA TK PTI, biro-nagy.andras@tk.mta.hu): Az uniós tagság hatása a magyar közpolitika-alkotásra, 2004-2018

E kutatás az európaizáció folyamatának közpolitikai aspektusát elemzi a magyar Országgyűlés törvényei alapján. A 2004 és 2018 közötti parlamenti ciklusok valamennyi törvényét az európaizáció szempontjából

feldolgozva, a deskriptív statisztika eszközeivel azt mutatom be, hogy az európai szintű közpolitikai döntések és ajánlások milyen mértékben és mely területeken voltak hatással a magyar közpolitikára. A 2004-2010-es és a 2010-2018-as időszakokat összehasonlítva megállapítható, hogy az Európai Unióval kapcsolatos kormányzati attitűd változása szinte egyáltalán nem jelenik meg a parlamenti törvényalkotásban. Az Európai Unióhoz pozitívan viszonyuló szocialista kormányok és az euroszeptikus 2. Orbán-kormány között elhanyagolható a különbség az európai eredetű törvények tekintetében. Fontos továbbá, hogy a törvényalkotás európaizációja az Orbán-kormány alatt sem korlátozódott a kötelező érvényű uniós jogi aktusok átvételére: 2010-2018 között nem esett vissza a kormányzati proaktivitás eredményeként elfogadott európai eredetű törvények aránya. Ugyanehhez a trendhez illeszkedik, hogy az Európai Unió hatása azokon a közpolitikai területeken is végig kimutatható (és nem csökken) a vizsgált 14 év folyamán, amelyeken az EU-nak csak támogató hatásköre van. Összességében kijelenthető, hogy a magyar közpolitika európaizációja az Orbán-kormány alatt sem akadt el, és a kormányzat uniós attitűdjétől függetlenül az európai uniós kontextushoz való alkalmazkodás azokon a közpolitikai területeken is jelen van, amelyeken ez nem lenne kötelező.

2. Dobos Gábor (MTA TK PTI, NKE PÁK, dobos.gabor@tk.mta.hu;) – Gyulai Attila (MTA TK PTI, NKE PÁK, gyulai.attila@tk.mta.hu) – Pócza Kálmán (MTA TK PTI, NKE PÁK, PPKE, pocza.kalman@tk.mta.hu): Szelektív korlátozás? Az Alkotmánybíróság közpolitikai területek szerinti aktivitása, 1990-2018

Az utóbbi évek parlamenti többségek és alkotmánybíróságok közötti konfrontációi Európa több országában (például Magyarországon vagy Lengyelországban) ráirányították a figyelmet a törvényhozás és alkotmánybíráskodás viszonyára. A politikai szereplők gyakran érvelnek úgy, hogy a bírói testületek a törvényhozás mozgásterének korlátozásával jelentős mértékben beleszólnak a politikai kérdések eldöntésébe, túlterjeszkedtek saját hatáskörükön. Előadásunk azt vizsgálja, hogy a magyar Alkotmánybíróság működésében vannak-e olyan közpolitikai területek, ahol a törvényhozás korlátozása gyakoribb és/vagy intenzívebb. Az elemzéshez a „Judicial Constraints on Legislation in Central Europe” (JUDICON) és a „Hungarian Comparative Agendas Project” (CAP) adatait használjuk: a JUDICON módszertana segítségével mérjük az alkotmánybírási döntések erősségét (a korlátozás mértékét); ezután azonosítjuk, hogy e korlátozások pontosan milyen törvényhozásokat és törvényeket érintettek; végül az azonosított törvényekre a CAP szakpolitikai besorolásait alkalmazzuk. Ezzel a módszerrel mintázatokat azonosíthatunk és megállapítható, hogy az egyes közpolitikai területeket hogyan érintették az Alkotmánybíróság döntései, vannak-e olyan területek, ahol a testület kifejezetten aktívnak bizonyult vagy amelyek esetében került a konfrontáció.

3. Hajnal György (BCE, MTA TK PTI, hajnal.gyorgy@tk.mta.hu) – Boda Zsolt (MTA TK PTI, ELTE ÁJK, boda.zsolt@tk.mta.hu): A központi kormányzati adminisztráció illiberális politikai változások idején

Az illiberális politika tanulmányozása elsősorban a demokráciaelméletek, a politikai rendszertipológiák és a politikai folyamatok (politics) szempontjai alapján történik, míg a közpolitikára vagy a kormányzati adminisztrációra gyakorolt hatása elhanyagolt területnek számít. A tanulmány ezt a hiányt igyekszik betölteni, és arra keresi a választ, hogy miként érinti a központi kormányzati adminisztrációt és annak a közpolitika formálásában betöltött szerepét a politikai illiberális fordulata. A feltáró jellegű kvalitatív kutatás a Magyarországon 2010 óta zajló, illiberális politikai változások hatását igyekszik rekonstruálni mintegy kéttucat, a központi adminisztrációban dolgozó *senior* tisztviselővel készült interjú alapján. Az interjúk a szakirodalom alapján megfogalmazott feltevésekre összpontosítottak többek között a szakértelem helyzetéről, a politikai patronázsról, a centralizációról, a politikai sajtó szerepéről, vagy a „szürke eminenciások” jelenlétéről. Az interjúk alapján az előzetes feltevéseink többségét megerősítve láttuk: kétségtelen, hogy 2010 óta mélyreható változások zajlottak a központi kormányzati adminisztráció működésében, amelynek kutatásunk a lehetséges specifikus magyarázatait és valószínűsíthető következményeit is megkísérli feltérképezni.

4. Pokornyi Zsanett (ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskola, pokornyi.zsanett@gmail.com): A miniszterelnöki beszédek és a magyar törvényhozás kapcsolatáról: egy összehasonlító elemzés

Jelen előadás célja a 2010 és 2018 közötti időszakra nézve a magyar közpolitikai napirendek közötti kapcsolat vizsgálata az egészségpolitika esetén keresztül. A Magyar Országgyűlés falain belül, valamint a parlamenten kívül elhangzott miniszterelnöki beszédek törvényhozásra gyakorolt hatásainak vizsgálata ideális elemzési felületet biztosíthat e kutatáshoz. Felvetésem szerint ugyanis, míg a kormányfő parlamentben elhangzott felszólalásaiban a törvényekbe és rendeletekbe foglalt szakpolitikai célokat deklarálja, a parlamenten kívül elmondott beszédeiben főként a közvélemény számára fontos közpolitikai témákat hangsúlyozza (melyek adott esetben megegyezhetnek, azonban eltéréseket is mutathatnak). Ebből adódóan, hipotézisem szerint a parlamenti felszólalások szakpolitikai tartalma, valamint a törvényhozási napirend között erősebb kapcsolat fedezhető fel, mint az egyéb fórumokon elhangzott beszédek és a hatályos jogszabályok között.

Jelen vizsgálatot az egészségpolitika esetében végzem. Az egészségpolitika minden társadalomban kiemelt kérdés, ezáltal ideális elemzési felületet biztosíthat kutatásaim során. Előadásomban amellet érvelek, hogy a teljes napirendek vizsgálata során (mely valamennyi szakpolitikai területet érint) kimutatott eredmények az egyes szakpolitikai területek esetében is kimutathatóak. Ezáltal céloom kettős. Amellett, hogy az egészségpolitika magyar napirendekben betöltött szerepét igyekszem feltárni, a végrehajtó napirend és a törvényhozás kapcsolatát is vizsgálom. Jelen előadásban az MTA TK Politikatudományi Intézetében működő Comparative Agendas Project (CAP) kutatócsoportja által felépített "Miniszterelnöki parlamenti felszólalások (1990-2018)", "Parlamenten kívül elhangzott miniszterelnöki beszédek (2010-2018)", valamint "Törvények (1990-2018)" és "Rendeletek (1990-2018)" adatbázisokat használom fel. Az adatbázisokat a kutatócsoport a CAP projekt 21 szakpolitikai területet magában foglaló kódkönyve alapján kódolta.

Előzetes eredményeim alapján a vizsgált időszakban az egészségpolitika esetében is kimutatható, hogy a parlamenti felszólalások jelentősen képesek befolyásolni a törvényhozás napirendjét, míg az egyéb fórumokon elhangzott beszédek kapcsán ennél lazább kapcsolat mutatható ki. Jelen előadás esettanulmányi szintű elemzés, mely az első lépcsőfoka egy átfogó, két vagy több európai ország napirendjét érintő összehasonlító elemzésnek.

6. Politikai kommunikáció

Szekcióvezető: Kiss Balázs

(MTA TK Politikatudományi Intézet, ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet)

kiss.balazs@tk.mta.hu

6.1. Stratégiai politikai kommunikáció

[P 11:30-13:00, V. tanterem]

1. Bata Attila (ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskola, attila.bata@yahoo.com): A Jobbik 2014-es kampánya a politikai branding perspektívában

Az előadás a Jobbik Magyarországért Mozgalom 2014-es országgyűlési választási kampányát mutatja be a párt branding tevékenységére koncentrálna. Általános vélekedés, hogy a Jobbik 2014-re ki akart lépni a szélsőjobbaldali-radikális-rétegpárt skatulyából, amely korlátozta őt az újabb és nagyobb szavazói rétegek elnyerésében. A Jobbik saját szavazói táborán kívül igen magas elutasítottsággal rendelkezett, ezért csak akkor volt lehetősége ezt elérni, amennyiben átfogó és jól érzékelhető újramarkázási (rebranding) folyamaton esett keresztül. A Jobbik kampánya Vona Gábor, a Jobbik elnökének és miniszterelnök-jelöltjének mintegy 20 interjúján keresztül került feldolgozásra. Az interjúkon, előre megalkotott és

definiált kategóriák mentén, tartalomelemzést végeztünk, amellyel a következő kérdésekre kerestük a választ: 1) Milyen irányú brand építés tapasztalható a Jobbik részéről? Beszélhetünk-e a branding szemlélet alkalmazásáról és következetes brandingről a Jobbik esetében? 2) Hogyan reagál a Jobbik a kihívó pártok brandjére? Észleli-e, értelmezi-e, támadja-e azokat? 3) Mennyiben jellemző a Jobbikra az ideologikus kommunikáció? Beszélhetünk-e paradigmaváltásról az érzelmi kommunikációban? 4) Sikeresnek tekinthető-e a Jobbik kampánya? A vizsgálat egy kísérlet arra, hogy a pártok kommunikációja alapján bizonyítható és érvényes kutatást végezzünk a politikai brand-re vonatkozóan.

2. Hajzer Gergő (SZTE ÁJTK Politológiai Tanszék, hajzerg@polit.u-szeged.hu): Az „új generációs” pártok és a populizmus

Az elmúlt években, Európában és az Egyesült Államokban sikeresen teret hódító populista stílusú politikai kommunikáció megerősödése több okra is visszavehető. Ugyanakkor az egyik legjellegzetesebb tényező az az elitellenes gondolkodás és retorika, amely az elhibázott politikát felelőssé téve „outsiderként” ígér szakítást és átalakítást egy adott problémakör megoldására. Mindazonáltal a populista stílus lényegi elemeként a társadalmat a két szembenálló csoportra – a „tisztá népre” és a „korrupt elite” – osztó retorika a politikai spektrum eltérő oldalain is megjelenhet (lásd: Aalberg et al. 2017; Jagers & Walgrave 2007; Mudde 2004). A populista kommunikáció predesztinálja egyfajta ellenségkép felépítését és fenntartását a mozgósítás érdekében. Kutatásomban azt vizsgálom, hogy vajon az „új generációs” pártok tekintetében hogyan jelenik meg a populista stílus, hiszen amennyiben áttörést szeretnének elérni egy választáson, akkor a legnagyobb mobilizálásra éppen nekik van szükségük. Egy esettanulmány keretében górcső alá vettem a Momentum Mozgalom közösségi hálózatokon, azon belül is a Facebookon végzett kommunikációját a 2018-as országgyűlési választásokat megelőzően. A mintavétel időtartama a 2018. február 25. és április 8. közötti időciklus. Vizsgálatom 83 egyéni választókerületben szereplő jelölt, valamint a párt hivatalos Facebook oldalain megjelent bejegyzéseinek elemzésre terjedt ki. Arra kerestem a választ, hogy a szöveges posztokban található-e populista elemek és amennyiben igen, akkor milyen ezek megoszlása és gyakorisága. A kutatást az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

3. Bene Márton (MTA TK PTI, BCE, bene.marton@tk.mta.hu): Felhasználói reaktivitás a politikusok Facebook-oldalain. Egy szövegbányászat-alapú big data megközelítés lehetőségei

Az előadás azt vizsgálja, hogy a politikusok milyen típusú tartalmi terjedtek a legsikeresebben a Facebookon a 2018-as választási kampány során. A kutatás egyik újszerűsége, hogy automatizált tartalomelemzés és szövegbányászati módszerek segítségével a teljes jelölti populáció Facebook-tevékenységét elemzi, így 511 jelölt csaknem 49 ezer posztja válik az elemzés tárgyává. A kutatás másik újszerűsége, hogy míg a korábbi vizsgálatok elsősorban formai és stílusbeli aspektusok hatásaira fókuszáltak, jelen kutatás ezek mellett figyelmet fordít a posztok témáira is. Nagyon keveset tudunk arról ugyanis, hogy milyen politikai témákra reagálnak leginkább a Facebook-felhasználók. A kampány két kiemelt témája, a migráció és a korrupció mellett az ígéretes szempontjából (lásd, Dobos et al, 2018) leginkább kiemelt három közpolitikai terület, az oktatás, az egészségügy és a fejlesztéspolitika témáinak hatásosságát is vizsgálja a kutatás. Az előadás részletesen bemutatja a téma kutatásában újszerűnek számító módszertant, majd az előzetes eredményeket vázolja fel.

6.2. Normasértések

[P 13:30-15:00, V. tanterem]

1. Nagy Sándor (Debreceni Egyetem, nagysanyi76@gmail.com): Politikai kommunikáció az álhírek felhasználásával

Álhírek mindig is léteztek, amióta az emberek kommunikálnak. Számos kézzelfogható példát találunk a nyomtatott sajtó megjelenésekor is. Ezt követően pedig egyre kifinomultabb módszerek jelennek meg az írott és az elektronikus sajtóban. Napjainkban a közösségi oldalak révén óriási mennyiségben árasztják el a kommunikációs teret az álhírek és ezek jelentős része politikai üzenetet tartalmaz. Különböző politikai szereplőknek tulajdonítanak tetteket, hihetőnek tűnő üzeneteket idéznek tőlük. Az álhíreket és honlapjaikat megvizsgálva azt találjuk, hogy külföldön, főleg az Amerikai Egyesült Államokban és Kanadában regisztrálták az oldalakat, ahol a szólásszabadság szabályozásával visszaélve rejtőznek el a domain szolgáltatóknál. Kutatásunkban arra keressük a választ, hogy kiknek és miért éri meg ezeknek az oldalaknak a működtetése. Kitérünk ezeknek az álhíreknek a tartalomelemzésére, hogy ezzel is ismertessük, hogy melyek azok a politikai üzenetek, amelyek az elmúlt egy évben meghatározóak voltak ezeken a felületeken továbbra rangsoroljuk azokat a személyeket is, akiket pozitív vagy negatív szövegkörnyezetben mutattak be ezeken az álhír oldalakon.

2. Szabó Gabriella (MTA TK PTI, szabo.gabriella@tk.mta.hu): O1G, V1G és a többiek, avagy trágárság a magyar politikában

Miért használunk csúnya szavakat a politikában? Hogyan terjed a trágárság? Mi a magyarázata a politikai ellenfelekkel szembeni illetlenségnek? Normaszegés-e a vulgáris kifejezések nyilvános használata? Az előadás során a fenti kérdésekre keresem a választ, mégpedig a politikai kommunikációkutatás szemszögéből. Olyan konceptuális eszközök számbavételére töreksem, melyek a jelenség politikatudományi téjtjét mutatják. Először is tisztázásra szorul a trágárság mibenléte. A meghatározás során érdemes elkülöníteni a stílusra és a diskurzusra vonatkozó megközelítéseket, illetve a percepció (az állampolgárok mit tekintenek politikai obszcenitásnak) értelmezéseket. A vulgaritás politikatudományi értelmezésében – legalább – három konceptuális keret lehet segítségünkre. Az első a deliberáció, melyben a trágárság a racionális, tényalapú érvelés és a konszenzuserősítő beszédmódot súlyosan veszélyeztető gyakorlatként jelenik meg. A második az érzelmek stratégiai használatából kiindulva az illetlenség médiafigyelmet kiváltó, mobilizáló és szavazatokat eredményező aspektusait hangsúlyozza. A harmadik a populáris politika megnyilvánulásaként, vagyis a politika deszakralizációjának és a tömegkultúrában szokásos elemek politikai kommunikációban való terjedésének jeleként tekint az obszcenitásra. Az előadás során a Politikai kommunikáció 1990 – 2015 című kutatás eredményeit mutatom be, melyek illusztrációként szolgálnak a trágárság használatára és terjedésére.

3. Löffler Tibor (SZTE ÁJTK Politológiai Tanszék, loffler@polit.u-szeged.hu): Trágárság és obszcenitás. A politikai és közbeszéd elbunkósodása Magyarországon

A nyelvi konvenciók szerint „trágár” szavak és szimbólumok az elmúlt évtizedekben fokozatosan tért nyertek, napjainkban pedig szinte természetessé váltak a politikai és közbeszédben. Fő oka ennek a politikai és értelmiségi elitbe tartozók nyelvhasználata. Mindaddig, amíg a trágár megnyilvánulások a „bekapcsolva maradt mikrofonok” és bizalmas információk nyilvánosságra hozatala miatt váltak ismertté, a trágárság kulturális főszabályt erősítő kivételnek számított. A kulturális normasértés ellenére a trágárság bizonyos értelemben igazolható vagy érthető. A politikai kultúra kognitív és normatív elemeit kiegészítik az affektív (érezelmi) elemek, amelyek azonban természetük szerint lehetnek indulatiak is: harag, düh, ellenszenv, gyűlölet stb. Kérdés az, hogy a politikai szereplők képesek-e, s ha igen, akarják-e indulataikat (haragukat, dühüket, ellenszenvüket, gyűlöletüket stb.) kulturáltan, viselkedési és beszédnormáknak megfelelően kifejezni a nyilvánosságban.

A normasértés lehetséges pszichológiai motivációi a politikai „ellenség”, amely mint olyan ösztönöz trágárságban megnyilvánuló dehumanizációra, valamint a politikai frusztráltság. A politikai trágárság további forrásai a mindennapi életben tapasztalható nyilvános trágárkodás terjedése; a rock/punk/rap szubkultúra, a sport (szurkolói szubkultúrák), a kulturális és nyelvi normákkal szakító (modern? posztmodern?) művészet hatásai; az internet szabadszájúságnak teret adó világa (névtelen kommentek, facebook bejegyzések stb.), és az ebben a tekintetben konzervatívnak mondható nyomtatott sajtóval szemben szabadosabb online média. Magyarországon a politikai trágárság a következő szempontok szerint érdemes elemzésre: szimpla bunkóság (alulkulturáltság), hipokrita-farizeus magatartás, ellenfél/ellenség tudatos dehumanizációja, morális kompromisszum politika célból, haszonelvű és céltudatos alkalmazás. Sajátos ellentmondás, hogy Magyarországon a politikai táborokon belül a politikai ellenséggel szemben érzékeltetett kultúrfőlény nem jelent akadályt az általam elbunkósodásnak nevezett alulkulturálódásnak. Az igen tanulságos példázatok miatt és a drámai állapotokat érzékeltetendő az előadás a politikai-politológiai empirizmus-realizmus jegyében inkább 18 karikás lesz, semmint elméletieskedő.

6.3. Modalitások és kutatási irányok

[Sz 11:15-12:45, II. tanterem]

1. Jakusné Harnos Éva (NKE NETK, jakus-ne.harnos.eva@uni-nke.hu): Hol van Európa?

Európa-fogalmak és cselekvési tervek

Az előadás az *Európa* szó jelentésének metaforikus, illetve metonimikus változatait vizsgálja Emmanuel Macron, Angela Merkel és Jean-Claude Juncker 2017 és 2019 közötti fontosabb beszédeinek angol nyelvű változatában. A metaforák és a metonímia azonosítása és értelmezése alkalmazható a politikai diskurzus rejtett tartalmának feltárásában, és információt adhat a közlő ideológiai háttéréről, látásmódjáról, valamint a befogadók meggyőzésére alkalmazott eszközeiről. Az előadás a kognitív nyelvészet és a politikai diskurzus-elemzés, valamint a retorika módszereivel feltárja az Európai Unióban jelenleg használt Európa-fogalom sokféleségét, kimutatva az egyes fogalmak felbukkanása által jelzett célok és megvalósítási módok közötti összefüggéseket. A fogalmak által előhívott foratókönyvek elemzésekor kitér a pozitív és a negatív jövőképekre, amelyeket a közlők a választópolgárokkal láttatnak. Az Európa-fogalom sokrétűségének következménye azonban olyan gyakori nézőpontváltás a kommunikációban, amely a befogadók számára követhetlenné teszi mind a célkitűzéseket, mind az elérési útvonalakat. Mindennek eredményeképpen a politikai kommunikáció üzenete nem éri el az európai választópolgárt, illetve tetszőlegesen értelmezhető az európai választópolgár számára.

2. Pál Gábor (NKE ÁKK, ELTE ÁJK, gabblers@gmail.com): Hogyan kommunikál a politikai erőszak? A 2011-es norvégiai mérsárlás margójára

Paul Ricoeur szerint az erőszak, amely beszél, már olyan erőszak, amely önigazolásra törekszik, amely már az értelem terébe helyezi magát, és tagadni kezdi magáról, hogy az lenne, ami. De ez vajon igaz arra a tömeggyilkosságra, amelyet egy nyilvánvalóan komoly mentális problémákkal küzdő személy követ el zavaros politikai motivációk alapján, pusztán azért, mert egy üzenetértékű feliratot pingált a gyilkos fegyverre? Tekinthető-e politikai kommunikációnak, amikor az elkövető tette közben folyamatosan azt kiabálja az áldozatainak, hogy politikai alapon választotta ki őket, és nézeteik miatt kell meghalniuk? Értelmezhető-e a merénylő gyilkosság előtti és utáni publikus megnyilatkozásai a tett tényleges jelentését megadó/kibontó diszkurzív kontextusként, és leírhatóak-e a nyilvánosság-dialógus modellben? Elfogadhatjuk-e Lasswell meglátását, miszerint tényleges harci helyzetben a nyelv funkcionálisan hasonul a fegyverekhez; a szavak maguk is lövedékké változnak, a jelzőket gránátként hajtják az ellenség felé? Üzen-e valamit maga a tett, jellel válik-e közel hetven ember életének kioltása, és mit eredményez(het) a politikai erőszak mediatizációja? Az előadásban, amely egy kvalitatív esettanulmány eredményeit kívánja bemutatni, elsősorban ezekre a kérdésekre keresek választ. A válaszok semmiképpen sem lesznek megnyugtatóak, de az előadásnak nem is a megnyugtató, az élek lekerekítése, vagy a feszültség teoretikus mezőben, intellektuális eszközökkel való elsimítása a célja. Inkább az, hogy a politikai erőszak és a politikai kommunikáció bizonyos egyedi metszeteinek fókuszba helyezésével arra is ráirányítsa a figyelmet, hogy

Európa az optimista forгатókönyvek és az elmúlt évtizedek tényleges pozitív irányú változásai ellenére sem szabadult meg egyszer és mindenkorra a politikai alapú erőszakcselekményektől.

3. Farkas Xénia (BCE Politikatudományi Doktori Iskola, MTA TK PTI,

xeni.farkas@gmail.com): Képben vannak. Vizuális politikai kommunikáció az

Instagramon és a Facebookon a 2018-as magyar választási kampányban

Mit mondanak a képek a politikai kommunikációról? Többet árulnak el a képek, mint amit elsőre látunk? Hogyan használják a magyar pártok és politikusok a vizuális kommunikációs eszközöket az Instagramon és a Facebookon? Milyen képeket osztanak meg? Milyen vizuális kommunikációs stratégiákat tudunk azonosítani? A kutatás célja ezekre a kérdésekre válaszolni azért, hogy azonosítsuk és összehasonlítsuk a magyar pártok és politikusok vizuális kommunikációs stratégiáit a közösségi média felületeken. Ennek érdekében összegyűjtjük és elemezzük azokat a politikai képeket, amiket a pártok és politikusok megosztottak az Instagramon és a Facebookon a 2018-as országgyűlési választási kampányban. A vizuális politikai kommunikációs stratégiák azonosításához többféle módszert alkalmazunk. Elsőként az induktív és deduktív kvalitatív tartomelemzés módszere megfelelő eszköz arra, hogy azonosítsuk és számszerűsítsük a képeken látható vizuális tartalmakat, üzeneteket és jellemzőket. Emellett a társadalom szemiotika módszere alkalmas eszközt nyújt azon képi elemek vizsgálatához, amelyeket kevésbé tudunk számszerűen megragadni. Másik fogalmazva a társadalom szemiotika segítségével lehetőségünk adódik a képek azon részleteinek vizsgálatára – mint a keretezések, a metaforák, a stílusok vagy a modalitások –, amelyek megalkotják a képek jelentését az adott kulturális és politikai környezetben. A kutatás várható eredményeképp meg tudhatjuk, hogy a politikai aktorok hogyan kommunikálnak a közösségi média felületeken a vizuális eszközök segítségével, továbbá a képek vizsgálata azt is segít megérteni, hogy hogyan szólítják meg a választókat a különböző felületeken: például perszonalizált tartalmakat osztanak meg, vagy inkább a mobilizálásra helyezik a hangsúlyt, a barátságos politikus képét teremtik meg, vagy inkább az erős vezető képe mutatkozik meg.

4. Kiss Balázs (MTA TK PTI, kiss.balazs@tk.mta.hu): Intézményes individualizáció.

Politika az intézményeken túl – 2

Öt évvel ezelőtt Szabó Gabriella és jómagam szervezésében a Vándorgyűlés politikai kommunikációról szóló szekciója a „Politika az intézményeken túl: intimitás, elköteleződés, kommunikáció” címet kapta. Akkor olyan előadásokat vártunk, amelyek nem a bevett politikai intézmények kommunikációjával foglalkoztak, hanem az állampolgárok politikai viselkedésével. Ha az akkori felhívásunk mintegy térben tekintett túl az intézményeken, akkor ez az előadás időben teszi ezt, ezért az is lehetne a címe, hogy *Politikai kommunikáció az intézmények után*.

Az előadás tézise a francia individuumszociológia nyomán az, hogy új politikai kommunikációs paradigmára van szükségünk, amennyiben komolyan vesszük a már hosszú évek óta ismételtetett fejtegetéseket a politikai intézmények válságáról. Az előadás nem újabb lamentálás akar lenni, ugyanis azt állítja, hogy az intézményekkel nem az történt, hogy válságba kerültek, hanem az, hogy megváltoztak, és pedig nem csak a működésük, hanem a társadalomban, azon belül a politikában betöltött státusuk változott meg. A változás kulcsfogalma az individualizáció: az intézmények mind a nyilvánosságbeli megjelenésük, mind pedig az állampolgárokra gyakorolt hatásuk, az állampolgárokhoz fűződő viszonyuk tekintetében individualizálódtak és individualizálnak. Ennek az individualizációnak a mélyreható következményei közül fog az előadás néhányat bemutatni, és pedig annak a reményében, hogy új paradigma kialakításához nyújthat kiindulópontokat.

7. Merre tovább Unió? – Válság, integráció, fragmentáció

Szekcióvezető: Koller Boglárka

(NKE Nemzetközi és Európai Tanulmányok Kar Európa-tanulmányok Tanszék)

koller.boglarka@uni-nke.hu

7.1. Válság és lehetséges jövőképek változó politikai erőterben

[P 11:30-13:00, II. tanterem]

1. Fóris György (Bruxinfo, ELTE ÁJK mb. előadó, gyorgy.foris@gmail.com): Válságoktól megújulásig: miért nem magától értetődő és mi lehet a kiút?

EU „axióma” szerint az európai integrációt a válságok sora hajtja előre. Most ez nem, vagy csak nehezen működik, mert nem egyetlen válsággörbét kell kezelni, hanem egymással párhuzamosan válságok sorát. Amelyek jelentős részénél a kiváltó ok is nem az EU-ból ered, hanem az maga is szenvedő alanya egy tágabb válságkörnyezetnek. Valójában: válságok hierarchiája hat. Az európai pénzügyi válság, miközben alakulását rendszerhibák súlyosbították, beépült a globalizáció válságának szövetébe. A globalizációs válság sokak olvasatában a gazdasági liberalizmus válsága is, amely utóbbi elvezet a liberalizmus válságához. Eközben a nemzetek feletti szereplők (és folyamatok) növekvő súlya az identitásfétés erősödésével jár, ami fokozza a nemzeti szintű politikai legitimitás és a nemzetek feletti folyamat-formálás közti feszültséget. Az EU migrációs politikai döntésképtelensége összenő a globális népvándorlási válság nyomásával. A Brexit-válság látszólag az EU-tagadása, de közben determináns egy belső történelmi társadalmi-politikai megosztottságot felerősítő globalizációs veszteségérzet, és intézményi (elit-ellenes) bizalmi válság. Mindezek következménye: a második világháború utáni rend megrendülése, (még tágabb olvasatban: a „vesztfáliai rend” megroppanása). Mellette párhuzamosan létezik és mindegyikre hat egy átfogó körülmény: az információs technológia társadalmi/érintkezési viszonyokat átformáló permanens forradalma.

A fentiek közös jellemzője: többnyire az EU nélkül is léteznének, de az EU léte, a maga helyi tökéletlenségeivel sokszor súlyosbítja a helyzetet. Az utóbbi tovább nehezíti egy növekvő (EU) belső politikai megosztottság, amelyben erősödő tábor tesz ki a közösségi kompetenciák visszaszorítását és a „nemzetek Európáját” sürgető törekvés, (már régebről „Visegrád-Brüsszel” szembenállásként, újabban kiegészül az új olasz kormány politikájával), és vele szemben a gazdagabb nyugati (részben északi) „rég” EU-tagok évtizedes érdekeltsége a status quo fenntartásában. A frontvonalak gyökereit tekintve: kinél alakult ki gazdasági, politikai, társadalmi és szervezeti kötődés a meglévő integrációs formákhoz és intézményekhez (jellemzően az alapítókhoz közeli, gazdagabb „régiek”), és kik tekintik ezeket a formákat számukra korlátozó körülménynek (jellemzően az „újabbak”, közülük is a „visegrádiak”, továbbá egyes leszakadó déliek). Lehetséges kimenetel: nem tervező asztal mellett megkomponálva, hanem napi politikai egymásnak feszülések eredőjeként részleges integrációs-politikai és ezt követő szervezeti elszakadás, a status quo folytatásában/erősítésében és az annak lazításában érdekelt táborok között, (többsebességű EU, bizonyos állandó külső keretek megőrzése mellett).

2. Soós Eszter Petronella (Milton Friedman Egyetem, sooseszter@sooseszter.com):

Emmanuel Macron Európa-politikájának társadalmi és pártpolitikai háttere

Franciaországban a kilencvenes évek óta látszik egy új társadalmi konfliktus (Meunier, 2004). Ez egy új törésvonal, mely a globalizáció és az európai kérdések körül szerveződik, s átszeli a jobb-bal tengelyt, így a korábbi néppártok (RPR-UMP, illetve a PS) szavazóbázisát is. A megjelenése a legmarkánsabban 1992-ben, a masstrichti szerződésről szóló népszavazáson, illetve 2005-ben, az Európai Unió alkotmányos szerződéséhez kötődő népszavazáson mutatkozott meg. A tervezet vereséget szenvedett annak ellenére, hogy a Jacques Chirac köztársasági elnök által kitűzött népszavazáson az ellenzéki szocialisták (PS) is az „igen” mellett korteskedtek (ekkor a szocialisták egy belső pártszavazáson – nagy vita után – úgy döntöttek, hogy támogatni fogják a szerződést, a vitához lásd: Wagner 2008). A társadalmi folyamatok arra mutattak, hogy kialakulóban van egy, a globális gazdasággal és az európaizációval kapcsolatban optimista álláspontot

elfoglaló réteg, és egy ún. perifériás Franciaország (Guilluy, 2015). Utóbbi – a közszolgáltatásoktól és a jövedelemtermelési lehetőségek egy jelentős részétől elzárva – a globalizációt és az integrációt nem a béke és a fejlődés zálogának, hanem veszélynek, kockázatnak, életszínvonalra rontójának éli meg. A hagyományos néppártok választási kampányaik során egy ideig képesek voltak egyszerre megszólítani a globalizáció kapcsán eltérő nézeteket valló szavazóikat. A 2017-es elnökválasztás azonban – részben társadalmi okokból, részben a kampány eseményei következményeként – dominánssá tette a globális/lokális törésvonalat a francia politikában (Fourquet, 2018), legerősebb pártokká emelve a köztársasági elnökké választott Emmanuel Macron *En marche*-mozgalmát és a Marine Le Pen-féle Nemzeti Frontot (ma Nemzeti Tömörülést). Az elsősorban kulturális és szuverenitási kérdéseket tárgyaló tendencia tágabban is kimutatható az európai politikában (Hooghe & Marks, 2017), a Brexit mögött, (Goodhart, 2017), sőt, a transzatlanti politikában is, hiszen az amerikai politika friss fejleményei sem egyszerűen osztálykonfliktust takarnak (Norris & Inglehart, 2016).

Emmanuel Macron francia köztársasági elnök politikája mind francia, mind európai szinten arra irányul, hogy a globális/lokális törésvonalat dominánssá tegye, természetesen a korábban domináns, és elsősorban gazdasági természetű bal-jobb törésvonal kárára. Franciaországban e célból egy centrális erőteret működtet, illetve igyekszik fenntartani (Soós, 2018). 2018 őszén *de facto* elkezdődött európai parlamenti kampánya is konfliktusos, a törésvonalat európai szinten mélyítő, a nacionalizmus és a populizmus – a törésvonal lokális oldala – ellen érvelő kampánynak indult (az ilyen támadások természetesen a törésvonal mindkét oldalának az erősítését eredményezhetik). A francia elnök deklarált célja az volt, hogy kialakítson egy olyan centrista európai tömörülést a törésvonal „globális”, „európai” oldalán, amely – ugyanarra a törésvonalra támaszkodva, mint a francia belpolitikában – politikusokat és szavazókat szipkázna el az Európai Szocialisták Pártja (PES) jobbszárnyától, valamint az Európai Néppárt (EPP) balszárnyától, mindezt a Liberálisok és Demokraták Szövetsége Európáért (ALDE) szövetségére támaszkodva, vagy akár az ALDE-t egyenesen beolvastva. Ám a perifériás Franciaország (a sárga mellényesek) 2018 novemberi lázadása arra kényszerítette Emmanuel Macront, hogy átmenetileg függessze fel ezt a kampányt és projektet, és a belső politikai stabilitás megőrzésén munkálkodjon a törésvonal mélyítése helyett. A jelen előadás célja, hogy az elméleti alapok lefektetése után bemutassa az új francia pártrendszer logikáját, Emmanuel Macron stabilizációs kísérleteit, valamint azokat az érdekviszonyokat, amelyek francia és európai szinten politikai ellenfeleihez, a „lokális” oldalon álló pártokhoz és politikusokhoz kötik. Az előadás végén arra térünk ki, hogy 1. mekkora esélye látszik annak, hogy a globális/lokális törésvonal marad a domináns törésvonal Franciaországban a 2022-es választáson, illetve feltesszük a kérdést, hogy 2. a 2019.május 26-i európai parlamenti választás eredménye alapján miként értékelhető Emmanuel Macron eddigi politikájának hatékonysága a saját hatalmi céljaihoz viszonyítva.

3. Szijártó Norbert (MTA KRTH Világgazdasági Intézet, NKE NETK Közgazdaságtani és Nemzetközi Gazdaságtani Intézet, norbertszijarto@gmail.com): Az európai gazdasági kormányzás múltja, jelene és jövője. Folytonosság és változás

Jelen tanulmány célja a széleskörűen vett európai gazdasági kormányzás átalakulásának elemzése. Az európai gazdasági kormányzás egy olyan keretrendszert jelent, amelyben az uniós döntéshozók intézményeket és folyamatokat hoznak létre, hogy a gazdaságpolitikák koordinálása által gazdasági és társadalmi fejlődést érjenek el az Európai Unió és polgárai számára. A globális pénzügyi válság előtti időszakban az európai gazdasági kormányzás egy kifejezetten intézményi struktúrát jelentett, ahol a makrogazdasági és az egyéb gazdaságpolitikák „soft” kormányzása gyengén koordinált volt és számos hiányossággal küzdött. Mint holisztikus koordinációs mechanizmus (kormányzási architektúra), a lisszaboni stratégia pedig nem volt képes elérni kitűzött céljait, hogy a világ legversenyképesebb és dinamikus, tudásalapú társadalmává tegye az Európai Uniót. A globális pénzügyi válság és a nyomában kialakult „euróválság” egy jóval mélyebb kormányzási struktúrát kényszerített ki az uniós döntéshozókból. A tagállami válságkezelési megoldásokat gyorsan közösségi szintű (intézményesített) válságkezelés vette át; ezt elsőként ad hoc reakciók összegeként értelmezhetjük, majd 2012-től egyre inkább koordinált formában folytatódott hosszú távú jövőképet biztosítva az Európai Unió és az euróövezet számára. Az európai gazdasági kormányzás kibővült és szerepe megnövekedett: a makrogazdasági területek intézményi szabályozása kiterjedt a fiskális politikára, a monetáris politikára, a pénzügyi rendszerre (mikro- és makroprudenciális felügyelet) és egyéb strukturális és versenyképességi területekre, a lisszaboni stratégiát az Európai 2020 stratégia váltotta, és végül, megjelentek az Európai Unió és az euróövezet hosszú távra vonatkozó átfogó reformtervei és politikai stratégiái az Európai Bizottság 10 prioritása alapján. A

tanulmány módszertana az intézményi elemzés, amely során egyszerre támaszkodunk a historikus institucionalista és a racionális választáson alapuló institucionalista megközelítésekre, amelyeket kiegészítő módon kezelünk. Előbbi, a hosszú távú folyamatok értelmezési keretét adja, a történeti véletlenség és az útfüggőség párhuzamos felhasználásával, míg utóbbi a döntési szituációk és kollektív cselekvési dilemmák jobb megértését szolgálja. Így a két intézményi megközelítés által értelmezni tudjuk a hosszú távú trendekre épülő intézményi (közösségi koordináció) jövőképet, az intézményi változás folyamatát és az intézményesítés miertjét.

4. Szenes Zoltán (NKE NETK, szenes.zoltan@uni-nke.hu): Európai Védelmi Unió – A hatalmi érdekérvényesítés kérdőjelei

Ma az Európai Unió gyengülő erőközpontként van jelen a multipoláris világban. Az elhúzó gazdasági válság, a Brexit, a tömeges migráció, a terrorista cselekmények, az egységes jövőkép hiánya miatt meggyengült az európai biztonság, az EU súlya és szerepe csökkent a globális erőközpontokkal vívott versenyben. A problémák elvonták az európai vezetés figyelmét a globális ügyektől, a geopolitikai problémáktól, a „határvidék” konfliktusainak megoldásától. Bár az unió külpolitikai teljesítménye jelentősen nem javult az egységes külügyi szolgálat létrehozása óta, a 2016. évi kül- és biztonságpolitikai stratégiában már globális hatalomként vizionálja magát a szervezet. Megkezdődött az Európai Védelmi Unió koncepciójának feltámasztása, a meggyengült transzatlanti kapcsolatok európai kompenzációja, a multilaterális kapcsolatok erősítése. Az előadás a stratégiai ambíciók „hard power” elemeit értékeli, tárgyalja a globális stratégia végrehajtási tervét, az európai védelmi akcióterv lehetőséget, a válságkezelés helyzetét. Megvizsgálja, hogy mennyire javíthatják az új EU biztonság- és védelempolitikai kezdeményezések, kutatás-fejlesztési és infrastrukturális projektek az európai biztonságot, az EU védelmi képességeit, elvezetnek-e egy közös európai haderő felállításához. Az elemzés az európai védelmi ambíciók nemzeti kül- és biztonságpolitikákra gyakorolt lehetséges hatásainak bemutatásával zárul.

7.2. Az európai projekt csökkenő attraktivitása és a külső kihívások

[P 13:30-15:00, II. tanterem]

1. Harangozó Dániel (Külügyi és Külgazdasági Intézet, daniel.harangozo@outlook.com):

Elveszett illúziók? A nyugat-balkáni EU-bővítés jövője

Tizenhat évvel az Európai Tanács thesszalóniki ülését követően, mely meghirdette a Nyugat-Balkán európai perspektíváját, a régió országai közül csak Horvátország vált az Európai Unió tagjává, és a tagság a térség többi állama számára továbbra is legfeljebb középtávon reális. Az e téren megmutatkozó kétségtelen fejlődés ellenére a nyugat-balkáni államok érdemben továbbra sem tudták orvosolni azon alapvető problémákat (korrupció, intézményi gyengeség, a jogállamiság problémái) melyek megoldása elengedhetetlen az uniós tagságra való sikeres felkészüléshez. A macedón-görög névvita 2018-2019-es lezárását kivéve azon politikai és államjogi viták (Bosznia államszervezetének reformja, Koszovó nemzetközi elismerésének kérdése) megoldására sem került sor, melyek több állam esetében hátráltatják az integrációt.

Az Európai Unió belső problémái miatt (eurózóna válság, migrációs válság, a további bővítést ellenző euroszeptikus pártok előretörése Nyugat-Európa számos államában) a balkáni bővítés az elmúlt években közösségi szinten is a korábbinál lényegesen kevesebb figyelmet kapott. Ezért az EU egy olyan időszakban nem tudta és tudja érdemben ellátni „demokratizációs horgony” szerepét a régióban, amikor az itt megjelenő rivális hatalmak, hatalmi centrumok (Kína, Oroszország, Törökország, az arab világ) a Nyugatonál jóval kisebb hangsúlyt fektetnek a demokratikus célok és értékek szerepére a térségbeli vezetőkkel való együttműködésben.

Az uniós tagság lehetőségének beláthatatlan távolba tolódása a tagság eddig magas társadalmi támogatottságát is megrendítheti. Előadásomban bemutatom a nyugat-balkáni EU-bővítés aktuális kihívásait az Unió és az érintett államok nézőpontjából, kitérve egyebek mellett az Unió által alkalmazott kondicionalitás korlátaira, valamint az úgynevezett „stabilitokráciák” problémájára is.

2. Ördögh Tibor (NKE NETK Európa-tanulmányok Tanszék, ordogh.tibor@uni-nke.hu):

Közel s mégis oly távol – Szerbia európai integrációs kihívásai

Az Európai Bizottság 2025-öt jelölte meg Szerbia és Montenegró számára, mint lehetséges belépési dátumot. A sikeres integráció érdekében Szerbiának a koppenhágai és madridi kritériumokat maradéktalanul teljesítenie kell. Az előadás keretében az európaizáció módszertanával azokat a politikai kritérium problémáit tárgyaljuk, melyeket az országnak mindenképpen meg kell oldania, hogy a nyugati irányt tartani tudja. A választások átláthatósága és a választási kampány szabályozása módosításra szorul. A parlament nem gyakorol hatékony felügyeletet a végrehajtó hatalom felett. Meg kell erősíteni a jogalkotás átláthatóságát és javítani kell a pártok közötti párbeszédet. A sürgősségi eljárások alkalmazását csökkenteni kell. A független szabályozó testületek szerepét erősíteni szükséges. Szerbia igazságszolgáltatási rendszerében a bírák és ügyészek szakmai teljesítmény-értékelésén javítottak. Az igazságszolgáltatásra gyakorolt politikai befolyás lehetősége továbbra is fennáll. A korrupció elleni küzdelemben előrelépés történt a gazdasági bűncselekményekre vonatkozó büntető törvénykönyv módosításainak elfogadásával, különösen a szervezett bűnözés és terrorizmus területén, valamint a bűncselekményből származó bevételek felkutatásában. Ugyanakkor komoly kétsédelem tapasztalható az új Korrupcióellenes Ügynökségről szóló törvény elfogadásával kapcsolatban. A korrupció sok területen továbbra is elterjedt. Az alapvető jogok tiszteletben tartásának jogi és intézményi kerete létezik, biztosítani kell az országon belüli következetes végrehajtást, többek között a kisebbségek védelmét is. Előrelépés nem történt a véleménynyilvánítás szabadságával kapcsolatban. Egy nemek közötti egyenlőségről szóló törvényt kellene elfogadni. Szerbia konstruktívan elkötelezte magát a kétoldalú kapcsolatok iránt. Koszovóval fenntartott kapcsolatok normalizálásával kapcsolatban Szerbia továbbra is részt vett a párbeszédben. Azonban további jelentős erőfeszítéseket kell tennie a meglévő megállapodások betartására. Egy jogilag kötelező érvényű megállapodást kell kötnie Szerbiának és Koszovónak, melyben viszonyukat végérvényesen rendezik. Mindezek elemzése elkerülhetetlen az egyre növekvő társadalmi tiltakozások és az előrehozott választás fényében.

3. Molnár Anna (NKE NETK Nemzetközi Biztonsági Tanulmányok Tanszék,

molnar.anna.e@gmail.com): EUNAVFOR MED Sophia művelet – a normatív és

európaizált megközelítéstől a szuverenista és realista megközelítésig

Előadásom célja, hogy bemutassam és elemezzem a közép-mediterrán térségben az European Union Naval Force Mediterranean (EUNAVFOR MED) Sophia művelet eddigi eredményeit, a kihívásokat, valamint a vele szemben megfogalmazott kritikákat, illetve a misszió vezető nemzetének – Olaszországnak – a szerepét a válság megoldásában. Tanulmányom korábbi kutatásaimra, primer és szekunder források feldolgozására, illetve az uniós döntés-előkészítőkkel és a műveletben részt vevőkkel készített interjúk feldolgozása alapján készült. 2017-től az olasz kormány és az EU közös erőfeszítéseinek köszönhetően a Líbia felől érkező illegális migrációs és menekültválság enyhült. A végrehajtott intézkedéseket érő külső és belső bírálatok ellenére 2017-ben az előző évi adatokhoz képest jóval kevesebben érkeztek Líbia felől az olasz partokra. 2017 nyarán, az Olaszországot érintő migrációs nyomás növekedésével egyidejűleg egyre többször fogalmazódott meg kritika a művelet működésével kapcsolatban. A migrációs válság kezelésével szemben megfogalmazott társadalmi elégedetlenség a 2018-as olasz parlamenti választások eredményeire is jelentős befolyást gyakorolt. A válság következtében az ún. rendszerellenes pártok, az Ötcsillagos Mozgalom és a Liga alakíthatott kormányt. A korábbi kormányok normatív és európaizált megközelítésre épülő politikájával ellentétben a szuverenista és realista megközelítést képviselő új kormány lezárta a mentésben résztvevő hajók előtt az olasz kikötőket és az uniós művelet folytatásával kapcsolatban is eltérő politikát képviselt.

4. Kaszap Márton (NKE NETK Európa-tanulmányok Tanszék, [kaszap.marton@uni-](mailto:kaszap.marton@uni-nke.hu)

[nke.hu](mailto:kaszap.marton@uni-nke.hu)): A brit kilépés időpontjának elhalasztása. Okok és következmények

Az Egyesült Királyság 2017. március 29-én benyújtotta kilépési kérelmét az Európai Unióból. A Lisszaboni Szerződés 50. cikke értelmében ez azt jelentette, hogy két évvel később, 2019. március 19-én fogja a

szigetország elhagyni azt a közösséget, amelyhez több mint negyven évig tartozott. Ugyanakkor a kilépésre az említett dátumon mégse került sor. Nagy-Britannia kérvényezte, hogy a kilépést későbbi időpontban hajthassa végre. Ezt az Európai Tanács konszenzussal elfogadta kétszer is: először árpilis 12, majd október 31. lett az új kilépési dátum. De vajon miért kellett erre a hosszabbításra sort keríteni? Miért nem tudott Nagy-Britannia és az EU két év alatt a kilépési tárgyalásokkal végezni? Vajon ennek milyen következményei lehetnek? Az előadás ezekre a kérdésekre keresi a választ. Megpróbálja áttekinteni az eddig lezajlott tárgyalásokat, a halasztás okait, és potenciális következményeit.

8. Európai és nemzeti identitás; Közép-Európa és a V4-ek

Szekcióvezető: Antal Attila
(ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet)
antal.attila@ajk.elte.hu

8.1. Jogállamiság, emberi jogok és külpolitika

[P 15:15-16:45, II. tanterem]

1. Hettyey András (NKE, hettyey.andras@uni-nke.hu): A láthatóvá vált identitás: a magyar külpolitika szerepkoncepciói 2010-2018 között

A szerepelmélet (role theory) mintegy fél évszázada termékeny iskolája a külpolitika-elemzés diszciplínájának, hiszen ez a megközelítés biztosítja a hiányzó láncszemet az identitás és a (külpolitikai) viselkedés között. Előadásunkban arra keressük a választ, hogy a 2010 utáni magyar külpolitika szerepkoncepciói – úgymint „sikeres”, „közép-európai” vagy „szuverén” – mit árulnak el döntéshozóink identitásáról. Ehhez egy első empirikus, kvantitatív lépésben Orbán Viktor, Martonyi János és Szijjártó Péter 114 beszédét elemezzük, hogy megállapítsuk melyek a legfontosabb szerepkoncepciók, amelyeket a magyar külpolitikára nézve irányadónak tekintenek külpolitikai döntéshozóink, és ezek a nyolc év alatt hogyan változtak. Második lépésben a szerepkoncepciók egyik fontos input-elemét, a döntéshozóink identitását elemezzük kvantitatív és kvalitatív módszerekkel. Ole Waever (2002) módszertanát vizsgálva a beszédeket hármas rétegzésben vizsgáljuk: hogyan látják döntéshozóink (1) a nemzet/állam kérdését, vagyis a szűken vett magyar identitást; (2) Magyarország viszonyát Európával; és (3) az első kettőből fakadó konkrét magyar politikai javaslatokat, víziókat Európa számára. Az előadás ugyan elsősorban a magyar külpolitikára és külpolitikuskra fókuszál, de reményeink szerint a megállapításaink a magyar politika egyéb területein is magyarázó erővel bírnak.

2. Molnár Attila (Universitát Wien, attila.pal.molnar@gmail.com): Közép-Európa és a nemzetközi emberi jogok: a V4-ek csoportkohéziója az ENSZ Közgyűlés emberi jogi témájú vitáiban

Az előadás alapjául szolgáló kutatás empirikusan vizsgálja a szubregionális identitás kérdését. A kutatás a közép-európai EU-bővítést megelőző és az azt követő tíz-tíz évet felölelő vizsgálati időszakban (1994–2014) elemzi a V4-ek csoportkohézióját az ENSZ Közgyűlésben. Az előadás két részből áll: kvantitatív és kvalitatív kutatási eredmények bemutatásából. A kvantitatív részben kettő, a szakirodalomból merített és jelen vizsgálódás céljaihoz adaptált mérőszámot, az egyetértési indexet (agreement index) és a kohéziós arányt (cohesion ratio) alkalmazok a V4-ek szavazási együttállásának elemzéséhez. A kvalitatív részben pedig a V4-országok képviselőinek emberi jogi témájú „szóbeli intervencióit” (beszédek, kérdések, szavazatmagyarázatok) mutatom be mind az ENSZ Közgyűlés plenáris üléseiről, mind pedig releváns bizottságaiból—elsősorban az 3-as főbizottságból (társadalmi, humanitárius és kulturális). Mind a kvantitatív, mind a kvalitatív elemzés során hangsúlyt kap a V4-es szubrégió EU-régióhoz viszonyított együttállása illetve álláspontja; további viszonyítási alapként pedig az EU egyik ismert kohézív csoportja, az északi (Nordic) tagállamainak szavazatai illetve intervenciói szolgálnak. Az együttállás egyes emberi jogi

témákban megfigyelt „abszolút értékein” túlmenően bemutatok olyan csoportszintű jelenségeket, mint a szubregionális csoporton belüli és azokon átívelően megosztott szavazatok, régiós és szubrégiós együttállási minták, valamint a csoportok számára „tipikusnak” vagy éppen atipikusnak tekinthető emberi jogi témák.

3. Nagy Attila (ELTE ÁJK Politikatudomány MA, nagy.attila1209@gmail.com): Visegrádi Négyek: Fragmentált „egység a sokféleségben”

Az előadás során a Visegrádi Négyek csoportján belül megmutatkozó, Európai Unióval kapcsolatos attitűdök feltérképezésére törekszem. A témát azért tartom különösen relevánsnak, mert az elmúlt években az érintett nemzetállamok és az Európai Unió közötti kapcsolat politikai konfliktusokkal terhelt időszakot él át. Az általam felvetett kérdések körét alkotják: Vajon az Unióhoz való politikai viszony hogyan mutatkozik meg az említett nemzetállamok közvéleményében? Beszélhetünk-e V4-es társadalmi egységről a kérdést illetően? Amennyiben nincs egység, vajon hogyan oszlanak meg a kutatásba bevont nemzetállami vélemények? A kimutatott tendenciák megfelelnek-e az EU28 átlaga tekintetében megjelenő folyamatoknak? Az elemzés vonatkozásában elsődleges forrásként az Eurobarometer (EB), illetve az European Social Survey (ESS) által biztosított adatállományok kerültek felhasználásra. Bázis évként a 2012-es évet jelöltem meg, melyet a 2017-es és 2018-as adatsorokhoz viszonyítottam. Ennek keretén belül négy nemzetállami, egységes V4 és EU28 értékeket hasonlítottam össze. Cél: a lehető legtöbb perspektívából bemutatni a fent említett kérdéseket. A kutatás négy részre bontható: 1. Bizalmi szintek az európai intézmények, valamint a Közösség irányába. 2. Demokrácia deficit mérés. 3. Közösségi érzet meghatározás. 4. Milyen Európai Uniót szeretnének az érintett közvélemények? A kérdés tekintetében mik a leginkább befolyással bíró tényezők? Utóbbi szakasz esetében referencia országgént Magyarországot jelöltem meg – ezáltal a hazai adatokhoz viszonyítva a négy ország esetében megmutatkozó releváns tényezők, valamint azok erőssége közötti különbségek is megállapíthatóvá válnak. A kutatás során keresztábra, dendrogram, korrespondencia, valamint lineáris regresszió elemzést hajtottam végre. A tanulmány részét alkotják az eredmények könnyebb értelmezhetőségére fókuszáló „Egység indikátor”, illetve „Demokrácia deficit tipológia” nevezetű táblák is.

8.2. Valahol Európában – Kerekasztal-beszélgetés Magyarország és a tágabb régió helyzetéről az EP-választások után

vezeti: Benedek István, PhD-hallgató, tud. segédmunkatárs (ELTE ÁJK, MTA TK PTI)
[P 17:00-18:30, II. tanterem]

Vitaindítót tart: Ágh Attila, professor emeritus (BCE)

A beszélgetés résztvevői:

Antal Attila, adjunktus (ELTE ÁJK)

Fleck Zoltán, egyetemi tanár (ELTE ÁJK)

Szűcs Zoltán Gábor, tudományos munkatárs (MTA TK PTI)

Unger Anna, adjunktus (ELTE TáTK)

9. Az EU jogi kihívásai. A lojális együttműködéstől az alkotmányos önazonosság védelméig

Szekcióvezető: Király Miklós

(ELTE ÁJK Nemzetközi Magánjogi és Európai Gazdasági Jogi Tanszék)
kiraly.miklos@ajk.elte.hu

9.1. panel

[P 13:30-15:00, I. tanterem]

1. Smuk Péter (SZE ÁJK Alkotmányjogi és Politikatudományi Tanszék,
smuk.peter@sze.hu): Ki határozza meg az alkotmányos identitás tartalmát? Az
Alaptörvény hetedik módosításának értelméről

Az Európai Unió tagállamai nemzeti identitásának tiszteletben tartását ígéri az Európai Unióról szóló szerződés 4.2. cikke. Mivel a nemzeti vagy alkotmányos identitás tartalmának és alkalmazásának további részleteiről nem sokat tudunk meg az uniós jogból, ez további (alkotmány)bírósági értelmezési lehetőséget nyitott meg a tagállamok számára a szuverenitás-vitában. A magyar Alkotmánybíróság 2016-ban a német érvelési minta alapján úgy foglalt állást, hogy a jövőben vizsgálhatja, hogy az Alaptörvény E) cikkén alapuló közös hatáskörgyakorlás sérti-e az emberi méltóságot, más alapvető jogot, vagy Magyarország szuverenitását, történeti alkotmányán alapuló önazonosságát. Ezzel az érveléssel az AB az uniós, közös hatáskörgyakorlásnak, az uniós jog elsőbbségének szabott lehetséges korlátot, az alkotmányos identitásunkat sértő uniós aktusok esetére. Az állásponttal megnyitott lehetőséghez képest azonban az alkotmányozó hatalom, az Országgyűlés 2018-ban új rendelkezéseket illesztett az Alaptörvénybe, amelyek az uniós hatáskörgyakorlás korlátainak és az alkotmányos identitás alkalmazhatóságának tekintetében explicit szabályokat hoztak. Az előadás arra tesz kísérletet, hogy az Alaptörvény hetedik módosításával megjelenő új rendelkezések lehetséges értelmezési tartományát felderítse, továbbá, hogy az "alkotmányos identitás" fogalmának meghatározásában közreműködő lehetséges szereplők körét áttekintse.

2. Kende Tamás (ELTE ÁJK, tkende@kmbk.hu): A Magyarországot érintő közvetlen
eljárások az Európai Unió Bírósága előtt folyamatban lévő ügyek között

Európai Unió Bírósága előtt folyamatban lévő ügyek C-650/18. sz. ügy (Sargentini jelentés), C-620/18. sz. ügy (szolgáltatásnyújtás szabadsága, C-456/18 P. sz. ügy (dohányipari vállalkozások), C-78/18. sz. ügy (civil szervezetek), C-66/18 (felsőoktatás), C-718/17 (menedékkérők), C-235/17. sz. (termőföldek hasznélvezete) kapcsán látható különbség van az előzetes döntéssel a bíróság elé kerülő ügyek és a közvetlen eljárások között. A közvetlen ügyek zömükben sokkal „politikusabbak”, a nyilvánosság számára „izgalmasabbak”, mint az előzetes döntési ügyek, bár az utóbbiak is gyakorta közvetlenül érintik a magyar politikát. Viszonylag magas a Magyarország által az EU szerveivel szemben indított ügyek száma (C-650/18. sz. ügy (Sargentini jelentés), C-620/18. sz. ügy (szolgáltatásnyújtás szabadsága). Itt érdemes összehasonlítani az ügyek számát, témáját és jellemzőit más Kelet közép-európai államokkal. A Magyarországgal szemben indított ügyek összefüggenek C-78/18. sz. ügy (civil szervezetek), C-66/18 (felsőoktatás), C-718/17 (menedékkérők). Az Európai Bizottság által indított eljárások mögött gyakorta a Velencei Bizottság állásfoglalása, alkotmánybírósági eljárás és párhuzamos strasbourg-i eljárás is meghúzódik. Az Európai Bizottság által indított eljárások a Sargentini- jelentés kontextusában is vizsgálandóak, hiszen a jelentés tényként kezelte, hogy uniós jogot sértőek a magyar kormány egyetemeket és civil szervezeteket érintő eljárásai, míg ha most ezeknek az ügyeknek a bármelyikében a Bizottság alulmarad, az a jelentés alapjait is megkérdőjelezi. Érdekes megfigyelni az eljárások ütemét, az eljárások nyilvánosságának gyakorlatilag teljes hiányát és a közbeni intézkedések korlátozottságát. Ez általános demokrácia és relevancia kérdéseket is felvet.

3. M. Balázs Ágnes (NKE ÁKK Alkotmányjogi Intézet, balazsagnes@windowslive.com): A politikai közösség határai

Az előadás célja a politikai közösség mint a közhatalmi szervek létrehozatalában résztvevő személyek köre határainak vizsgálata. Ennek során áttekintésre és elemzésre kerül, hogy miként befolyásolja az állampolgárság, a lakóhely és az idő múlása, valamint az életkor, a belátási képesség és bizonyos bűncselekmények elkövetése a politikai közösségben való tagságot. Ha alkotmányjogi szempontból vizsgáljuk a kérdést, arra juthatunk, hogy a választójog állampolgársághoz, lakóhelyhez, továbbá bizonyos életkorhoz kötése az Alaptörvénnyel és az egyes vonatkozó nemzetközi egyezményekkel is összhangban van, illetve lenne. Emellett léteznek még az úgynevezett természetes kizáró okok, azaz a korlátozott belátási képességűek, továbbá bizonyos bűnelkövetők választójogból való kizárása, amely kérdések megítélése azonban napjaink alkotmányjogi szakirodalomban sem egységes. Érdemes azonban a jogi normák közé nézni, és megvizsgálni azt is, hogy milyen elméleti alapokon épül fel a politikai közösség határainak megrajzolása. Mindezek során a hangsúlyt arra fektetjük, hogy milyen elméleti kérdések vetődnek fel bizonyos személyek politikai közösségből való kizárása, vagy éppen egyenesen kizárása mögött.

10. Válság és politikatudomány

Szekcióvezető: Tóth Csaba
(ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet)
toth.csaba79@gmail.com

10.1. Kerekasztal-beszélgetés a *Magyar politikai enciklopédiáról*

vezeti: Tóth Csaba, adjunktus (ELTE ÁJK)
[P 15:15-16:45, I. tanterem]

A könyvet ismerteti: Körösi András, egyetemi tanár, tud. tanácsadó (BCE, MTA TK PTI)

A beszélgetés résztvevői:

Balázs Zoltán szerző, egyetemi tanár (BCE)

Havasi Benigna PhD-hallgató (ELTE ÁJK)

Király Miklós szerkesztő, egyetemi tanár (ELTE ÁJK)

Pásztor Péter főszerkesztő

Pesti Sándor szerkesztő, egyetemi docens (ELTE ÁJK)

10.2. panel

[Sz 09:30-11:00, I. tanterem]

1. Csizmadia Ervin (MTA TK PTI, csizmadia.ervin@tk.mta.hu): A magyar politikatudomány történeti érdeklődése

A magyar politikatudomány időről időre megáll, és elgondolkodik saját magáról. Legutóbb lassan tíz éve tette ezt, amikor megjelent az az óta, úgy tűnik, megszűnt Századvég című folyóirat 2010/4., Politologosz című tematikus száma. A folyóirat szerkesztői körkérdést intéztek a magyar politikatudomány képviselőihez és 26 választ kaptak is. A válaszolók rengeteg nagyon érdekes észrevételt tettek, aztán mintha a szakma ennyiben is hagyta volna a dolgot. Az előadás abból indul ki, hogy a sokak által „köldöknézésnek”

tekintett önelemzés egyáltalán nem haszontalan, hanem nagyon is hasznos dolog. Az előadó e kollektív gondolkodáshoz történeti oldalról járul hozzá. Fő tétele, hogy a magyar politikatudomány egyik furcsa hiányossága annak csekély történeti érdeklődése. Összehasonlítva a hazai tudósok számára mintát jelentő nyugat-európai politikatudományban tapasztaltakkal, megállapítható: a szakma itthon kevésbé rezonáns arra a részbeni fordulatra, amely Nyugaton például a demokrácielmélet történeti újragondolása terén megindult és most is zajlik. Giovanni Capoccia és Daniel Ziblatt úttörő tanulmánya a 2010-es évek elején jelent meg, s ennek nyomán más szerzők is nagyon érdekeseket írnak a demokráciák kelet-közép-európai történeti trendjeiről, demokratikus hullámok és ellenhullámok ritmikus ismétlődéséről, s egyáltalán a posztkommunista országok történeti örökségének felfedezéséről. Nálunk ez kevésbé hatott eddig a mainstream politikatudományra. Az előadás számba veszi az érdeklődés hiányának okait, bemutatja az irodalom néhány fontos képviselőjét, beleértve az ún. „amerikai politikai fejlődés” (APD) iskoláját is. Ez utóbbi példával szolgál arra, hogy egyáltalán nem lehetetlen egy-egy ország fejlődését vizsgálni a belső történeti összehasonlítás módszertanával. Az előadó a mellett érvel, hogy a hazai politikatudomány sokat meríthet ezeket az elméleteket jól kamatoztathatja a magyar történeti múlt és a jelen közötti sajátos interakció vizsgálatában. Jelenleg a magyar politikatörténeti múlt politikatudományi eszközökkel nagyjából feltáratlan; az ide vonatkozó vizsgálatok túlnyomó részét történészek végezték el, ezeken az arányokon jó lenne változtatni.

2. Löffler Tibor (SZTE ÁJTK, loffler@polit.u-szeged.hu): A magyar politikai rendszer hibridizációja? Kihívások az oktatás során

A magyar esetre is alkalmazható szakirodalom, különösen a magyar nyelvű, szegényes. A „hibrid rendszer” és a „hibridizáció” munkahipotézisnek jók, de hiányoznak az empirikus összehasonlító elemzések, és ezzel együtt az elmélet kritikai adaptációja. Az alternatív fogalmakkal (electoral democracy / autocracy / authoritarianism / despotism) hasonló a helyzet. A rezsim természetéhez hozzá tartozik a rendszerteremtés és –formálás céljának nem kommunikálása, de rekonstruálhatók bizonyos minták, amelyek szakmai elemzése viszont hiányzik: lásd Szingapúr. Ezzel szemben a hallgatók teoretikusan ki vannak szolgáltatva a gyakorlati politikai diskurzusoknak, az ott értelemszerűen ideologikusan alkalmazott terminológiáknak, az asszociatív és analogikus gondolkodásnak: Orbán mint Chavez, Lukasenka, Putyin, korábban Hitler, Sztálin, Mussolini stb. A politológusok politológiai és politikai publicisztikái nem javítanak a helyzeten. A szakma politikailag-ideológiailag még mindig túlzottan megosztott, ami forrása a Jumurdzsák-effektusnak: „baloldali” politológusok a jobboldali kormányokat és általában a jobboldalt, míg „jobboldali” politológusok a baloldali kormányokat és általában a baloldalt vesézik ki. A politikailag-ideológiailag orientált hallgatók tudására és tudásigényére ez nyilvánvalóan rányomja bélyegét. A rendszerkritika helyénvaló, de metodológiailag gyakran terhelt: a demokrácia idealista vagy idealizált képének alkalmazása, a nyugati demokráciák és az uniós intézmények kvázi problémamentesként megjelenítése, a metakritikai attitűd (a magyar rendszer kritikáinak kritikája) hiánya. Ezek adott esetben erős akadályt képeznek a tudományos igényű rendszerkritikák befogadásának. Az előadás e kérdésekre éppen úgy reflektál, mint a kulcsterületeken – például a gazdasági „szürkezónák” elemzésének kérdései – hiányzó empirikus vizsgálatok okozta problémákra.

3. Pál Gábor (NKE ÁKK, ELTE ÁJK, pal.gabor@uni-nke.hu): Az erőszak mint politikai válsághelyzet és a politikatudomány beszédes némasága a témában

A modern politikatudomány egyik alapító atyja, Harold D. Laswell a politika egyik alapvető helyzetének tekintette az erőszakcselekmények közegét, a fegyveres harc állapotát. A kortárs európai, illetve ezen belül a jelenlegi hazai politikatudomány azonban mintha figyelmen kívül hagyta volna a vizsgálódásainak fókuszán kívül esőnek ítélné a politikai erőszak kérdéskörét. Közben más társadalomtudományok képviselői jelentős erőfeszítéseket tesznek e téren, az erőszak kérdéskörének absztrakt, elméleti-konceptuális megragadására való törekvés szembetűnően hiányzik a mainstream politológiai szakirodalomból. Eppen úgy, mint a politikai erőszak specifikációjával, tipologizálásával, esetszerű leírásával vagy modellalkotó magyarázatával kapcsolatos ambíciók. Az előadás egyrészt arra kérdésre igyekszik választ keresni, hogy miért, milyen tényezők, tendenciák, vonások és adottságok összjátékaként alakulhatott ki (az európai és a hazai) politikatudomány beszédes némasága a témában. Másrészt azt a

kérdést próbálja megválaszolni, hogy a politikatudományi kutatások erőszakkal kapcsolatos „vakfoltja” milyen politikaképet eredményez, és a leírás elszegényítése összességében hogyan hat a politikával kapcsolatos kanonikus tudásunkra.

4. Szabó Palócz Orsolya (SZTE ÁJTK, szabo.palocz.orsolya@gmail.com): Ellenségek és félelemdiskurzusok – Miként kezelhető a politikatudomány eszközeivel a versengő valóságkoncepciók által uralt politika?

Noha a demokratikus politikának alapvető jellegzetessége, hogy egy adott politikai közösségen belül a viszonyokat és a határokat folyamatosan újrakonstruáló, legalizált és nyílt kompetíció folyik a politikai élet különböző aktorai között, ez a jelenség azonban napjainkra jelentősen eltolódott a politikai ellenfelek és ellenségek, illetve a hozzájuk kapcsolódó alternatív igazságkoncepciók folyamatos konstruálásának és dekonstruálásának irányába, amely nem csupán a politikai diskurzusok és kommunikáció jellegét, hanem magát a politikai alrendszert, mint a politikatudományi vizsgálódások tárgyát változtatja meg alapjaiban. A nyílt kompetíció már nem csupán politikai aktorok, hanem az általuk diszkurzív praxisban létrehozott valóságkonstrukciók között is zajlik, jelentősen megnehezítve ezzel az alaptételében is az igazság keresésére hivatott tudományos megközelítést és vizsgálódást. Előadásomban mindezek tükrében annak körülményére teszek kísérletet, milyen eszközökkel közelíthet a politikatudomány ezekhez az igazságkoncepciókhoz, s miként teheti őket vizsgálódásának tárgyává nem csupán igazságtartalmuk szempontjából, hanem a megváltozott politikai mezőben betöltött funkciójuk felől közelítve is.

5. Szűcs Anita (BCE TNKK, anita@diplomacia.hu): A nemzetközi politikaelmélet oktatása a bolognai rendszerben

Az előadás a nemzetközi politikaelmélet oktatásának hazai tapasztalatait mutatja be a Corvinus Egyetemen a bolognai rendszer bevezetése után. Bár az angolszász országokban a diszciplína 1919-től a politikatudománytól független, önálló tudományterületként intézményesült, az 1950-es években a „külpolitika” még az amerikai politikatudományi évkönyvekben a közpolitikák között szerepelt. Mára a nemzetközi helyzete letisztult. Itthon az 1960-as években a „Nemzetközi Kapcsolatok” tanszék létrehozásával a nemzetközi politikaelmélet oktatási kerete az akkori Marx Károly Közgazdaságtudományi, a mai Corvinus Egyetemen jött létre. Itthoni tudományos besorolásában a politikatudomány részeként jelent meg. A bolognai rendszer bevezetésével 2007-ben a nemzetközi politikaelmélet eddig egységes oktatása mester és alapképzésre vált szét. A szétválasztásban megjelentek a hazai és a nemzetközi tudományszervezési problémák. 2007-től oktatom a Corvinus Egyetemen az alapképzésen, 2013-tól a mesterképzésen is a nemzetközi politikaelmélet tárgyat. A bolognai rendszerrel kidolgozott, szeminarizált oktatási csomag jelenleg a Corvinus egyetemi stratégiájában megfogalmazott innovatív szemléletnek megfelelően módszertani megújuláson megy át. A megújulás lényege, hogy az alapfogalmak a hallgatói aktivitás erősítésével, az elemzői kompetenciákkal együtt, a hallgatók tanulási környezetének kialakításával kerülnek oktatásra. Az előadás az elmúlt 12 év tapasztalatait foglalja össze. Az elmúlt 12 év oktatáspolitikai, intézményi és tanszéki környezetének időnként ellentmondásos változásai folyamatos kihívást támasztottak. A tárgy oktatásának tágabb és szűkebb környezete mellett a hallgatói igények és fogékonyság is óriási átalakuláson ment át. A két oldal – az oktatás kínálata és a hallgatói kereslet – együttes dinamikája kirajzolta azokat a kereteket, amelyeket a nemzetközi politikaelmélet országos szintű oktatásában – legalábbis egy erről folytatott építő jellegű vitában – támpontot jelenthetnek.

11. Módszertani kérdések a kortárs politikatudományban

Szekcióvezető: Patkós Veronika

(MTA TK Politikatudományi Intézet, ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet)

patkos.veronika@tk.mta.hu

11.1. panel

[Sz 11:15-12:45, I. tanterem]

1. Nábelek Fruzsina (BCE Politikatudományi Doktori Iskola,

fruzsina.nabelek@gmail.com): A kampánystratégia hálózat-szemléletű megközelítése

A negatív kampányra a kampányüzenetek egy típusaként tekinthetünk, melynek célja, hogy az ellenfél politikai programjának, eredményeinek, ideológiájának, tulajdonságainak támadásával győzze meg a választókat arról, hogy az alkalmatlan egy adott pozícióra, így a negatív kampány alkalmazója a megfelelőbb választás. A pozitív kampány üzenetek ezzel szemben a megszólalóra vonatkoznak, annak saját kvalitásait hangsúlyozzák. Azt a stratégiai döntést, hogy a párt vagy jelölt inkább pozitív vagy inkább negatív üzeneteket alkalmaz a kampány során, a kutatások szerint számos tényező befolyásolja, azonban a szakirodalom azt is megmutatja, hogy ezen tényezők gyakran csak egyes országokban vagy egyes választások esetén érvényesülnek, míg más kontextusban nem magyarázzák a pozitív és negatív üzenetek közötti választást. Mindez magyarázható azzal, hogy a klasszikus - statikusként leírható - hipotézisek a jelölt vagy párt adott pillanatban betöltött pozíciójára vagy helyzetére fókuszálnak, és nem számolnak azzal, hogy az üzenetek a kampány dinamikájához is alkalmazkodhatnak, így reagálhatnak például az ellenfelek vagy a szövetséges jelöltek vagy pártok üzeneteire is. Az előadás ezt figyelembe véve a kampányt a pártok interakciójaként értelmezi, ezen interakciókat pedig a társadalmi hálózatelemzés (social network analysis) segítségével vizsgálja. Fő feltevésem, hogy a pozitív és negatív üzenetek közötti választás magyarázható két, a társadalmi hálózatokra jellemző tulajdonság, a reciprocitás vagy kölcsönösség és a tranzitivitás („*az ellenségem ellensége a barátom*”) érvényesülésével. Az előadás mindezt a 2018-as parlamenti választási kampány példáján keresztül mutatja be.

2. Piotr Kocyba (TU Chemnitz Institut für Europäische Studien und

Geschichtswissenschaften) – Mikecz Dániel (MTA TK PTI, mikecz.daniel@tk.mta.hu): A

tüntetések kérdőíves kutatásának módszertani kihívásai

A társadalmi mozgalmak kutatása annak interdiszciplináris jellege miatt a módszertani repertoárt illetően igen vegyes képet mutat. A részvételi tapasztalatokra rákérdező, nagymintás survey típusú mérésektől a mozgalmi szubkultúrák antropológiai módszerekkel végzett sűrű leírásán át a tüntetéseken használt transzparenszek, mozgalmi jelképek vizuális elemzéséig terjed a mozgalmak kutatás széles eszköztára. A fenti eljárásokhoz képest Magyarországon újnak mondható a kérdőíves tiltakozáskutatás (protest survey) módszere. Ennek lényege, hogy közvetlenül érik el a résztvevőket a kutatók, és így tudnak releváns adatokat nyerni a tüntetők szociológiai háttéréről, motivációjáról, részvételi tapasztalatairól. A kérdőíves tüntetéskutatás azonban pontos szervezést igényel és számos körülmény befolyásolhatja annak sikerét. A módszer és a kérdőív egységesítését, pontosítását szolgálja a 2018 elején megkezdődött nemzetközi kutatási projekt az MTA TK Inkubátor programjának támogatásával. A projektben az MTA TK-n kívül a Solidarity Center Gdansk, a Masaryk Egyetem és a Chemnitz Műszaki Egyetem kutatói vesznek részt. A közös pilot projekt keretében Ausztriában (1), Lengyelországban (8) és Magyarországon (4) végeztek kérdőíves tüntetéskutatást a projektben részt vevő kutatók. A standardizálás alapvetően a “Contextualizing Contention: Caught in the Act of Protest” c. 2008-as nemzetközi kutatási projekt alapján történt. Előadásunkban a kutatási projekt módszertani eredményeit kívánjuk bemutatni, így az egyes lekérdezési módszereket, a mintavételi eljárásokat, a lekérdezés szervezését, az ellenséges tüntetési terepen felmerülő veszélyeket, a válaszadási arányokat és az általunk használt kérdőív főbb kérdéscsoportjait.

3. Tóka Gábor (CEU Department of Political Science, tokag@ceu.edu): A magyar választókerületi határok pártos elfogultságának vizsgálata egy sztochasztikus becslést végző, geo-koordinátákat felhasználó gépi tanulós eljárással

Tanulmányom szakít a választókerületi határok elfogultságát vizsgáló európai irodalomban mind a mai napig egyeduralgoló, de technikailag elavult, koncepcionálisan és empirikusan nehezen védhető, túlzottan determinisztikus („uniform-swing”) módszerekkel és helyettük egy sztochasztikus („variable-swing”) módszert vezet be. A tanulmányban kidolgozott módszer tehát nem él azzal az irreális feltételezéssel, hogy a pártok szavazatarányai egymást követő választásokon egyenlő mértékben változhatnak minden választókerületben, és megfelelő precizitással megbecsüli az eredmények statisztikai hibáját is. Ellentétben viszont az Egyesült Államokban használatos Gelman-King „variable-swing” statisztikai modellel, az itt bemutatott eljárás többpártrendszerű versengésre is alkalmazható, és megkülönbözteti egymástól a térkép pártos elfogultságának azon összetevőjét, amelyik a térkép megrajzolásakor kalkulálható volt, illetve azt az elfogultságot, ami egy azt követő választáson – a pártok földrajzi elhelyezkedésének időközbeni, részben tudatos adaptáció hatására, részben utóbbtól függetlenül történő megváltozása nyomán – ténylegesen feltárható volt tényellenes szimulációk segítségével. A módszerrel nyert eredmények szerint a 2011-ben megrajzolt magyar választókerületi határok az akkori állapot szerint a Fidesz és az ún. balliberális oldalt mint fő vetélytársakat feltételező versenyben a Fidesz számára igen erősen, és az egyszerűbb uniform-swing módszerekkel becsléssel is nagyjából hasonló mértékben kedveztek. A pártok szavazótáborainak földrajzi elhelyezkedésében 2011 és 2014 között bekövetkezett változások nyomán a térkép ilyen irányú elfogultsága még nőtt is, a Fidesz és a Jobbik esetleges szavazategyenlősége melletti versengésben viszont a Fidesz számára kedvezőtlené vált a választókerületi térkép. Következtéseimben amellet

4. Patkós Veronika (MTA TK PTI, ELTE ÁJK, patkos.veronika@tk.mta.hu) – Stump Árpád (ELTE TáTK, Közgazdasági elemző MA, stumparpad@gmail.com): Kinek kedveznek a választási reformok? A választási reformok pártos torzításának kvantitatív vizsgálata

A választási reformokat leggyakrabban esettanulmányokon keresztül vizsgálták eddig, a terület kvantitatív eszközökkel alulkutatott. Bár a szakirodalom azt valószínűsíti, hogy a reformok általában olyanná alakítják a választási rendszert, hogy az a reformot végrehajtó pártoknak kedvezzen, ez a kijelentés csak anekdotikusan alátámasztott, a feltételezést még egyetlen nagymintás empirikus kutatás sem igazolta. A kutatás egy új adatbázisra épít, amely az európai demokráciák választási reformjait és azok jellemzőit tartalmazza az 1960 és 2011 közötti időszakban, és lehetővé teszi a reformok kvantitatív elemzését. Fő kérdése, hogy a módosítások valóban a reformáló pártoknak kedveztek-e, azaz, más fontos tényezőkre kontrollálva a reform a szavazatarányhoz képest jobb mandátumarányhoz juttatja-e a reformáló felet. A lineáris regressziós elemzések arra mutatnak rá, hogy az anekdotikus bizonyítékon alapuló, népszerű feltételezés összességében nem igazolható a vizsgált időszak európai adatain. A dolgozat eredményei ellentmondanak a reformokkal kapcsolatos korábbi kutatások feltételezéseinek és megállapításainak, ami szükségessé teszi az elméleti magyarázatok finomítását a jövőbeli kutatásokban.

12. Populism, Illiberalism and Democracy

Section Chair: András Bozóki
(CEU Department of Political Science)
bozokia@ceu.edu

12.1. Panel

[Fri 11:30-13:00, Lecture Room I]

1. Zoltán Ádám (Corvinus University of Budapest, zoltan.adam@uni-corvinus.hu):

Democratic regression and economic growth: Can it work? The Hungarian case in comparative perspective

A vast literature both in economics and political science has been concerned with the relationship of democratic institutions and economic growth. The traditional view, presented by Seymour Martin Lipset in the 1950s, conceptualized liberal democracy as a luxury good of the rich: a political system likely to sustain in socially, economically and culturally rich societies. Classics in the economics literature, first of all Robert Barro in the 1990s, followed suit. The majority view in the more recent literature in both economics and political science, however, presents evidence for the beneficial economic consequences of democratization regardless of level of social and economic development. The works of Daron Acemoglu and his various co-authors are cases in point. Against this debate, it is interesting to evaluate the Hungarian experience of the 2010s, when a comparatively strong economic performance has been associated with deteriorating liberal democratic political standards. (Evidence for this is numerous, here I just refer to the fact that Hungary is currently the only EU member state with a partially free status by Freedom House.) The paper raises conceptual questions about this phenomenon, and seeks to provide empirically sound strategies for formulating potential answers.

2. Zsolt Enyedi – Stephen Whitefield (CEU Department of Political Science, enyedizs@ceu.edu): Populists in Power: Populism and Representation in Illiberal Democracies

Studies of contemporary populism have mainly focussed on their disruptive features. In this chapter, we consider populists who have held power in two post-Communist states, Hungary and Poland. While these governments share many of the characteristics of populists elsewhere, they have also significantly reshaped institutions and have developed distinctive modes of political representation. The chapter questions, however, the extent to which post-Communist populism can be replicated by similar parties in consolidated democracies.

3. Dániel Kovarek (CEU Department of Political Science, kovarek.daniel@phd.ceu.edu): Bavarian Betrayal: Revival of the Western betrayal discourse in relation to Germany's role in enabling democratic backsliding in Hungary

Much ink has been spilled to scrutinize how democratic backsliding in European Union member states has undermined the rule of law, judicial or academic freedom, but little attention has been paid to how EU's response to illiberal policies (or lack thereof) has transformed citizens' perceptions about European-level political actors. The article explores a contemporary political discourse on how the European Union, and more specifically, German political actors enable de-democratization in Hungary by refraining from formal and informal sanctions against the increasingly authoritarian Prime Minister Viktor Orbán and his Fidesz

party. The study conducts a qualitative text analysis of Hungarian media and identifies the emerging discourse as 'Bavarian betrayal', as a reference to the close ties between Fidesz and CSU, EPP's Manfred Weber, as well as the overwhelming influence of Southern German, mainly Bavarian, industry on Hungarian policy-making and legislation. The article also underlines the striking parallel to historic variants of the 'Western betrayal' discourse, a common theme in many Central-Eastern European countries' collective memory, arguing that at some point of their past – mostly shortly before or after WWII – Western powers sacrificed their sovereignty or democratic institutional arrangement for the sake of their own benefits. It does so by scrutinizing three case studies: about the role of German automobile manufacturers in countenancing de-democratization; about Deutsche Telekom's role in tearing down press freedom; and lastly, on EPP's inactivity in the context of CEU's expulsion from Hungary. The study reveals how the Bavarian betrayal prevails in discourses embraced by various political actors, having created an unprecedented consensus within the fragmented and ideologically divided opposition. Analysis of newspaper articles, MP/MEP statements and political speeches is accompanied by scrutiny of Eurobarometer survey data, assessing the quantifiable effect of the perceived betrayal on the European Parliament's and Germany's image among respondents opposing the government. Findings forewarn the EU of losing even its most ardent supporters, if Fidesz's authoritarian measures are left without response from EPP's and Germany' side.

4. Levente Littvay – Bruno Castanho Silva – Guillem Rico Camps (CEU Department of Political Science, littvayl@ceu.edu): The Thermostatic Model of Populist Attitudes

Populism was originally studied as an elite level phenomenon. But the ideational definition allowed researchers to move populism to the level of public opinion research. Comparative surveys are starting to implement attitude measures of populism. A consistent finding from these studies is that there is little to no relationship between the mass and elite level of populism in a country, if anything the relationship is negative. If, indeed, this is the case, it is possible that populist attitudes are, in fact, damped by the presence of populist parties in the party system. If people feel that their concerns are represented among the political elites of a country, they will be less inclined to harbor populist sentiments. In short, when the temperature of elite level populism turns up, the thermostat will cool populist attitudes among the people. We explore the presence of this phenomenon both with country level case studies using a comparative cross-sectional survey and elite speech coding for populist rhetoric, and within select countries using panel data. For Spain, results suggest that populist attitudes are, in fact, diminished with the rise of Podemos. We further explore the mechanism of this to see if the diminished support comes from the people who like or who dislike the newly risen populist party. We hope to cross-check our results with panel data from before and after the rise of AfD in Germany.